

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ Г.С. СКОВОРОДИ**

МАТЕРІАЛИ

**ХІІІ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ**

СОЦІАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ

**У СУЧАСНИХ
СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ТА
СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ
КОНТЕКСТАХ**

2023

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ Г.С. СКОВОРОДИ
КАФЕДРА ПОЛІТОЛОГІЇ, СОЦІОЛОГІЇ І КУЛЬТУРОЛОГІЇ

Матеріали

ХІІІ Міжнародної науково-практичної конференції «Соціалізація особистості у сучасних соціокультурних та соціально-політичних контекстах»

Затверджено
редакційно-видавничою радою
Харківського національного
педагогічного університету
імені Г.С.Сковороди
Протокол № 5 від 17.05.2023 р.

Харків 2023

Редакційна колегія:

Денисенко І.Д. – доктор філософських наук, професор;

Куц Г.М. – доктор політичних наук, професор;

Радіонова І.О. – доктор філософських наук, професор;

Затверджено редакційно-видавничою радою
Харківського національного педагогічного
університету імені Г.С. Сковороди
Протокол № 5 від 17.05.2023 р.

Збірник складено за матеріалами XIII Міжнародної науково-практичної конференції: «Соціалізація особистості у сучасних соціокультурних та соціально-політичних контекстах», що проходила 20 грудня 2022 року у Харківському національному педагогічному університеті імені Г.С. Сковороди.

Видано за рахунок укладачів

Матеріали XIII Міжнародної науково-практичної конференції «Соціалізація особистості у сучасних соціокультурних та соціально-політичних контекстах». Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди. – Харків: ХНПУ, 2023. – 119 с.

© Харківський національний педагогічний
університет імені Г.С. Сковороди, 2023

ЗМІСТ

Al Safi Bayan M.S. Turkish-Swedish negotiations in the context of a two-level game approach	6
Абсалямів К.Ю. Прийняття рішень у контексті ефективності політичного менеджменту: теоретичний аспект.....	8
Бабухіна С.А. Аберацийна соціалізація та її наслідки в умовах гібридної війни	9
Балов М.В. Соціалізація українських дітей в освітньому просторі європейських країн під час війни.....	10
Безрук О.О., Zavorodko L. Мафіозна держава як результат авторитарного транзиту: безпековий аспект	12
Білоцерківська Н.Г., Дворакова М. Соціальна політика в умовах викликів воєнного стану	14
Білоцерківська О.М. Роль політичної освіти в умовах інформаційної доби ...	16
Вакулєнко А.Є. Політичні маніпуляції: зміст, функції, новий контекст застосування.....	18
Воронянський О.В. Проблемне поле політичної соціалізації: сучасний стан та перспективи розвитку	20
Гуськова А., Чернова Л.Є. Парки та зелені зони міст як соціокультурне середовище формування та розвитку особистості.....	25
Данько Ю.А. Соціальні медіа як інструмент інформаційної війни Росії проти України	30
Денисенко І.Д., Коровко О.В. Політичне маніпулювання у контексті розвитку інформаційного суспільства.....	33
Дібікова Ю.С. Інформаційна безпека України: сучасні виклики та загрози.....	36
Дідик О.Ю. Місце особистості на політичній арені сучасного Ірану	38
Драпиковський М.С. Сучасні армії світу як інститут соціалізації: корпоративний аналіз.....	40
Дьомкіна Ю.В. Сучасне волонтерство: український контекст	41

Жванія Т.В. Особливості професійної соціалізації студентів-психологів у контексті функціонування системи вищої освіти.....	43
Жезняк М.М. Засоби масової інформації як провідні агенти політичної соціалізації молоді в Україні.....	45
Жировий С.О. Політична культура у контексті політичної соціалізації особистості.....	48
Калиновський Ю.Ю., Чевичалова Ж.В. Ціннісні аспекти соціалізації особистості в умовах воєнного стану.....	49
Калюжна Ю.І. «Страх» як інструмент легітимації політики ультраправих.....	51
Кожушко В.В. Інформаційна війна в контексті глобалізаційних змін: безпековий аспект.....	54
Кузь І. О. Міжмор'я як метафора: від ідеї до геополітики.....	56
Кузь О.М. Практики міжнародних відносин: трансформативні можливості конструктивізму.....	59
Кумсієв М.В. Протестні рухи в умовах глобалізації.....	62
Куц Г.М. Розділові знаки в текстах: політичний підтекст.....	65
Левицький П.Ф. Національна ідентичність в умовах глобалізації.....	68
Лемішко А.В. Радикалізм як політичне явище.....	70
Магда Г.В. Методичні основи використання інформаційних баз даних: досвід аналізу проведених виборчих кампаній.....	72
Монастирний А.П. Механізм когнітивних упереджень у контексті прийняття політичних рішень.....	74
Оксененко О.Г. Сім'я як об'єкт гендерного аналізу.....	77
Панасенко Г.С. Забезпечення світоглядної безпеки України: проблеми взаємодії людини та держави.....	78
Радіонова І.О., Elliott D. «Гендерно чутливий» підхід у ядерній політиці: сучасний стан та перспективи.....	82
Рай К.Ю. Соціалізація особистості в інформаційному просторі: медіа-технологічний вимір.....	84

Сааков С.О. Поняття «політичного» та «релігійного» в сучасній українській політиці.....	86
Савельєва Т.П., Демченко В.М. Волонтерський рух в Україні в умовах воєнного стану	88
Скалацька О.В. Вплив онлайн практик у соціальних мережах на соціалізацію особистості.....	94
Смірнов С.М. Приватні військові компанії: сучасні реалії та ризики майбутнього	96
Старіков О.В. Криза ООН як фактор міжнародної безпеки: політологічний вимір.....	98
Стрельнікова О.О., Єсіна Н.О. Маніпулятивний потенціал ЗМК у сучасному українському суспільстві.....	99
Тесфайє Л.А. Політичний серіал як механізм політичної комунікації в електоральному процесі.....	101
Троян В.Д. Інтернет-тролінг як засіб політичної маніпуляції.....	102
Усікова В.І. Культурна дипломатія: вдосконалення інформаційної політики країни та перехід до комунікаційної політики	105
Чекалдин Д.С. Громадянське суспільство в Україні: діалектика індивідуального та колективного	107
Чуприна О.О. До питання класифікації сучасних політичних режимів.....	109
Щебликін Г. Діджиталізація політичних комунікацій: можливості та ризики.....	113

TURKISH-SWEDISH NEGOTIATIONS IN THE CONTEXT OF A TWO-LEVEL GAME APPROACH

Putnam's two-level game approach implies that the contradictory and different local and international pressures should not be neglected or marginalized in the negotiation processes between states. The international negotiation process includes an external “first” and a local “second” level. Negotiation between two or more countries would not be complete without the opinion of the pressure groups, such as religious and humanitarian societies, and others. There is a causal relationship between the two levels, they interact and influence the negotiation process.

The application of this approach to the Turkish-Swedish negotiations regarding obtaining Turkey's ratification of Sweden's NATO accession shows the level of higher interests (the first level, or international) for both countries, which are similar in goal, but different in terms of approach and means. In its request to join NATO to protect Swedish national security, Sweden faces the obstacle of Turkish demands in the context of the same goal, to protect the national security of Turkey.

The relevance of the topic is due to the importance of negotiations as an appropriate means to find a compromise on international solidarity to challenge security risks. But they can be obstructed or failed because of the incompatibility of the official decision-makers with the pressure groups.

Turkey has the desire to recover its citizens accused of security issues and argues that NATO is an organization that fights terrorism, so it is not acceptable for Sweden to join NATO unless it follows the same approach as NATO. The “first-level negotiators”, in general, do not find a dilemma in understanding a quick solution, as national security is more important than any consideration.

On the other hand, Sweden, as a country that adopts the liberal and democratic approach in its internal politics, has a wide range of local civil societies, including journalists and defenders of human rights and political freedoms, in addition to organizations and activists opposing Sweden's accession to NATO. There is another

factor in legal terms; the Swedish judiciary has the final say in requests to extradite immigrants accused of political and security issues to their countries, not the government. These factors shape the "second-level" Sweden negotiator, whose opinion cannot be neglected. None of the Turkish demands are very high stakes sufficient to de-bias second-level negotiators, also NATO membership is not necessary for many Swedish segments. The quality of prevarication rises at the second level, it seems to be combative, not receptive and uses a variety of pressure tools, the latest of which is burning a copy of the Koran. Consequently, it imposes on the negotiators of the first level a large amount of responsibility and bears the burden of adapting to what the local community wants, and thus sincere listening to the other side of the negotiators at the first external level becomes useless.

Although the second level does not necessarily make better decisions when the matter relates to national security, a lack of agreement between the first and second levels leads to suspension or failure of the negotiations.

Methodology: The qualitative approach adopts the study of the principles of "two-level game theory" and presents them as evidence that Sweden's accession negotiations to NATO bear a "two-level game" character and tendency. Also, the case study approach; is the study of the negotiations through the philosophical dimension of the causes in the context of implementation.

The study aims to highlight the shortcomings in the theories related to negotiation, as international relations need to develop negotiation theories seeking to reduce the gap between the first-level and the second-level negotiator, especially in liberal democratic countries.

ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ У КОНТЕКСТІ ЕФЕКТИВНОСТІ ПОЛІТИЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

В умовах неперервного зростання кількості глобальних та локальних викликів ефективна діяльність політичного менеджменту виступає запорукою стабільного функціонування сучасних суспільств. Прийняття політичних рішень, їхня змістова якість, результати впровадження та відповідна реакція на зворотній зв'язок по суті формують контур неперервної діяльності управлінського блоку.

Процес прийняття політичних рішень являє собою комплексну діяльність, що має відповідати таким критеріям, зокрема, як відповідність поставленій меті; повнота аналізу даних про ситуацію, що має бути змінена завдяки впровадженню політичного рішення; оцінка ризиків впровадження політичного рішення та непередбачуваних наслідків тощо.

В умовах сьогодення, коли рівень невизначеності ситуації є доволі високим прийняття рішень політичним менеджментом потребує великої швидкості та оперативного аналізу ситуації та наслідків. Це не сприяє досягненню необхідної межі оптимальності результатів. Враховуючи даний контекст видається доцільним прийняти до уваги мінімум два принципи, які дозволять зменшити імовірності хиби у прийнятті рішень та, відповідно, мінімізувати (або звести до нуля) ризики негативних наслідків впровадження:

- 1) людська раціональність є обмеженою (концепція Г. Саймона);
- 2) «неперервне виведення висновків з поточної ситуації крок за кроком і малими порціями» (концепція Ч. Ліндблома) [1, с.254].

ЛІТЕРАТУРА

1. Парсонс, Вейн. Публічна політика: Вступ до теорії й практики аналізу політики: пер. з англ.. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006. - 549 с.

АБЕРАЦІЙНА СОЦІАЛІЗАЦІЯ ТА ЇЇ НАСЛІДКИ В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ

Сплеск наукових досліджень, викликаний військовими діями по всій Україні, найбільш складно просувається в галузі безперервного процесу соціалізації особистості. На наш погляд, в першу чергу це пов'язано із закритістю соціалізаційних процесів, що відбуваються на окупованих територіях та «сірих зонах», та недоступністю проведення досліджень для науковців. Деякі дослідники навіть вважають, що війна в Україні поставила в «глухий кут» соціально-поведінкові науки, бо роками відпрацьовані теорія, методологія, цілі, зміст, форми, методи, засоби соціальних практик виявилися неспроможними пояснити феномени масової аномії, наслідки потужних інформаційних впливів, особливості існування в так званій «зомбі-реальності» та надзвичайну здатність її продукувати. Ще більш болісною для фундаментальних засад теорії соціалізації особистості стала невизначеність перспектив і шляхів виходу з цієї ситуації.

Змістовною базою для відповіді на ці питання можна вважати наукові праці з проблеми гібридної війни І. Воробйової, В. Горбуліна, К. Гринько, А. Дубини, В. Панченко, В. Петрика, В. Толубко, В. Третьякової, П. Шевчук та інших вітчизняних дослідників.

На наш погляд, найбільш влучними для визначення негативних трансформацій в особистості внаслідок війни в Україні є поняття *«абераційна соціалізація»*, введене в обіг, зокрема, вітчизняним дослідником С. Савченко [1]. Пропонується використовувати це поняття для визначення негативної, хибної соціалізації особистості внаслідок агресивних і спотворених зовнішніх впливів, та поняття *«абераційної активності»*, сутність якої розкривається як активність такої особистості, спрямована на досягнення антисоціальних цілей.

Вважається, що причиною такої соціалізаційної аберації є неструктурованість (аморфність) і спотворена ієрархія ціннісних орієнтацій

особистості. А наслідками соціалізаційної аберації стають відсутність або вкрай низький рівень соціальної відповідальності особистості, її нездатність до чіткого духовно-морального самовизначення, нездатність до об'єктивного аналізу.

Важливим методологічним аспектом в розгляді процесу соціалізації є запровадження нової *трирівневої* моделі розуміння процесу соціалізації особистості, сутність якої полягає в тому, що соціалізація все більше набуває рис тристороннього процесу, де крім засвоєння та відтворення провідним виступає процес продукування принципово нових утворень, а саме в соціальній сфері.

Такий погляд на особливості соціалізації особистості під час війни принципово розширює поле проблематики, яке раніше обмежувалося проблемою ресоціалізації, як специфічного процесу трансформації, в ході якого вже сформована і зріла особистість змушена приймати таку манеру і рамки поведінки, які в повній мірі відрізняються від усіх прийнятих раніше установок. На наш погляд, введення в обіг понять «абераційної соціалізації» та «абераційної активності» методологічно поглиблюють дослідження цієї проблематики.

ЛІТЕРАТУРА

1. Савченко С. Особливості процесу соціалізації особистості в умовах гібридної війни в Донбасі / С. Савченко // Освітологія. – 2017. – № 6. – С. 86 - 91.
2. Черниш В. Що відбувається на Сході України. Ще раз про термінологію [Електронний ресурс] / В. Черниш. – Режим доступу : <http://osvita.mediasapiens.ua/material/33809>.

М.В. Балов
(Україна)

СОЦІАЛІЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКИХ ДІТЕЙ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН ПІД ЧАС ВІЙНИ

З початку повномасштабної агресії російської федерації проти України сотні тисяч дітей під опікою батьків або законних представників були змушені покинути країну. Діти України, які стали свідками бойових дій, пережили обстріли та / або втратили близьких, потребують ефективних механізмів відновлення психічного стану та сприятливих умов для соціалізації.

У ситуації, що склалася, вважаємо доцільним розглянути варіанти можливих підходів, що допоможуть адаптуватися дітям. Зокрема акцентуємо свою увагу на освіті як живому просторі соціалізації особистості. У дослідженні ми спираємося на думки реципієнтів – учнів та їх батьків однієї зі шкіл міста Харкова, які змушені були покинути Україну й почати навчання в різних країнах Європи. З метою аналізу процесу адаптації дітей до системи освіти закордонних країн були проведені онлайн-зустрічі з учнівством. У першу чергу ними було відзначено, що всі рішення щодо освітньої траєкторії здобувачів освіти приймаються батьками або законними представниками дитини, як в Україні, так і в країні перебування.

Значна частина учнів навчається в Польщі, Міністерство освіти якої, йдучи на зустріч та оцінюючи ситуацію, що склалась, дозволяє дітям з України отримувати освіту дистанційно в українських школах. У зв'язку з цим багато учнів суміщають навчання в українських закладах освіти (онлайн) та польських (очно).

Для українських дітей створені підготовчі класи/факультативи, де головна увага приділяється вивченню мови. Також функціонують українські школи, де відповідні освітні програми викладають учителі з України.

Шкільна програма за місцем перебування (Люксембург, Німеччина, Польща, Швеція), за відгуками батьків та учнів – легша за українську, не перевантажена, зосереджена на комфорті дитини, її свободі, автономії. Незнання мови певною мірою компенсується теплим прийомом з боку вчителів та учнів.

Наші респонденти відзначили активну роль самих учнів у процесах соціалізації: організація конференцій про війну на території України, участь у спільних проєктах, презентаціях, екскурсіях тощо.

Слід зазначити позитивні аспекти соціалізації наших учнів у європейських країнах:

- досвід адаптації та комунікація в мультикультурному оточенні;
- додаткова мова;
- досвід занурення в іншу систему освіти, культурне середовище.

Навчання в європейських школах під час війни для дітей-переселенців – це насамперед спілкування з однолітками, учителями, опанування іноземної мови, вивчення нового середовища, отримання психологічної підтримки.

Проблеми, з якими стикаються учні:

- мовний бар'єр;
- подвійне навантаження в навчальному процесі;
- складнощі в налагодженні спілкуванням з однокласниками.

Для нас важливо, щоб діти, які навчаються за кордоном, повернулися в Україну, тому закладам освіти слід повсякчас бути з учнями на зв'язку та надавати необхідну підтримку.

Відповідно до результатів дослідження, переконані в тому, що учнівство української школи після Перемоги складатимуть діти з різним соціальним досвідом, і цей аспект, на нашу думку, має бути обов'язково врахований у системі розвитку та функціонування нашої освіти.

О.О. Безрук
(Україна)

L. Zavorodko
(USA)

МАФІОЗНА ДЕРЖАВА ЯК РЕЗУЛЬТАТ АВТОРИТАРНОГО ТРАНЗИТУ: БЕЗПЕКОВИЙ АСПЕКТ

Агресивна політика, гібридні війни, військові вторгнення(що супроводжуються злочинами проти цивільного населення і військовополонених), які Росія практикує протягом останніх 30 років, зокрема, стосовно України, Грузії, Сирії; а також так звані «операція по відновленню конституційного ладу» та «контртерористична операція» у Республіці Ічкерія, обумовлені не лише суто імперськими, реваншистськими та експансіоністськими амбіціями, але й тою моделлю держави, яка була сформована в РФ, у згаданий період, внаслідок згорання демократизації та

індукування процесів авторитарного транзиту. Означена модель визначається як «мафіозна держава».

У загальному розумінні мафіозна держава характеризується надзвичайним рівнем корумпованості, що інтегрує всі щаблі державного управління, а також зрощенням влади з організованою злочинністю [3].

Особливості мафіозної держави РФ визначаються посткомуністичним контекстом формування та узурпацією влади головною спецслужбою країни. Американський дослідник Ю. Фельштинський вказує, що розбудована у Росії мафіозна держава «...заснована на особистій відданості, на всесиллі й вседозволеності спецслужб, не має аналогів у світовій історії...» [2, с.17].

Угорський політолог Б. Мадяр у роботі «Анатомія посткомуністичної мафіозної держави. На прикладі Угорщини» характеризує досліджувану модель як «...самостійний підтип автократії» [цит за 2., с.18].

Концентрація політичної влади злочинним синдикатом, систематична підміна інтересів суспільства приватними інтересами, накопичення багатств, легітимізація рішень через фасадні інститути демократії – базові риси мафіозної держави [цит. за 2].

Означені характеристики вказують на те, що режим даного типу дійсно буде вдаватися до будь-яких засобів задля самозбереження й широкомасштабне вторгнення в Україну є тому свідченням.

Безпекова ситуація ускладнюється ще й тим, що потенціал російської мафіозної держави посилюється ядерним арсеналом, ймовірність використання якого не дорівнює нулю. Тому, як справедливо зазначає М. Удугов: «...вже сьогодні має існувати надзвичайний антикризовий план встановлення у Москві міжнародної адміністрації, введення спеціальних військ на об'єкти підвищеної небезпеки, ізоляції найбільш одіозних військових та політичних фігур» [1].

Міжнародне співтовариство в цілому і, зокрема, союзники України, мають виходити з тих позицій, що вести діалог з мафіозною державою на базі ціннісних установок не є можливим. Очевидно, що керівництво РФ розуміє лише силовий підхід, позаяк діє та оцінює ситуацію саме у такій парадигмі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Удугов, Мовлади. Ответственные страны должны быть готовы взять Россию под внешнее управление. *KAVKAZCENTER.com*. 23.10.2022. URL: <https://www.kavkazcenter.com/russ/content/2022/10/23/121086/movladi-udugov-otvetstvennye-strany-dolzhy-byt-gotovy-vzyat-rossiyu-pod-vneshnee-upravlenie.shtml>
2. Фельштинський, Ю., Попов В. Від червоного терору до мафіозної держави. 2022.
3. Andreas P., Moises N. Measuring the Mafia-State Menace. *Foreign Affairs*. 07-08. 2012 <https://www.foreignaffairs.com/world/measuring-mafia-state-menace>

Н.Г. Білоцерківська

(Україна)

М. Дворакова

(Чехія)

СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА В УМОВАХ ВИКЛИКІВ ВОЄННОГО СТАНУ

Реалізація державних проєктів із гарантування соціальних потреб, соціального захисту та соціальної безпеки, які в узагальненому вигляді можна представити як забезпечення добробуту громадян через механізми соціальної політики – «грошові виплати, субсидії та компенсації вразливим верствам населення, та державні соціальні гарантії безкоштовної медичної допомоги, безкоштовної освіти, доступного житла, культурних, оздоровчих закладів та ін.» [1] належить до фундаментальних завдань будь-якої демократичної держави та вимагають від неї залучення потужних фінансово-економічних ресурсів.

Тому забезпечення базових стандартів соціальної політики в умовах воєнного стану стало окремим «соціально-економічним фронтом» для української держави починаючи з 24 лютого 2022 року. В умовах війни та очевидної економічної кризи перед урядом України і його профільними міністерствами постало завдання не лише системного та своєчасного надання соціальної підтримки визначеним категоріям населення, які традиційно входять до переліку державного патронату (пенсіонери, особи з інвалідністю, багатодітні родини та ін.), а й забезпечення фінансово-матеріальної допомоги мільйонам українців, які рятуючись від жахів війни були змушені покинути свої домівки та переміститись до більш безпечних регіонів України. Численність українців,

які отримали статус внутрішньо переміщеної особи (ВПО) за зазначенням прем'єр-міністра України Дениса Шмигала вимагала екстрених дій на всіх рівнях соціальної політики: «З 24 лютого в Україні зареєстровано майже 3,5 млн внутрішньо переміщених осіб. Загальна кількість ВПО, зареєстрованих в Україні, становить 4,8 млн. Це співвідносно з населенням кількох великих обласних центрів. Наш обов'язок – подбати про цих людей, забезпечити їх харчуванням, житлом, роботою» [2].

Відповідно, за дорученням Президента України Володимира Зеленського з 21 березня 2022 року було оголошено про початок масштабної соціальної програми із підтримки українців, які через війну стали внутрішньо переміщеними особами. До соціальної програми державної допомоги переселенцям (ВПО) було включено три основні напрямки:

1. Гроші (мінімальна фінансова виплата в сумі 2000 гривень для кожного громадянина України, що отримав статус ВПО та 3000 гривень на кожну дитину, що отримала статус ВПО);

2. Робота (програма працевлаштування всіх переселенців, в рамках якої державою здійснюється фінансова виплата в сумі 6500 гривень за кожного працевлаштованого тим роботодавцем, які беруть на роботу переселенців з постраждалих регіонів);

3. Житло (держава надає фінансову компенсацію на комунальні витрати в сумі 450 гривень на місяць за кожну ВПО, родинам які надають безкоштовний прихисток переселенцям) [3].

Долати соціально-економічні виклики та мати можливість реалізовувати соціальні функції в умовах воєнного стану українській державі допомагає консолідована та рішуча позиція усього демократичного світу. Держави-партнери, перш за все, мова йде про США та країни ЄС, підтримують Україну й українців надаючи макрофінансову та гуманітарну допомогу, що безперечно, є не лише ознакою солідарності з українським народом у боротьбі за свободу, а й демонстрацією визнання пріоритету соціальної політики, як базового стандарту демократичного світу.

ЛІТЕРАТУРА

1. С. М. Бондаренко, Н. В. Бугас (2022). Соціальна політика держави як основа забезпечення соціального розвитку. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/2_2021/42.pdf
2. В Україні зареєстровано 4,8 мільйонів ВПО. URL: <https://www.unian.ua/society/v-ukrajini-zareyestrovano-4-8-milyoniv-vpo-shmigal-12034962.html>
3. Гроші, житло, робота: нова урядова програма для українців. URL: <https://visitukraine.today/uk/blog/237/grosi-zitlo-robota-nova-uryadova-programa-dlya-ukrainciv>

О.М. Білоцерківська

(Україна)

РОЛЬ ПОЛІТИЧНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДОБИ

Потужний інструментарій сучасних медіа – Інтернет, соціальні мережі, месенджери, надали можливість мільярдам людей у ХХІ столітті бути активно залученими до політичного дискурсу та впливати на прийняття політичних рішень. Сучасна ера технологій та комунікацій дійсно створила умови для реалізації проектів реальної демократії, які ґрунтуються на свободі слова, політичному діалозі, активній громадянській позиції та участі в політичному житті. Проте, науковці застерігають, що у цьому інформаційно-комунікативному просторі існує велика небезпека так званої – «ілюзії політичного знання». Поширеного уявлення серед активних користувачів медіа про достатній рівень власних політичних компетенцій, щодо оцінки та прогнозування складних політичних явищ і процесів, це уявлення формується на основі ознайомлення з великими обсягами «політичного контенту» із соціальних мереж та Інтернет-простору. «Ілюзія політичного знання» стає дедалі масовим політико-культурним феноменом, що стрімко шириться світом і насправді загрожує демократії, оскільки звужує феномен демократії виключно для свободи слова. Як зазначає американський політолог Т. Ніколс сучасна цивілізація живе у небезпечні часи: «Ніколи ще люди не мали стільки доступу до знань і водночас не чинили такого опору пізнанню» [1, с. 16], і значною мірою, мова йде про політичні знання, адже «Інтернет – це неймовірна база знань, але водночас і джерело та інструмент епідемії хибної інформації» [1, с. 22].

У цьому парадоксі сучасності, з одного боку – інформаційної доби, з іншого – поширеного політичного невігластва, виняткового значення набуває політична освіта, як ефективний контрзахід проти «ілюзії політичного знання» та джерело формування реальної обізнаності громадян у політичній сфері. На основі політичної освіти відбувається формування політичної свідомості та демократичної політичної культури громадян, що своєю чергою стає фундаментом для раціональних політичних дій та відповідальності за прийняття політичних рішень.

В роботах провідних українських дослідників – В. Бебика, Є. Бистрицького, Є. Головахи, В. Горбатенко, І. Жадан, М. Іванова, С. Позняка, С. Рябова, Д. Черняк та ін., наголошується на тому, що «політична освіта – це практика систематичного поширення і засвоєння громадянами знань про їхні права, свободи та механізми їх здійснення, про шляхи розв’язання проблем суспільного життя, політичну систему й інститути публічного урядування, процедури їхнього функціонування і способи впливу на них, що має наслідком компетентну участь громадян у суспільному житті» [2]. В основу сучасних моделей політичної освіти покладено засадничі ідеї про права людини, про повагу до законів, до політичного порядку, до свободи вибору ідей та переконань тощо, тобто, усього того, що й становить суть реалій політичного життя у ліберально-демократичному світі. Важливим аспектом сучасної політичної освіти є формування навичок використання інформаційних джерел та практики верифікації інформації, що в умовах сучасної інформаційної доби стає важливим елементом базової політичної освіти, який дозволяє визначати межі реальної демократії та протидіяти політичному популізму.

Ключову роль у набутті якісної політичної освіти відіграють ВНЗ, адже саме в рамках інституту вищої освіти відповідно до державного стандарту закладено параметри здобуття комплексного політологічного знання, які сприяють формуванню демократичної політичної культури громадян. Традиційно ВНЗ в Україні виконують функцію академічно-інтелектуальних осередків передачі усталених знань та сприяють реалізації національного

проекту демократичної політичної освіти, зміст якої базується на «законослухняності», «відповідальності», «політичній активності», «ставленні до влади», «індивідуальній свободі» та «толерантності» [2]. Враховуючи науково-освітнянський потенціал української еліти ВНЗ, яка завжди була джерелом ліберально-демократичних цінностей, слід збільшити обсяг навчальних дисциплін суспільно-політичного циклу та включити курс медіаграмотності до переліку нормативних дисциплін, оскільки саме ці елементи політичної освіти, сприяють формуванню політично свідомих і відповідальних громадян.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ніколс, Т. Диванні експерти. Як необмежений доступ до інформації робить нас тупішими. Пер. з англ. Є. Кузнєцова. – К.: Наш формат, 2019. – 240 с.
2. Політична освіта в Україні: проблеми та перспективи розвитку. URL: <https://parlament.org.ua/2005/04/07/political-education-problems-prospects/>

А.Є. Вакуленко

(Україна)

ПОЛІТИЧНІ МАНІПУЛЯЦІЇ: ЗМІСТ, ФУНКЦІЇ, НОВИЙ КОНТЕКСТ ЗАСТОСУВАННЯ

Сучасне суспільство відзначається такими аспектами як: посилення ролі інформації, зростання долі комп'ютерних комунікацій, та відповідно, функціонування глобального інформаційно-комунікативного простору. Дані характеристики надали змогу сучасним дослідникам презентувати достатню кількість різновидів теорії інформаційного суспільства, яка сьогодні є однією з методологічних підстав для дослідження різноманітних суспільно-політичних явищ.

Існує безліч варіацій даної теорії, які представлені у працях А. Тоффлера, Д. Белла, П. Дракера, М. Кастельса, Е. Гідденса та інших. Узагальнюючи уявлення про інформаційне суспільство різних вчених, можна представити наступні його особливості: переосмислення категорії «інформація», віднесення інформації до розряду важливих ресурсів (поряд з політичними та

економічними), представити інформацію як предмет масового споживання, як механізм становлення специфічних суспільних відносин, соціальних інститутів на основі нових форм комунікації, як розвиток різноманітних інформаційних систем різного рівня тощо.

Ці особливості інформаційного суспільства, одночасно, постають як поштовхом для нових можливостей, так і основою для різноманітних небезпек. Зокрема, в умовах сучасних гібридних загроз, актуалізується проблема політичного маніпулювання, що є однією із форм прихованого політичного впливу на суспільну свідомість. Загрози політичних маніпуляцій можуть бути пов'язані зі зміною існуючого політичного режиму, пануючої політичної еліти, можуть являти собою «каталізатор» або «блокіратор» багатьох суспільно-політичних процесів.

Відомо, що політична маніпуляція - це один з різновидів маніпулятивних технологій, які, за своєю суттю, є засобом або механізмом впливу на поведінку людей. Вони створюють підґрунтя для «потрібного» сприйняття тієї чи іншої інформації, що існує у інформаційному просторі. Політичну маніпуляцію можна визначити як комплекс дій, спрямований на коригування масової свідомості, формування громадської думки та суспільних настроїв, громадської активності у процесі здобуття, отримання та використання державної влади в інтересах маніпулятора.

Функції політичних маніпуляцій об'ємні та охоплюють майже всю інформаційну сферу. Це: отримання, пристрасна інтерпретація, упереджене коментування, поширення самої інформації та її впливу, встановлення контролю над свідомістю об'єкту політичних маніпуляцій - окремих груп або великої маси людей та інші.

Процес політичного маніпулювання складний та проходить декілька фаз у своєму розвитку: це спонукання до пробудження інтересу об'єкту маніпулювання до дій або слів маніпулятора, поступове входження маніпулятора у довіру, створення умов для зацікавлення інтригою, відволікаючий маневр,

створення штучного макету та підміна дії, констатація сфабрикованого результату, спонукання об'єкту до дій, необхідних маніпулятору.

У інформаційному суспільстві постійно зростає роль соціальних мереж. Найпривабливішим майданчиком для політичних маніпуляцій сьогодні є соціальний Інтернет простір. Це сайти соціальних мереж, блоги, сервіси мікроблогінгу, сайти користувальницьких фото- і відео- матеріалів та інші.

За словами Е. Бейнеза «свідоме і вміле маніпулювання впорядкованими звичками й вподобаннями мас є важливою складовою демократичного суспільства» [1, с. 48]. Дане явище відзначається своєю неоднозначністю та амбівалентністю та, безумовно, потребує значної уваги в контексті політичних досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мазняк Р.О. Політичне маніпулювання: теоретико-методологічний аналіз поняття / Р.О. Мазняк // Науковий журнал «Політикус». – 2021. - №5. – С.48-52.

О.В. Воронянський
(Україна)

ПРОБЛЕМНЕ ПОЛЕ ПОЛІТИЧНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

У сучасних наукових розвідках проблеми політичної соціалізації як процесу засвоєння цінностей, норм і знань, необхідних для орієнтування в політичній реальності, зводяться в основному до двох основних питань: суб'єктності формування суспільних думок та технологій їх просування.

На висвітлення першого питання вказаної проблематики величезний вплив здійснило широке розповсюдження соціальних мереж, проникнення яких у всі сфери людського життя не оминуло й сферу політичної свідомості. За виключенням одиничних випадків, вітчизняні автори сприйняли соціальні мережі як феномен, що виник і розвивається на засадах «живої творчості мас», а не ієрархічної системи організації, характерної для соціально-владних інститутів постіндустріального суспільства.

Ця ж тенденція характерна й для західних дослідників впливу соціальних мереж на політичну соціалізацію. Якщо класичний підхід до визначення політичної соціалізації, сформульований Д. Істоном, трактував її як результат впливу політичної системи на свідомість індивідів з метою формування певного набору установок, то сучасні дослідники Дж. Кін, К. Санстейн, О. Яррен вважають її сутнісною характеристикою «знаходження причетності» до певної групи думок.

При цьому необхідно вказати на смислову неточність поняття «думка» в контексті суспільного сприйняття політичної сфери. Визначення «громадська думка», «лідери думок» тощо є невдалим перекладом з російських дефініцій, де «мнение» означає не думку, а уявлення, в тому числі й хибне, засноване не на реальності, а на ірраціональних уподобаннях та очікуваннях індивіда чи групи. Враховуючи різке зниження якості освіти для основної маси населення постіндустріальних країн, ускладнення всіх суспільно значимих процесів (особливо процедур формування та прийняття владних рішень), а також відмирання разом із організованим робітничим класом його масових політичних партій, здатних генерувати стратегію й тактику політичної діяльності виходячи з науково обґрунтованих соціально-економічних теорій, для основної маси населення раціональна політична поведінка в умовах перманентної невизначеності та відсутності компетенцій для адекватної оцінки реальності стає недосяжною розкішшю.

У цьому контексті прилучення політично дезорієнтованого індивіда то тієї чи іншої мережевої групи, що гуртується навколо сформованого ззовні «мнения» (не обов'язково раціонального) визначається не усвідомленими соціальними чи політичними інтересами, а доступністю сприйняття висунутих гасел для суб'єкта з відсутністю спеціальних знань і навиків осмислення реальності. Тому гасла для переважної більшості мережевих груп орієнтовані не на усвідомлення, а на емоційне сприйняття, побічним продуктом якого є вироблення стійкої залежності від емоційного (знову ж таки) схвалення поведінки в групі, яка поділяє сформовані стереотипи реакцій. Відповідно відбір у число «лідерів

суспільної думки» відбувається за критерієм доступності сприйняття, а не раціональності сформованого і кинутого для споживання масі «мнения», а також за здатністю дотримуватися сприйнятих групою алгоритмів вкидання гасел, інтерпретацій подій та підтримки стереотипних реакцій на них у групі. У результаті формування політичної свідомості та політична самоідентифікація відбуваються не стільки під впливом індивідуального досвіду суб'єкта (як це визначали Ч. Кулі чи Д. Мід для індустріального суспільства), а радше під впливом інформаційної залежності від референтних груп у соціальних мережах, саме прилучення до яких відбувається, як правило, ситуативно, а не на основі усвідомлення спільних соціальних інтересів.

Власне, на емоційну залежність індивіда від схвалення референтною групою як на основу політичної соціалізації вказував ще М. Вебер. Однак, він досліджував сучасне йому індустріальне суспільство з великими виробничими колективами, де в основі довготривалої соціальної взаємодії лежали усвідомлені класові інтереси (хоча вони й дробилися на локальні інтереси менш політично значимих соціальних груп). При цьому продовжували існувати й територіально-сусідські та родинні соціальні зв'язки, що брали початок в аграрному суспільстві домодерну, в атомізованому ж суспільстві постмодерну, заснованому на конкурентній боротьбі «всіх проти всіх» усі ці зв'язки втратили свою актуальність, однак потреба в колективній взаємодії заради протистояння політичній дискримінації з боку владних угруповань нікуди не зникла.

Саме необхідність придушення такої взаємодії, що створює потенційну загрозу привілейованому статусу розпорядника владних повноважень для правлячої еліти, надає особливої цінності контролю останньої над комунікаційним простором суспільства. Звідси витікає історичний алгоритм відносин засобів масової інформації та комунікації з центрами соціальної влади. Вже перші з газет XVII-XVIII ст. обслуговували інтереси останніх. По мірі зростання доступності засобів масової інформації централізований контроль над ними розмивається, множаться опозиційні видання, пов'язані з контр-елітами, та видання незалежні. Однак подальше переростання конкуренції в олігополію (як

в економічній сфері, так і прямо пов'язаній із нею сфері політики) зумовлює вимивання з комунікаційного простору незалежних видань та встановлення в ньому домінування медіа-холдингів, що стають необхідними структурними елементами бізнес-імперій (власники яких є реальними конкурентами в боротьбі за контроль над реалізацією державної влади) та держави як владної організації.

Ті ж самі процеси спостерігаються і у відношенні соціальних мереж. Їх платформи (Twitter, Facebook, WeChat) створювалися як підконтрольні спецслужбам своїх країн елементи негласного управління суспільною свідомістю. Однак, на протязі певного проміжку часу американські платформи не проявляли своїх можливостей контролю над соціальними мережами, сприяючи формуванню в мережевих спільнотах ілюзії анонімності та незалежності від центрів соціальної влади. Більш того, була сформована ілюзія того, що самі мережеві спільноти і є соціальною владою, альтернативною владі держави та бізнес-імперій. Проте в міру зростання залученості населення до соціальних мереж в публічному просторі поступово сформувалося розуміння того, що інтернет-ресурси з великим обсягом охоплення аудиторії є частинами медіа-холдингів, виконуючи ті ж самі завдання, що й друковані засоби масової інформації. Незалежні мережеві спільноти спробували сховатися в DarkNet, однак, починаючи з 2019 р. контроль над ним з боку спецслужб проявляється все більш явно.

Окремо треба сказати про китайські мережеві платформи, найвідомішими з яких є WeChat та TikTok. WeChat з самого початку позиціонувався як підконтрольна уряду КНР платформа, альтернативна глобальним платформам, підконтрольним уряду США. Звідси всі мережеві спільноти на цій платформі за умовчанням мали демонструвати лояльність до державної політики, ідентифікуючи себе з нею. Натомість TikTok позиціонує себе як платформа міжнародна, незалежна від китайського уряду (що не відповідає реальності), публічно не проявляючи на даний час всіх своїх можливостей контролю над діяльністю мережевих спільнот.

Не дивлячись на те, що мережеві спільноти можуть володіти власною внутрішньою нормативною структурою, символічною ієрархією і усталеними практиками, вони не переростають в реальну політичну силу в ході масових протестних рухів. Так, заснований на мережевих зв'язках досить масовий рух «жовтих жилетів» у Франції, не зважаючи на досить великий часовий період свого існування, так і не спромігся висунути конструктивної програми суспільних перетворень, що сприяли б зняттю проблеми, яка привела до масових протестів. Те саме спостерігаємо й під час ряду «кольорових революцій», які можуть завершуватися зміною владної еліти (або навіть розвалом державної організації), але ніколи не приводять до переходу на більш складний рівень організації суспільних відносин, який забезпечував би реальний доступ більшості суспільства до владних центрів розподілу ресурсів та благ, доступних для даного соціуму.

Причина криється в тому, що мережеві протести з самого початку подаються як децентралізовані, що не приводять до створення «бюрократичної» та «керованої» організації. Особливим предметом гордості учасників таких протестів є відсутність загально визнаних рухом лідерів, оскільки кожен його учасник — «сам собі лідер». Таким чином ретельно відсікається сама ідея переростання руху в організовану стадію, на якій виникає можливість розробки науково обґрунтованої стратегії та тактики досягнення суспільних інтересів, неможливість задовольнити які інституційним шляхом стала основою для соціальних протестів. Натомість протестний рух штучно утримується на найнижчій стадії натовпу, яка дозволяє досить легко маніпулювати людським ресурсом. При цьому реальними бенефіціарами результатів протестів стають не їх учасники, а організовані угруповання, які контролюють процеси політичної соціалізації через соціальні мережі. Особливо креативні політологи додумалися до визначення подібної стратегії контролю мережевого комунікативного простору як «мережевий феодалізм», хоча в дійсності цей контроль типологічно ближче до феномену релігійних нехаризматичних сект.

У підсумку можна зробити висновок, що соціальні мережі на сьогодні успішно використовуються політичними елітами (за якими стоять потужні бізнес-групи олігархічного характеру) як фактор маніпулятивної політичної соціалізації роздробленого суспільства з метою відтворення та контрольованого переформатування політичних інститутів та підтримки стабільності існуючої політичної системи обмеженого доступу.

А. Гуськова, Л.Є. Чернова
(Україна)

ПАРКИ ТА ЗЕЛЕНІ ЗОНИ МІСТ ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

Всім відомий вираз Л. Пирса, що особистість - є сукупність речей, які вона може вважати «своїм». Ми вважаємо парки, зелені та рекреаційні зони не просто частиною ландшафту, а важливим елементом життєвого середовища і фактором формування та розвитку особистості. Якщо спитати людей про найбільш приємні спогади, то серед родинних свят та особистих досягнень, 7 з 10 мешканців міст назвуть прогулянки та розваги у парках. Багаторічні опитування мешканців Дніпра, під керівництвом Л.Є. Чернової, студентами ПДАБА, підтверджують сталу потребу в такому середовищі. На питання «Ваше улюблене місце відпочинку/прогулянок?» або «Куди зазвичай ви водите гостей міста?» - на другому місці у 76% і на першому у 15% опитаних, - були парки міста (назви різні). Моніторинг розвитку мікрорайонів і жилмасивів виявив, що центральною проблемою для 82% мешканців - є відсутність або занедбаність зелених зон.

Ще одним підтвердженням важливості зеленого відкритого соціального простору для життєдіяльності та розвитку особистості є суперечки між владою та мешканцями, забудовниками та мешканцями. За останні 25 років вони виникали саме на ґрунті зелених зон. На цьому ж ґрунті виросла більшість локальних еко рухів та еко організацій – толоки та висадка рослин.

Наприклад, наша Громадська організація «Освітній центр «Відкрите знання» допомагала в становленні неформальному руху містян «Дніпро -зелене місто» фінансово, організаційно, ресурсне (2018-2021). Це дуже правильний проект (автор архітекторка А. Саєнко), де активних городян спочатку навчають вибору міст та рослин, допомагають в погодженні та з дозволами, в закупівлі та організації висадки рослин, а потім мешканці доглядають за ними, «кого висадили». Це дає гарантію, що вся зелена поросль проросте и буде на довгі роки слугувати майданчиком «мій садочок» у багатоквартирних кварталах та людних вулицях. Через це формується соціальна відповідальність та любов до рідного міста. Проект працює і зараз, приємно, що в ньому активні діти та молодь.

ГО «Освітній центр «Відкрите Знання» провів низку дискусій з залученням представників влади, фахівців - експертів та громадських активістів 2017-2019 рр. на цю тему для пошуку спільного бачення та основ для взаємодії.

Ми приймали участь, Л.Чернова, як громадській діяч та соціолог на рівні робочої групи при Громадській Раді ДМР (2015-2019) сумісно з ГО «Ноосфера», а А. Гуськова, як фахівець КП «Дирекція територій та об'єктів рекреації», у розробці Програми реновації та розвитку Зелених зон та насаджень м. Дніпра. В 2021 р. з неї були передані МР для впровадження «Правила поводження з зеленими насадженнями», щоб запобігти незаконній вирубці дерев господарчими суб'єктами та варварському обрізанню гілок комунальними службами.

Сама програма не розглядалась на сесії, тому що з 2021р. концептом політики МР Дніпра стало “поетапне відновлення” окремих зон та парків (не головних) за окремими проектами. Їх реалізація була частково успішною але виявила низку проблем: правових, нормативних, екологічних, економічних. Крім того, виник конфлікт між різними групами впливу зацікавлених осіб та різне бачення, якими повинні бути паркові та зелені зони міста. Як і в цілому, на рівні політики управління громадами, так і в підходи до планування розвитку зелених зон чітко визначились дві крайні позиції, за якими стоять протилежні світоглядні підходи до людини, природи, влади, протилежні інтереси та цілі.

Першій – технократично-промисловий, авторитарний. Де все вирішується кулуарно, в високих кабінетах, на користь вузької групи лобістів та бенефіціарів, що стоять за ними. Їм потрібно максимально «закатати у бетон та плитку», всю територію парка заставити щільно МАФами та атракціонами, щоб отримувати максимальний прибуток з кожного кв. см., при чому не в бюджет міста, а в свою кишеню (оренда мізерна). Модель «чим більше-тим краще» та манією гігантизму радянського стилю. В результаті не тільки немає вільного простору,- чистого неба не бачиш. А саме він та відсутність перешкод для руху та зору формує почуття свободи. Але алеї стають вузькими та маломобільними, відвідувачі постійно натикаються один на одного. Ти не «наодинці з природою, а знов у натовпі». Це парк розваг, екстриму, шумної музики та фастфуду. Такі парки та сквери, безумовно, теж потрібні для певних категорій але і там є свої норми: кількість цих об'єктів до загальної площі, інтервал їх розміщення. Інакше природа стає непримітним декоративним елементом, а домінує симулякр, комерція суспільства споживання. Така політика існує зараз в м. Дніпро.

Другий підхід, заснований на сучасному світовому тренді зеленої архітектури, – екологічний, системний, гуманістичний, з залученням самих мешканців до планування та функціонування цих зон. Тут парки та зелені зони розглядаються як відкриті натуральні простори комунікації з природою та людьми, майданчик соціальної взаємодії, відпочинку, фізичного та ментального розвантаження, психологічної та естетичної насолоди, що особо важливо зараз для ВПО та ветеранів, і засобом соціалізації та інтеграції всіх городян.

Саме в дусі другого підходу Анна Гуськова, працюючи у даному секторі МР, за своєю ініціативою розробила **Стратегію розвитку системи зелених та рекреаційних зон міста**, яка виходить за рамки суто архітектурно планувальних завдань та рішень. Головна мета Стратегії – рівномірний розподіл зелених зон в структурі міста (за статусом – об'єктів благоустрою), їх кількості, масштабу, наповненості та якості (за якісним рівнем самих елементів благоустрою). Потрібне врахування специфіки містобудівної, соціально економічної, соціокультурної ситуації, щільності населення, міських маятникових міграцій,

що впливають на потреби пішохідної доступності, рекреаційне навантаження, демографічний склад відвідувачів, їх соціокультурні запити та інше. Зрозуміло, що через масштабну агресивну війну Росії та терор, (болісно згадувати парк Фельдмана, Горького Шевченка у Харкові), у 2022р. тема розвитку стала темою відновлення, реновації парків та зелених зон міст України у післявоєнний період.

Пропонуємо, на ваш розгляд, принципи розробки такої Стратегії відновлення. Її можна втілювати на рівні будь-якого міста, але спочатку треба прибрати законодавчі перепони (застарілі норми та правила на національному рівні), що можуть стати на заваді її реалізації, навіть термін «зелена зона»-«об'єкт рекреації» не узаконений. Планування парків та зелених зон неможливий без принципу пішохідної доступності до об'єктів благоустрою та врахування щільності і складу населення даного мікрорайону, а це відсутнє в українських містобудівних нормах та статистичних даних. А саме ці параметри, є ключовими для розуміння та визначення скільки, та на підставі чого мають бути розміщені такі зелені зони. Використання застарілого нормативу екологічного коефіцієнту міст (площі озеленення до загальної площі) ускладнює ситуацію, і веде за собою необґрунтовані (волютаристські) рішення місцевої влади та недоцільне використання коштів.

Починати роботу необхідно з аудиту вже існуючого переліку зелених зон, що не підлягають забудові, переліку зон зеленого господарювання (трохи інша процедура), регуляції правових відносин між городянами, владою та суб'єктами господарювання. І вже на цієї стадії будуть доречні консультації з громадськістю та експертами. Подальший моніторинг та оновлення даних надає підґрунтя диференціації та класифікації за пріоритетами до прийняття на баланс міста.

Потім можна перейти до планування самих зон на мапі міста. Рішенням є діджиталізація процесів та використання функціонального додатку платформи «The Open Spaces Development Strategy» з інтегрованими динамічними даними та інтерактивною мапою, що дозволяє візуалізувати їх та створити симуляційні 3Д моделі розвитку (на базі платформи Unity) для пошуку кращих рішень. Над цим А. Гуськова працює зараз. Такий робочий інструмент допоможе:

- систематизувати дані щодо відбудови зруйнованих українських міст, зробити процес прозорим, незалежним від «апетиту зацікавлених» осіб;
- врегулювати правові відносини між містянами, громадою, суб'єктами господарчої діяльності та місцевою владою, завдяки інформуванню щодо норм чинного законодавства, процедур прийняття рішень, правової належності ділянок, їх статусу;
- дадуть можливість долучитись та впливати на прийняття рішень щодо розвитку (регіону, міста, району, кварталу, двору) завдяки візуалізацій даних;
- сформують культуру добросусідства через колективні звернення до влади через цей електронний ресурс та спільну еко - активність на містах;
- зроблять відкритим та прозорими конкурси для творчої молоді завдяки можливості публікувати інформацію про них та самі проекти в одній базі, а городянам голосувати за проекти;
- активізують практику проведення архітектурних конкурсів серед громад та органах місцевого самоврядування в масштабах країни;
- стануть платформою для діалогу фахівців різних професій та секторів економіки;
- допоможуть імплементувати закордонні практики сталого розвитку та підходи «Smart Cities» у діюче законодавство України;
- дозволять розробляти нові моделі економічної різноманітності, збереження культурної спадщини на міському та регіональному рівнях;
- сформує кейс запитів та функцій зелених зон щодо відбудови від мешканців та бізнесменів.

Висновки:

1. Парки та інші зелені зони міст є важливим фактором соціалізації особистості та інтеграції городян, елементом життєвого середовища особистості, сприяють її гармонійному розвитку, формуванню патріотичних почуттів до міста та любові до природи.

2. Участь мешканців в оновленні, створенні або підтриманні у гарному стані зелених зон та парків стає проявом їх громадської активності, навчає соціальної взаємодії та відповідальності.

3. Розробка Стратегії відновлення парків та паркових зон на базі платформи «The OSDS» допомагає зробити весь процес відкритим, прозорим, демократичним.

Ю.А. Данько
(Україна)

СОЦІАЛЬНІ МЕДІА ЯК ІНСТРУМЕНТ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

Сьогодні людство живе в інформаційному суспільстві – суспільстві, в якому володіння інформацією стає рушійною силою його перетворень та розвитку. Інформація стала регулятором усіх суспільних, політичних, соціальних, економічних відносин. Зростання масштабів інформаційного впливу на суспільство значно посилило вплив нових видів протистоянь у сучасному світі, зокрема, інформаційних воєн, основним завданням яких стало отримання переваги над супротивником або його деморалізація, легітимація агресивних дій, обґрунтування перемоги у конфлікті при відповідній дискредитації противника, зміни кордонів держав без застосування реальної зброї.

Інформаційна складова таких війн є надзвичайно важливою та визначальною як для перебігу конфлікту, так і для реагування на нього суспільства. Інформаційна війна є одним із вирішальних факторів перемоги в сучасних умовах і виступає сьогодні одним із найнебезпечніших видів зброї.

Особливо гостро це питання постало коли РФ вдалася до прямої агресії на українську територію, маскуючи цей крок лавиною спотвореної і масованої інформації.

Інформаційна агресія, яку вже досить давно розгорнула РФ проти України є досить глибокою і багаторівневою. Такий вид інформаційного протистояння

найчастіше використовується на міжнародному рівні. Він включає багато факторів в політичному, економічному, військовому, інформаційному плані, які спрямовані на те, щоб ослабити підтримку України країнами Заходу та виключило українське питання з порядку денного.

Аналіз інформаційного поля показав основні наративи які РФ просуває у міжнародному медіа-просторі:

- шкідливість санкцій для країн, які їх запровадили;
- перекладання вини на США за розв'язування агресії проти України, яким вигідна війна, що призводить до послаблення Росії і відповідно Китаю, а також до зростання цін на продукцію традиційного американського експорту (зерно і енергоресурси);
- звинувачення США у здійсненні тиску на Європу (яка не хоче воювати, але перебуває під впливом США) і розпалювання війни шляхом постачання зброї Україні;
- надання українсько-російському «конфлікту» локального характеру, який не матиме серйозного впливу на глобальні процеси [2].

Втім, більшість технологій і інформаційних маніпуляцій, які російський уряд використовує з часів повномасштабного вторгнення в Україну, мало чим відрізняються від тих, які поширювалися з 2014 року. Та сама ситуація була й в інших країнах (Грузія, Сирія) з якими РФ вела війну. Все обертається докола того, щоб люди сприймали інформацію виключно в такому ключі, як це вигідно державі-агресору.

У 2022 році змінилися лише платформи для поширення пропаганди. Якщо у 2014 році основним каналом донесення дезінформації було російське телебачення то тепер це сайти та соціальні мережі. У цій ситуації треба віддати належне українській владі, яка закрила доступ до цих медіа. Однак такі дії змусили РФ шукати альтернативні майданчики поширення дезінформації. Тож нині основну увагу РФ сконцентрувала на соціальних мережах та месенджерах, таких як Telegram [5].

На відміну від офіційних кремлівських пропагандистів, їхнє основне завдання – транслявати підтримку РФ та «зсередини» критикувати українську владу.

На початку березня, невдовзі після повномасштабного вторгнення, російські інформаційні війська націлилися на українські обласні центри – та створили власні телеграм-канали для кожного обраного міста чи громади. Кожен з них заявляв, що інформуватиме мешканців громади про місцеві новини, а насправді взявся поширювати російські тези та сприяти підтримці окупантів, або імітувати таку підтримку з боку місцевих мешканців.

Сама стратегія створення місцевих джерел пропаганди є дуже ефективною. Принаймні теоретично. Адже місцевим ресурсам легше достукатися та здобути довіру у місцевої аудиторії, оскільки змішують свої тези з місцевими новинами, на відміну від центральних рупорів російської пропаганди [1].

Початок повномасштабного вторгнення призвів до різкого зростання використання соціальних мереж як джерела новин. Проте зросло і посилення ролі традиційних джерел інформації. Так соціальні мережі використовують 76,6% українців, 66,7% – телебачення, 61,2% – Інтернет. Серед громадян, які використовують соціальні мережі як джерело інформації, Telegram обирають 66%, YouTube – 61%, ще 58% – Facebook. Це свідчить про зростання потреби у більш оперативних джерелах інформації, однак призводить до зростання споживання дезінформації [4].

В умовах інформаційної війни сучасні мас-медіа в Україні використовуються для реалізації сценаріїв російських інформаційних атак. Кремлівська дезінформаційна кампанія, що спрямована на Україну, характеризується широким спектром технологій та різноманітністю прийомів. Серед численних маніпуляційних технологій, у соціальних мережах зокрема, широкого використання набуває публікація замовних матеріалів, створення ботоферм, ботрунів, використання іноземних комерційних Інтернет-площадок тощо [3, с. 235].

Повномасштабна війна в Україні ще раз показала, наскільки важливо вміти аналізувати інформацію, проводити якісну перевірку фактів та створювати супротив руйнівній інформаційній атаці ворога.

Водночас серед позитивних тенденцій варто виділити намагання української влади створити комплекс ресурсів для використання його на випередження в інформаційній війні через посилення широкомасштабної інформаційної політики швидкого реагування із застосуванням сучасних технологій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дроздова Є. Телеграм-окупація. Як Росія вибудовувала медіанежу, а вийшло потьомкінське село [Електронний Ресурс] / Є. Дроздова, Н. Кельм, Ю. Дукач. – Режим доступу: <https://texty.org.ua/projects/108016/telehram-okupaciya-yak-rosiya-vybudovuvala-mediamezhu-vyjslo-potomkinske-selo/>
2. Корсунський С. Інформаційна складова війни: як Росія намагається послабити підтримку Заходу [Електронний Ресурс] / С. Корсунський. – Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/informatsiyna-viyna-rosiyskyu-vplyv/31811302.html>
3. Новосельський І. Сучасні мас-медіа в інформаційних війнах: Досвід України / І. Новосельський // Вісник Прикарпатського університету. – Серія: Політологія. – 2019. – 13. – С. 230-238.
4. Снопко О. Дивимося, читаємо, слухаємо: як змінилося медіаспоживання українців в умовах повномасштабної війни [Електронний Ресурс] / О. Снопко. – Режим доступу: <https://www.pravda.com.ua/columns/2022/06/22/7353987/>
5. Шутяк Л. Битва за громадську думку: як Україна воює з Росією на інформаційному фронті [Електронний Ресурс] / Л. Шутяк. – Режим доступу: <https://explainer.ua/bitva-za-gromadsku-dumku-yak-ukrayina-voyuje-z-rosiyeyu-na-informatsijnomu-fronti/>

І.Д. Денисенко

(Україна)

О.В. Коровко

(Федеративна республіка Німеччина)

ПОЛІТИЧНЕ МАНІПУЛЮВАННЯ У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

М. Кастельс визначає нову соціальну реальність як інформаційну епоху, початок формування якої припадає на кінець 1960-х – середину 1970-х років в контексті історичного збігу «трьох незалежних процесів:

революції інформаційних технологій;
кризи як капіталізму, так і етатизму, з їх подальшою реструктуризацією;
розквіту культурних соціальних рухів, таких, як лібертаріанізм, боротьба
за права людини, фемінізм, захист навколишнього середовища [1].

Ці процеси у контексті своєї взаємодії призвели до певних трансформацій
у суспільстві, а саме, були створені:

нова домінуюча соціальна структура – мережеве суспільство;

нова економіка – інформаціональна / глобальна

і нова культура – культура реальної віртуальності.

Ці трансформації поступово викликають нові зміни у всіх сферах
життєдіяльності сучасного суспільства.

Мережеве суспільство спонукає до подальшого розвитку та
розповсюдження такі процеси:

- зростання ролі інформації в житті суспільства,
- збільшення частки комп'ютерних комунікацій,
- створення глобального інформаційно-комунікативного простору, і,
- відповідно, зміна самої соціальної реальності, в якій всі основні сфери
його життєдіяльності ґрунтуються на «мережевій логіці» та
- величезні можливості горизонтальної комунікації на індивідуальному
та колективному рівнях.

Становлення інформаційної економіки формує нові умови щодо здатності
(кожного суб'єкта – будь то фірми, регіони, нації...) генерувати, обробляти та
ефективно використовувати інформацію, яка заснована на знаннях.

Формування глобальної економіки призводить до трансформації головних
видів економічної діяльності (виробництва, споживання та циркуляції товарів та
послуг) та їх складових (капітал, труд, ресурси, управління, інформація,
технологія, ринки) в контексті подальшої розбудови розгалуженої мережі, яка
пов'язує всіх існуючих економічних агентів.

Ця мережа є життєвим простором досягнення високого рівня
продуктивності праці та існування реальної конкуренції.

Становлення культури реальної віртуальності безпосередньо пов'язано з подальшим розвитком масової культури, заснованої на збільшенні обсягу інформації та форм і каналів її розповсюдження.

Це відкриває широкі можливості для впровадження до масової свідомості апріорних, часто стереотипних суджень, що пронизують всі сфери життя від політики до мистецтва, і в кінцевому рахунку набувають силу морального закону чи правила соціального гуртожитку.

Вплив на масову свідомість безпосередньо пов'язаний з процесом маніпулювання (процедурою маніпуляції). Маніпуляція – засіб психологічного впливу на особистість, у процесі якого вона виступає об'єктом, із яким виконуються дії, спрямовані на те, щоб використовувати її як засіб досягнення своїх цілей. Ця процедура існує в кожному субпросторі життєдіяльності суспільства (від політичного до культурного). Але вважається, що провідним видом цього процесу цілеспрямованого впливу на свідомість (індивідуальну / колективну) є саме політичне маніпулювання.

Політичне маніпулювання – сукупність окремих засобів та комплексних технологій таємного соціального управління політичною свідомістю та моделлю поведінки членів суспільства з метою спонукання їх до дії / відмови від дії навіть за умов невідповідності останніх власним інтересам.

Традиційно в історії суспільства виокремлюється дві моделі політичного маніпулювання свідомістю його громадян – так звані «психологічну» та «раціональну».

Перша («психологічна») модель базується на класичних засадах живої природи «стимул – реакція» та передбачає активне застосування в процесі комунікації саме психологічних механізмів з великою кількістю відповідних засобів, прийомів та методів психологічного впливу на свідомість індивіду / мас.

Друга (раціональна) модель функціонує на засадах управління та контролю за доступом до об'єктивної інформації та її наданням рядовим громадянам суспільства. Провідними засобами та прийомам цієї моделі, насамперед, є

методи та процедури, що обмежують рівень доступу до об'єктивної інформації рядових членів суспільства та ускладнюють процес її адекватної оцінки.

В мережевому суспільстві, за умов зростання обсягів інформації та збільшення технологій і каналів її розповсюдження й обміну провідною конструкцією політичного маніпулювання стає так звана «раціональна» модель.

Так звана «психологічна» модель політичного маніпулювання за таких обставин підпорядковується «раціональній», тобто, починає активніше в процесі здійснення впливу на свідомість особистості застосовувати інформаційний чинник та нові форми, канали та технології розповсюдження інформації.

Зміни в орієнтації на інформацію стосується й усіх інших видів маніпулювання, які застосовуються до свідомості та поведінки особистості в контексті його перебування в інформаційному суспільстві, зокрема:

- маніпулювання потребами (використання бажань, потягів, інтересів);
- «духовне» маніпулювання (формування в особистості певних ідеалів і цінностей);
- «інтелектуальне» маніпулювання (нав'язування особистості думок, точок зору);
- маніпулювання почуттями (використання емоцій, уподобань).

ЛІТЕРАТУРА

1. Кастельс М. Інтернет-галактика. Міркування щодо Інтернету, бізнесу і суспільства / М. Кастельс. – К.: Ваклер, 2007. – 395 с.

Ю.С. Дібікова
(Україна)

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ЗАГРОЗИ

За умов сучасних світових і регіональних інформаційних протистоянь, перетинання різновекторних національних інформаційних інтересів та поширення деструктивної інформаційної діяльності, зовнішньої інформаційної експансії та зростаючих інформаційних загроз захист національного

інформаційного простору та гарантування інформаційної безпеки є важливими стратегічними завданнями усіх сучасних держав. Під час повномасштабного російського вторгнення збереження інформаційного суверенітету, забезпечення ефективного функціонування системи безпеки в інформаційній сфері стають найактуальнішими питаннями для української держави.

Концепт інформаційної безпеки можна розглядати у двох варіаціях. З одного боку, інформаційна безпека – це самостійний елемент національної безпеки держави, а з іншого – інтегрована складова політичної, економічної, військової та інших типів безпеки. Зважаючи на це, доцільно визначати інформаційну безпеку як стан захищеності суспільства, держави, особистості, стан захищеності інформаційних ресурсів, які забезпечують прогресивний розвиток життєво важливих сфер суспільства.

Загрози інформаційній безпеці можна розуміти як явища, тенденції і чинники, що унеможливають чи ускладнюють реалізацію національних інтересів та збереження національних цінностей України, а також досягнення національних цілей України в інформаційній сфері.

Під час російської військової агресії перед сучасною Україною постають особливі виклики у сфері інформаційної безпеки. Зокрема, це стосується ефективної протидії проведенню спеціальних інформаційно-психологічних операцій (ШСО) держави-агресора, що спрямовані на ліквідацію незалежності України, підрив державного суверенітету, повалення конституційного ладу, порушення суверенітету, посягання на територіальну цілісність держави, замах на знищення української ідентичності, пропаганду насильства, жорстокості, ідей сепаратизму, розпалювання національної, міжетнічної, релігійної, расової ворожнечі та ненависті, посягання на конституційні права та свободи людини.

Таким чином, захист і гарантування інформаційної безпеки України в умовах деструктивних інформаційно-психологічних впливів та агресивної інформаційної політики РФ потребує комплексних рішень, розробки дієвих стратегій і тактик протидії сучасним інформаційним загрозам та консолідації зусиль органів державної влади, недержавних інститутів і громадянськості.

МІСЦЕ ОСОБИСТОСТІ НА ПОЛІТИЧНІЙ АРЕНІ СУЧАСНОГО ІРАНУ

Сучасний Іран, починаючи з Ісламської революції й спроби переходу від монархії до республіки, так звана «Зелена революція» 2009 року, виборчі процеси всіх років існування ІРІ та останні протести в країні, що почались після смерті Махси Аміні у вересні 2022, кидають виклик консервативній теорії про місце особистості в політичних процесах. Роками науковці надавали перевагу думці, що особистість є більш пасивним елементом соціальних та політичних процесів, аніж активним. Головним аргументом було те, що люди з різними особистісними характеристиками схильні поводитись однаково в певних ситуаціях, а важливим при цьому є соціальне положення особистості та її відношення до певного класу [3, с. 34]. При цьому, одним з доказів хибності консервативного підходу до особистості в політиці є наслідки президентських виборів 2013 року та перемога Хассана Рухані. В цьому випадку, в країні, де наростало невдоволення чинним політичним режимом, а також в суспільстві зменшувався вплив духовенства, президентом стає яскравий представник кліриків. Більшість екзитполів, дані соціальних мереж та спогади сучасників вказують на «яскравий виступ Рухані на дебатах», «харизму Рухані» та інші його персональні характеристики як ключовий фактор перемоги на виборах, де попередньо лідером був його опонент Мохаммад-Багер Галібаф. Далі, перемога Рухані у виборчих перегонках 2017 року, коли його супротивником був чинний президент Ірану, Ібрагім Райсі, також дають поштовх для подальшого інтересу до значущості особистості та другорядності політичної ідеї. Вибори 2017 демонструють протистояння двох представників духівництва, з дуже схожими політичними програмами, але зовсім різними особистісними характеристиками та моделями поведінки. Спокійний, з виваженими висловами Рухані перемагає ексцентричного Райсі. Загальний аналіз сучасної історії Ірану, від правління шаха Рези Шаха Пахлаві та його сина, Мохаммада Рези Пахлаві, прем'єрства

Моссадека, до Ісламської Революції під керівництвом Імама Хомейні, та режиму чинного духовного лідера Алі Хаменеї, ми стикаємось з прикладами харизматичних політичних лідерів [1, с. 330]. Особисті бренди вказаних політичних діячів є саме тим фактором, який впливає на завоювання ними широкої підтримки серед населення у певний час, або навпаки – її втрати. Наприклад, образ Мохаммада Рези Пахлаві, як технократа та представника прозахідної політичної еліти, його захоплення давньооперською історією та його власним місцем в ній протягом різних років мав різну конотацію – від захоплення та поваги, до відкритої зневаги, ненависті та приводу для кепкування в роки революції. Навіть не його стратегія, або політичні рішення під час правління, а його особистість, поведінка та інтереси використовувались революційним режимом як матеріал для підігрівання невдоволення тогочасного суспільства своїм останнім монархом.

Якщо відійти від історії та взяти для прикладу політичну соціалізацію особистості в сучасному Ірані, то наразі вона має багато цікавих проявів. Останні протестні рухи, що почались в вересні 2022 охопили дуже нові гендерні та вікові групи – школярки 10-14 років беруть активну участь в протестах, є ініціаторами певних локальних політичних виступів. Таким чином, ми можемо спостерігати розвиток політичної свідомості у досить ранньому віці в Ірані також. Крім цього, що знову ж таки буде цікаво для майбутніх досліджень – молоді блогерки та представниці мистецьких кіл використовують власні інтереси, стиль, погляди та особистий досвід для трансляції загально популярних протестних ідей. Тобто, в цьому випадку, особистість та її модель поведінки є творцем соціальних рухів, а не навпаки [2]. У зв'язку з поширенням народних виступів проти чинної влади суттєво змінюється як загальна тематика повідомлень у соціальних мережах, так і хештеги, що їх супроводжують. На прикладі заарештованих активістів, чи тих, хто втратив життя під час вуличних протестів, їхні імена стають популярними хештегами, які використовуються для оформлення як вимог звільнення деяких з них, так і для загальних повідомлень користувачів таких мереж, як Twitter та Instagram, де вони висловлюють своє невдоволення чинною владою. Тобто, в

такій ситуації ім'я, образ, особистісні характеристики чи навіть доля певного члена суспільства перетворюється на особливий код, який окрім історії даної особистості вказує на більш глибокий сенс короткого повідомлення.

Таким чином, місце особистості на політичній арені сучасного Ірану досі потребує поглибленого аналізу, а наявні історичні факти спонукають до думки, що саме ця категорія може бути ключовим фактором встановлення політичних режимів в країні та відіграє головну роль у домінування певних напрямків політичного розвитку суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ackerman B. Revolutionary Constitutions: Charismatic Leadership and the Rule of Law. Belknap Press: An Imprint of Harvard University Press, 2019. 472 p.
2. Dages H. Meet Iran's Gen Z: the Driving Force Behind the Protests. Foreign Policy. URL: <https://foreignpolicy.com/2022/11/01/iran-protests-gen-z-mahsa-amini-social-media/>
3. Greenstein F.I. Personality and Politics: Problems of Evidence, Inference, and Conceptualization. Princeton University Press, 2016. 246 p.

М.С. Драпиковський
(Україна)

СУЧАСНІ АРМІЇ СВІТУ ЯК ІНСТИТУТ СОЦІАЛІЗАЦІЇ: КОРПОРАТИВНИЙ АНАЛІЗ

Процес соціалізації особистості залишається одним із провідних предметів дослідження сучасної системи соціально-політичного знання.

В умовах зміни соціокультурних та соціально-політичних контекстів його розвитку науковці (зокрема, соціологи, політологи, психологи) прагнуть всебічно дослідити, насамперед, трансформації, які відбуваються з усіма його системними елементами – інститутами, агентами, чинниками тощо.

Серед провідних соціальних інститутів соціалізації (від родини до релігії) особливе місце за сучасних умов розвитку суспільства займає армія [1].

З одного боку, вона безпосередньо впливає на процес соціалізації членів суспільства, які є (або готуються стати) професійними військовими або тимчасово перебувають на військовій службі. А з іншого – вона опосередковано

впливає на процес кожного представника соціуму (як в мирний час, так й під час військового стану).

Корпоративний аналіз головних освітньо-виховних цілей функціонування армії як соціального інституту провідних країн світу (зокрема, США, Франції, Німеччини) дозволяє стверджувати, що вони реалізуються через дотримання певної тріади – виховання, навчання та морально-психологічної підготовки [1; 2].

Перший елемент акцентує увагу на «політичному вихованні» (США), «демократичному вихованні» (Франція) та «відповідальному вихованні» (Німеччина).

Другий елемент орієнтований на отримання кожним військовим професійної освіти.

Третій - на формуванні певної патріотичної установки:

«служба інтересам Америки» (США);

«армія Франції – віддзеркалення її генія» (Франція);

«армія і народ єдині» (Німеччина).

ЛІТЕРАТУРА

1. Армії світу // Військовий кур'єр [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://mil.co.ua/tag/armiyi-svitu/>
2. Требін М.П. Армія та суспільство: соціально-філософський аналіз взаємодії в умовах трансформації: монографія / М.П. Требін. – Харків: ІНЖЕК, 2004. – 404 с.

Ю.В. Дьомкіна
(Україна)

СУЧАСНЕ ВОЛОНТЕРСТВО: УКРАЇНСЬКИЙ КОНТЕКСТ

Розвинене громадянське суспільство є провідною ознакою демократичної правової держави.

На відміну від держави, громадянське суспільство не володіє системою засобів правового регулювання, воно самоорганізовується виключно на добровільних засадах та забезпечує організацію горизонтальної системи

підтримки громади, відображаючи громадську волю, ініціативу та активність [1].

Тільки в контексті становлення громадянського суспільства кожний громадянин має можливості щодо своєї реалізації як всебічної розвинутої особистості.

Форми реалізації останнього процесу за сучасних умов розвитку соціуму – різноманітні.

З середини ХХ сторіччя одними із провідних і масових форм становлення такої особистості виступають громадські організації та об'єднання.

З кінця ХХ - початку ХХІ сторіччя серед останніх починають домінувати волонтерські організації, які з часом утворили масовий волонтерський рух

Волонтерство – вид добровільної, безкорисливої (тобто, без матеріальної вигоди) колективної поведінки, що має багаторівневу структуру та різноманітні практики її реалізації.

Традиційно серед напрямів діяльності волонтерських організацій визначають:

«зняття соціального напруження шляхом підтримки найбільш знедолених категорій населення;

забезпечення гідного існування громадян, які в силу об'єктивних обставин не здатні піклуватися про себе самостійно;

«заповнення» недоліків державної соціальної політики, насамперед за рахунок оперативного реагування та надання ефективної адресної соціальної допомоги, що відповідає потребам і запитам конкретної людини» [2];

поширення та реалізація в реальному житті гуманістичних та альтруїстичних ідей та настроїв (від захисту та відновлення історичних пам'яток до захисту як домашніх тварин, так й тварин у дикій природі).

Українським волонтерським організаціям до певного періоду часу були притаманні ознаки і напрями діяльності, за якими відбувається функціонування аналогічних організацій у провідних країнах світу.

За нових умов розвитку українського суспільства (з моменту початку «Революції гідності» та бойових дій на Сході України) вітчизняний

волонтерський рух переорієнтувався у напрямках своєї діяльності та почав активно реалізовуватися у нових для себе практиках.

Зокрема, поширеними та стабільними стають:

- збір та доставка в зону проведення бойових дій необхідних ресурсів (від продуктів харчування та одягу до військового спорядження та автівок);
- надання медичної допомоги у зоні збройного конфлікту як цивільному населенню, так й безпосередньо учасникам зіткнення;
- матеріальна та психологічна допомога вимушеним переселенцям;
- матеріальна та психологічна допомога пораненим учасникам бойових дій;
- пошук зниклих безвісті та звільнення полонених.

ЛІТЕРАТУРА

1. Величко К.І. Громадянське суспільство, бізнес і держава в системі демократичних взаємовідносин / К.І. Величко // Публічне управління та митне адміністрування. - 2016. - № 1 (14). - С. 25-31.
2. Мазій І.В. Пріоритетні напрями волонтерської діяльності у провідних країнах світу [Електронний ресурс]/ І.В. Мазій. – Режим доступу до ресурсу: http://www.investplan.com.ua/pdf/10_2018/26.pdf

Т.В. Жванія
(Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ У КОНТЕКСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ

В умовах сучасного соціально-політичного, економічного, культурно-історичного та інформаційного розвитку України, інтенсифікації професійної діяльності особливо гостро постає проблема вдосконалення процесу підготовки конкурентоспроможних фахівців.

Зміни освітніх стереотипів, традиційних форм та засобів професіоналізації особистості передбачають формування в майбутнього фахівця в умовах навчання у закладі вищої освіти психологічної готовності до професійної

діяльності як передумови ефективного її здійснення.

Особливий інтерес до професійного становлення майбутніх психологів зумовлюється високою соціальною значущістю цієї професії, стрімким зростанням її популярності та розширенням сфер застосування.

Професійна соціалізація студентів-психологів у контексті функціонування вищої освіти здійснюється традиційно у двох формах – через процеси навчання та виховання.

Особливе навантаження у першому процесі припадає на його прикладну компоненту – практики.

У межах підготовки фахівців зі спеціальності 053 «Психологія» на освітніх рівнях «бакалавр» та «магістр» навчальним планом передбачається два види провідних практик – виробнича на підприємствах та науково-дослідна.

Виробнича практика на підприємствах (для здобувачів 4 років навчання, першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, денна та заочна форми навчання).

Мета цієї практики – систематизація, поглиблення та закріплення теоретичних знань здобувачів, що були отримані при вивченні дисциплін фахової підготовки з психології; інтеграції теоретичних знань й практичних вмінь і навичок; відпрацювання компетентностей з практичної діяльності психолога психологічної служби підприємства / психологічної служби закладу освіти; розвитку вмінь вирішувати конкретні завдання науково-діагностичного, просвітницького, консультативного та розвиваючого характеру; узагальненні матеріалів прикладних психодіагностичних досліджень.

Науково-дослідна практика (для здобувачів 2-го року навчання, другого (магістерського) рівня вищої освіти, денна та заочна форми навчання).

Метою науково-дослідної практики є поглиблення, закріплення та творче використання теоретичних і методичних знань наукової діяльності, набуття магістрантами досвіду самостійної науково-дослідної роботи в межах теми магістерського наукового дослідження, формування професійних компетенцій науково-дослідної роботи в сфері їх професійної діяльності.

Особливий акцент у другому процесі (виховному) надається становленню

та цілеспрямованому розвитку емоційної сфери майбутніх психологів як компоненту їхньої психологічної готовності до професійної діяльності.

Процес виховання передбачає, що остання складова професійної соціалізації студентів-психологів, являє собою цілісне утворення, що включає низку особистісних характеристик, основними з яких виступають:

- мотиваційні – потреба успішно виконати поставлену задачу, інтерес до діяльності, прагнення успіху та показати себе з кращого боку;
- пізнавальні – розуміння обов’язків, трудової задачі, оцінка її значущості для досягнення кінцевих результатів діяльності та для себе особисто (з точки зору престижу, статусу), уявлення про ймовірні зміни обставин тощо;
- емоційні – почуття професійної та соціальної відповідальності, впевненість в успіху, натхнення;
- вольові – управління собою та мобілізація сил, сконцентрованість на задачі, абстрагування від сторонніх впливів, подолання перешкод, сумнівів, страху.

М.М. Жезняк
(Україна)

ЗАСОБИ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ЯК ПРОВІДНІ АГЕНТИ ПОЛІТИЧНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІ В УКРАЇНІ

Сьогодні показує, що технології не стоять на місці, а з кожним днем розвиваються з неймовірною швидкістю та відіграють значну роль у цивілізованому суспільстві. Українська молодь кожного дня використовує різновид засобів передавання, зберігання та відтворення інформації (Інтернет, телебачення, радіо, соціальні мережі, кінематограф тощо) орієнтуючись на передавання інформації одночасно великій групі населення. Також, велику роль в політичній соціалізації молоді України відіграють батьки та релігія, соціальні інститути чи політичні партії.

Агенти політичної соціалізації відіграють надважливу роль у розвитку та формуванні загальної думки про політичну картину молоді, відтворення політичного досвіду, норм, цінностей та установок.

Агентами соціалізації виступають конкретні люди які відповідають за соціальні цінності та культурні норми.

Соціалізація – це процес сприйняття людиною певних норм, знань, навичок, цінностей, традицій в різних сферах життя. Соціалізація може бути культурною, економічною, суспільною, політичною.

Політична соціалізація – процес інтеграції опанування політичних цінностей, певних суспільно-політичних норм, законів, правил, культурних цінностей, політичних орієнтацій, опанування норм політичної поведінки. В результаті процесу політичної соціалізації індивіди та групи долучаються до певної політичної культури, що своєю чергою забезпечує підтримку та стабільність політичної системи.

Виділяють прямі й непрямі типи політичної соціалізації.

Пряма – набуття політичних установок і знань. Непряма – проєкція відбиття особистості характеру, вплив оточення на індивіда в формуванні політичної установки.

Безпосередньо політична соціалізація завжди залежить від того в якому суспільстві проходить її людина. Це може бути країна, де править монархія, а значить і критерії соціалізації відбуватимуться в одному порядку. Якщо особистість буде зростати в демократичній державі, то порядки, цінності, закони будуть іншими, те саме стосується й комуністичних країн, де правлять свої світогляди і цінності.

Сприйняття політичного світу в Україні починається з раннього віку, ще до школи, найбільш значний розвиток розглядається в підлітковому віці, власна політична думка вже формується до 18 років, а політична активність, голосування на виборах, участь в політичних партіях, виступи, прийняття участі у мітингах після повноліття та триває усе життя.

Найсильніший вплив на формування загальної політичної думки молоді завдають засоби масовою комунікації. ЗМІ виступає основним ретранслятором ідеології держави. Роль телебачення, радіо, соціальних мереж, газет, кінематографу, вебсайтів у процесів соціалізації тісно пов'язані зі здатністю у молоді моделювати поведінку шляхом спостереження. Індивід спостерігає за діями людей, їх наслідками, вивчає інформацію та навчається тих поведінкових моделей за якими постійно спостерігає.

Здебільшого сьогодні українська молодь комунікує в соціальних мережах, черпає дані з популярних багатоплатформових месенджерів та має можливість швидко споживати великий масив інформації. Через великий потік інформації та легку доступність до неї створюються джерела з підбіркою фактів від засобів ЗМІ, що мають змогу маніпулювати суспільством, нав'язуючи свою точку зору.

Отже, роблячи висновки можемо сказати, що політична соціалізація триває усе життя індивіда та передбачає людиною засвоєння політичної культури, політичних ролей, формування власних поглядів і цінностей для виконання певних політичних ролей. Засоби масової інформації є агентами політичної соціалізації які мають великий вплив на розвиток особистого світобачення суспільства і безпосередньо молоді в Україні. Кожного дня людина черпає інформацію з різних джерел ЗМІ, та піддається їх впливу. Можемо спостерігати, що зараз молодь більше піддається агентам політичної соціалізації в популярних соціальних каналах, в месенджерів і разом з тим черпає недоброякісну інформацію, що може призвести до спотворення власних ідеологій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алмонд Г., Пауелл Дж., Стром К., Далтон Р. Сравнительная политология сегодня: Мировой обзор: Учебное пособие / Сокр. пер. с англ. А.С. Богдановского, Л.А. Галкиной; под. ред. М.В. Ильина, А.Ю. Мельвиля. М.: Аспект Пресс, 2002.
2. Шестопад Е.Б. Политическая психология. М., 2012.
3. Яремчук С. Соціологія масової комунікації. Чернівці: Чернівецький національний університет, 2015. 248 с.

ПОЛІТИЧНА КУЛЬТУРА У КОНТЕКСТІ ПОЛІТИЧНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

Соціалізація – це не тільки процес формування особистості в суспільстві. Невід’ємною стороною цього процесу є соціалізація політична, обумовлена впливом на людину політичної сфери суспільного життя та її реакцією на цей вплив, тобто, взаємодія особистості та політичної сфери в процесі індивідуального розвитку та соціалізації особистості.

Тобто, це процес формування політичної особистості та її культурних проявів - своєрідне введення людини в політичне середовище, залучення її до системи сформованих у суспільстві політичних орієнтацій, традицій, навичок, передача їй та засвоєння нею існуючих політичних відносин, процесів, явищ, включення її до системи політичних зв’язків шляхом розвитку її політичної активності.

У політичній соціалізації людина вже приєднується до історично сформованих форм політичних відносин, де вона таким чином отримує як індивід певну політичну інформацію, політичні знання, залучення до існуючих політичних цінностей та орієнтирів, засвоєння нею соціально-політичного досвіду, політичних норм, ролей, навичок та умінь у вигляді входження до системи сформованих відносин, а з іншого боку – творчу діяльність особистості, спрямовану на вдосконалення політичних відносин [1, с. 112].

У цей період, коли вже особистість засвоїла певний досвід політичного життя, певні особливості, традиції, норми, вона таким чином отримує певну політичну зрілість. Людина як індивід у результаті починає формувати свої власні орієнтири та настанови для здійснення певних політичних ролей. У підсумку – починає виробляти власні політичні моделі поведінки у сфері політики [1, с. 115].

Наслідком цього розвитку особистості у політичному процесі, де людина, вже цього не помічаючи, формує власну політичну культуру, де впроваджує свої

новаторські ідеї і породжує оновлення та удосконалення суспільства. Політична соціалізація особистості охоплює весь процес становлення людини як суб'єкта політичних відносин та політичної діяльності, її кінцевим результатом і є формування у особистості певної політичної культури як якісної характеристики політично активної особистості.

Процес політичної соціалізації в усіх його проявах здійснює певний вплив на формування політичної культури не тільки даної певної особистості як індивіда, а в більш глобальному аспекті - суспільства в цілому. Є різні стадії політичної соціалізації, де в подальшому формується політична культура особистості, і сприяти цьому процесу можуть інститути різного типу, в залежності від етапу політичної соціалізації даної особистості, наприклад, сім'я, дошкільні заклади, школи, заклади вищої освіти, інші навчальні, державні інститути, формальні та неформальні вікові групи, засоби масової інформації, політичні та громадські організації, трудові колективи тощо [1, с. 117].

Інститути політичної соціалізації діють з різним ступенем інтенсивності на різних етапах політичного розвитку особисті, але кожний із цих інститутів вирішує свої поставленні завдання, і в кінцевому результаті вони досягають спільного бажаного позитивного результату – сформувати зрілого, політично грамотного громадянина сучасного суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Щедрова Г.П., Барановський Ф.В., Новакова О.В., Пашина Н.П. та ін. Основи політології: Навчальний посібник. – Луганськ: вид-во СНУ ім. В. Даля, 2005. – 170 с. URL: <http://politics.ellib.org.ua/pages-3377.html>.

Ю.Ю. Калиновський, Ж.В. Чевичалова
(Україна)

ЦІННІСНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Воєнний стан кардинально змінив ціннісні аспекти соціалізації вітчизняних громадян, поставивши на перше місце аксіологічні орієнтири

безпеки, соціально-економічної та психологічної адаптації до нових стресових умов. Весь комплекс цінностей людського існування став розглядатись крізь призму домінуючої цінності – збереження людського життя.

Аналізуючи дану проблему варто зазначити, що соціалізація особистості в умовах воєнного стану у аксіологічному вимірі характеризується декількома аспектами. По-перше, пошуком «стабільності» та активізацією адаптаційних механізмів до нових життєвих реалій та соціально-економічних, духовно-психологічних умов. По-друге, створенням «нового життєвого світу» для тих, хто іммігрував за кордон та для внутрішньопереміщених осіб (ВПО) – побутове та соціально-економічне облаштування у новій громаді, налагодження нових соціальних зв'язків, подолання мовних та культурних бар'єрів, усвідомлення нових соціальних реалій й нівелювання психологічних проблем тощо. По-третє, в умовах воєнного стану відбувається кардинальне переформатування ціннісно-мотиваційної та психологічної шкали буття всіх суб'єктів, сфер та підсистем соціального організму, що безумовно впливає на перебіг соціалізаційних процесів.

Як зазначає Т. Титаренко, психологічний простір, що відтворює соціально-психологічний рівень життєтворення, переструктурується, поляризується відповідно до оцінок, інтересів, переконань близького оточення з приводу війни. Старі критерії поділу оточення на своїх-чужих, порядних-непорядних уже не спрацьовують. Колишні друзі можуть стати ворогами, а вороги – однопумцями. У колег, родичів, сусідів також переформатовуються симпатії-антипатії, тяжіння-відштовхування. Особистісні межі стають надто жорсткими, і людина їх надмірно захищає, ігноруючи потреби інших. Психологічний час, що відтворює ціннісно-смісловий рівень життєтворення, теж модифікується, прискорюючись або гальмуючись. Декого перестають цікавити довоєнні події, а дехто цілком занурюється в мирне минуле, намагаючись захиститись від травматичних реалій сьогодення. Майбутнє з його перспективами чи то відтермінується, відсувається на далекі післявоєнні часи, чи майже зливається з теперішнім.

Разом з тим, незважаючи на відмінності у сприйнятті та оцінці дійсності, в умовах воєнного стану людина починає глибоко усвідомлювати цінність миру, розуміючи його не як абстрактну категорію, а як необхідну умову реалізації власного життєвого проекту.

Під час й особливо після закінчення війни певні категорії громадян потребують не тільки психологічної, а й соціальної реабілітації, яка б дозволила їм повернутись до повноцінного життя у соціумі. На думку Н. Сайко, соціальна реабілітація як процес являє собою динамічну систему, в ході якої здійснюється поступове вирішення завдань, що спрямовані на відновлення соціального статусу особистості, формування стійкості до травмуючих ситуацій, формування особистості, яка здатна успішно інтегруватись у суспільство. Тобто, соціальна реабілітація передбачає певну організацію процесу, методи якого будуть сприяти оптимізації соціалізації особистості та її успішному функціонуванню в соціумі. Мова йде про орієнтацію на створення умов, у яких би особистість відчувала задоволеність своїми успіхами, впевненість у власних здібностях, мала змогу проявити індивідуальність та реалізувати свої інтереси і розвинути здібності.

Таким чином, воєнний стан детермінує переосмислення ціннісно-життєвих пріоритетів буття особистості, підштовхує її до подолання аксіологічної невизначеності та формування нових екзистенціалів внутрішнього світу. У зв'язку з тим, що навколишній світ перестає бути комфортним та передбачуваним людина має напрацьовувати стресостійкість, основу якої становлять вже сформовані або набуті протягом життя світоглядно-ціннісні орієнтири.

Ю.І. Калюжна

(Україна)

«СТРАХ» ЯК ІНСТРУМЕНТ ЛЕГІТИМАЦІЇ ПОЛІТИКИ УЛЬТРАПРАВІХ

Драматичний історичний досвід Першої та Другої світових війн здавалось міцно закріпив за ультраправими силами статус політичного маргінесу,

назавжди витіснивши їх на периферію політичного життя та позбавивши перспектив реального політичного успіху. Проте, чимало політичних проєктів сучасності, таких як – «Рух чаювання» (США), «Британська національна партія» (Великобританія), «Альтернатива для Німеччини» (Німеччина), «Народний Фронт» (Франція), «Партія Свободи» (Нідерланди), «Австрійська партія свободи» (Австрія), «Вперед, Італія» (Італія), «Йоббік» (Угорщина), «Золота Зоря» (Греція), «Єдина Росія» (РФ) та ін., відверто експлуатуючи ультранаціоналістичні наративи та конвертуючи суспільні страхи у перемогу на національних виборах, стають мейнстрімом сучасної політики. Ребрендинг ідеї загрози національної ідентичності та використання політичних кліше «відродження національної величі», «пріоритету національних інтересів», «неолібералізму», «антиурядовості», «партій протесту», «антиміграційного руху» тощо, є ні чим іншим, як спробою приховати справжню політичну сутність та реальні цілі «нових ультраправих», а саме, – дискримінацію «Інших».

В політичній архітектоніці ультраправих ХХІ ст. образ «Інших» має численні локальні форми – мігранти, біженці, безробітні, представники певного етносу, релігії, соціально-економічного класу, гендеру, культури, політичні опоненти, тобто за логікою ультраправих, фактично, будь-яка соціальна група може отримати статус «Інші» та бути визначена, як загроза для ідентичності та національних інтересів «Нас» (єдиного народу, який проголошується основою держави – титульною нацією). Політичною константою ультраправих сил є те, що соціальна група, статус якої було визначено як «Інші» – зазнає суспільної атомізації та стигматизації, а відтак, – дискримінації. Власне завдяки топосу національної загрози, який реалізується ультраправими політиками у формі підкреслено агресивної, часто гротескної риторики, – «Інші» стають уособленням образу ворога, небезпеки, страху, джерела реальних, уявних або потенційних проблем.

Онтологічна відмінність ультраправих від представників поміркованого політичного спектра, полягає в тому, що основу їх політики становить не віддзеркалення суспільних настроїв, а саме, – процес генерування

іраціонального сприйняття суспільно-політичної реальності та радикалізації громадської думки, з метою подальшої маніпуляції настроями виборців та впливу на прийняття ними політичних рішень. Харизматичні ультранаціоналістичні політики, використовуючи потужний потенціал сучасних медіа, оперуючи категоріями страху та безпеки, формують суспільні емоції та реакції; фактично, – вони навчають «Нас» маркувати «Інших» (мусульман, мігрантів, безробітних, представників певного етносу та ін.), як джерело страху, загрози й небезпеки, навчають «Нас» боятись їх та вимагати від держави «контрзаходів, аби справитися із загрозою, яка викликала страх, (буквально) до нейтралізації, ліквідації або примусу тієї особи, групи, об'єкта або умови, яка викликала страх. Виходить, навчаючи нас, що нам загрожує, вони також, своєю чергою, намагаються осудити, провчити, покарати, здужати – тобто поставити під загрозу – те, що загрозувало нам» [2, с. 230]. Тож, в риториці ультраправих насправді закодовано деструктивні політико-культурні засади – ізоляціонізму, ксенофобії, расизму, антисемітизму, фашизму тощо. Як стверджує Рут Водак – «В теперішній час ми спостерігаємо нормалізацію націоналістичної, ксенофобської, расистської та антисемітської риторики, яка в основному працює зі «страхом»: страхом перед змінами, глобалізацією, втратою добробуту, змінами клімату, змінами гендерних ролей; в принципі, майже все можна сконструювати як загрозу для «Нас», уявного гомогенного народу на добре захищеній території» [1, с. 11-12].

«Нові ультраправі» кидають виклик світоглядній парадигмі сучасного ліберально-демократичного світу, в якому фундаментальними цінностями визнано – свободу, справедливість, толерантність та політичну рівність, які власне, й формують каркас нинішньої системи безпеки в сучасних багатонаціональних та мультикультурних державах ХХІ ст. Так, безумовно, «в демократичній правовій державі свобода висловлювання думки є фундаментальним правом. Але фундаментальне – не означає необмежене. Це право має свої обмеження, що вкрай важливо для функціонування демократії. Право на свободу слова може мати подвійну інтерпретацію, як негативну, так і

позитивну» [3, с. 129]. Тому сучасним політикам важливо пам'ятати, що комунікативним ядром справжньої демократичної дискусії, окрім свободи слова, має бути й повага до поглядів політичних опонентів, використання верифікованої політичної аргументації, а також прагнення до пошуку конструктивних політичних рішень, замість пошуку «винних» та провокування страху і ненависті до «Інших». Граничний парадокс політики ультраправих виявляється в наступному, – намагаючись конструювати свою засадничу легітимність в категоріях страху та безпеки, вони натомість власноруч стають творцями суспільно-політичного насилля та національної небезпеки.

З огляду на історичний досвід та наслідки приходу по влади ультранационалістичних сил у ХХ ст., а також загрозливі тенденції зростання ультраправих настроїв у політичному просторі ХХІ ст., сучасним державам варто сфокусувати увагу та зусилля на реалізації проєктів з розвитку демократичної політичної освіти та демократичної політичної культури, з метою – набуття виборцями базових політологічних знань і компетенцій, які дають змогу визначати горизонти відповідальності за прийняття власних політичних рішень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Водак, Р. Политика страха. Что значит дискурс правых популистов? Пер. с англ. – Х.: изд-во «Гуманитарный Центр», 2018. – 404 с.
2. Дилон, М. Безпека, філософія та політика / Глобальні модерності. За ред. М. Фезерстоуна, С. Леша, Р. Робертсона. Пер. з англ. Т. Цимбала. – К.: Ніка-Центр, 2013. – 400 с.
3. Шаап, С. Популистское искушение: Обратная сторона иллюзии идентичности. Пер. с нидер. Д. Дитюк. – К.: Вид-во Жупанського, 2020. – 256 с.

В.В. Кожушко

(Україна)

ІНФОРМАЦІЙНА ВІЙНА В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ЗМІН: БЕЗПЕКОВИЙ АСПЕКТ

Сучасний політичний процес характеризується дедалі ширшою участю громадськості у сфері масової комунікації. Цьому сприяє процес глобалізації

інформаційних потоків, які часто безперешкодно проникають на суверенні території. Фактично, спостерігається процес загальної інформатизації та виникнення всесвітнього інформаційного простору.

Поряд з позитивними явищами глобальної інформатизації [див., напр., 3], більш чітко проступають обриси нових проблем.

Перш за все, це відноситься до сфери інформаційної безпеки та інформаційним війнам. Не можна стверджувати, що дані проблеми виникли тільки в умовах глобальної інформатизації, але виникнення єдиного світового інформаційного простору дозволило перетворити його на ще одне поле протиборства міжнародних суб'єктів. Використовуючи свою інформаційну перевагу, окремі держави або їх спілки здійснюють інформаційне протиборство з менш сильними суперниками.

За цих обставин ефективність здійснення влади в будь-якій державі, в тому числі в Україні, в чи малому ступені залежить від її інформаційного забезпечення та підтримання відповідного рівня інформаційної безпеки.

Аналіз літератури, присвяченої вивченню проблемного поля інформаційних протистоянь, дозволяє стверджувати, що наукові знання про інформаційну війну і супутні їй процеси представляють собою комплекс результатів досліджень політологів, істориків, соціологів, філософів, психологів, правознавців, теоретиків засобів масової інформації.

Проблематикою інформаційних впливів та їх практичного використання займались провідні вітчизняні науковці: В. Говоруха, В. Домарєв, В. Лисенко, О. Литвиненко, В. Остроухов, В. Петрик, Г. Перепелиця, Г. Почепцов, Н. Пустовіт, О. Старіш, В. Толубко та інші [див., напр., 2, 4-7].

У зарубіжній соціально-політичній науці відповідному напрямку досліджень присвячені роботи – З. Бжезінського, П. Дракера, М. Кастельса, Д. Рісмана, Т. Рона, Д. Тапскотта, Е. Тоффлера, Х. Шрадера та інших авторів [див., напр., 1, 3].

Подальші напрями дослідження цієї проблематики вбачаються, насамперед, у:

визначенні та аналізі особливостей стратегії та тактики сучасної інформаційної війни в контексті глобалізаційних змін та

обґрунтуванні та конструюванні основних векторів та механізмів підсилення національної безпеки України у межах сучасних інформаційних протистоянь (на законодавчому рівні та на рівні політичних практик).

ЛІТЕРАТУРА

1. Бжезінський З. Велика шахівниця. Америка: її провідна роль та геостратегічні імперативи [Електронний ресурс] / З. Бжезінський. – Режим доступу до ресурсу: <http://lib.rada.gov.ua/static/about/text/Shahivniz.html>
2. Богомолова Н.Н. Масова комунікація і спілкування / Н.Н. Богомолова. – К: Знання, 2020. – 276 с.
3. Кастельс М. Інтернет-галактика. Міркування щодо Інтернету, бізнесу і суспільства / М. Кастельс. – К.: Ваклер, 2007. – 395 с.
4. Лисенко В. Проблеми інформаційної незалежності держави [Електронний ресурс] / В. Лисенко – Режим доступу до ресурсу: <http://www.politik.org.ua/vid/magcontent.php3?m=1&n=59&c=1318>.
5. Литвиненко О.В. Інформаційні впливи та операції. Теоретико-аналітичні нариси / О.В. Лисенко. – К.: НІСД, 2003. – 240 с.
6. Пустовіт Н. В. Комплексний аналіз концепцій інформаційного суспільства Д. Белла, М. Кастельса та Е. Тоффлера [Електронний ресурс] / Н. В. Пустовіт // Гуманітарний часопис. – 2013 – С. 2. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.khai.edu/csp/nauchportal/Arhiv/GCH/2013/GCH313/pdf/13.pdf>.
7. Толубко В.Б. Інформаційна боротьба (концептуальні, теоретичні, технологічні аспекти) / В.Б. Толубко. – К.: НАОУ, 2003. – 320 с.

І. О. Кузь
(Україна)

МІЖМОР'Я ЯК МЕТАФОРА: ВІД ІДЕЇ ДО ГЕОПОЛІТИКИ

Протягом 10-15 останніх років спостерігається певна криза Європейського Союзу, яка торкнулася майже усіх сфер діяльності утворення та його держав: від економічної та соціальної, до політичної та безпекової. Зростання внутрішньої напруги призводить до наростання протиріччя і дискусій стосовно вже існуючих європейських інституцій, і, відповідно, до пошуку нових засобів ефективного вирішення кризових ситуацій та «конструювання» нових інструментів протидії потенційним загрозам.

Починаючи з міжнародної фінансової кризи 2008 року та слабких показників економічного зростання багатьох країн Європи за останні роки, соціальної кризи у вигляді проблеми біженців та нелегальних мігрантів, виходу Великобританії зі складу союзу, ЄС страждає від постійних потрясінь, що, логічним чином, призводить до політичної нестабільності у регіоні. Результатом такої політичної кризи стає політична фрагментація європейських країн, що проявляється у піддаванні сумніву ліберально-центристської парадигми та курсу ЄС, посиленні правих та лівих сил, появленню поліфонії думок стосовно загального політичного курсу союзу.

Відправною точкою появи різних ревізійністських поглядів стосовно політики ЄС і його провідних інституцій (таких як Європарламент, ОБСЄ тощо), ефективності діяльності інших міжнародних організацій – ООН та НАТО – стали експансіоністські дії з боку Російської Федерації. Анексія Криму, військове втручання у конфлікт на Донбасі продемонстрували неспроможність ані ЄС з ОБСЄ, ані НАТО з ООН адекватно реагувати на зовнішні безпекові виклики часу. Таке становище викликає сумніви у країн-членів вищезазначених організацій стосовно власної безпеки.

Особливу стурбованість виявили країни Східної Європи, що стоять на захисті східного європейського кордону, а відтак є потенційним об'єктом подальшої російської експансії, що і є квінтесенцією таких побоювань. Країни Балто-Чорноморського простору вже давно не є «об'єктами» політики ЄС, навпаки, відіграючи свою неабияку роль у функціонування союзу, вони стають не менш важливими акторам ніж «великі гравці» як Франція та Німеччина на «великій шахівниці» Європи [5; 6].

Усвідомлюючи потенційні загрози російської агресії та гібридної війни, існування спільного історичного бекграунду, геостратегічного бачення та спільних геополітичних орієнтирів країни Східної Європи вдаються до «конструювання» та оформлення нових регіональних ініціатив. Крім того, необхідність таких дій підкріплюється перспективами економічної регіональної інтеграції. Такі субрегіональні інтеграційні дії вже втілилися у життя у вигляді

таких проектів, як Бухарестська дев'ятка, Люблінський трикутник, Вишеградська четвірка [4].

На тлі вищезазначених подій у науково та суспільно-політичному дискурсі все частіше стала згадуватися геополітична концепція Міжмор'я, активізувалися нарративи стосовно необхідності реалізації у життя проекту, який зможе об'єднати країни Східної Європи у Балто-Чорноморський стратегічний альянс – у вузьку розумінні ідеї *Intermarium* – або навіть у спільний стратегічний простір між Балтійським, Чорним та Адріатичним морями у більш широкому трактуванні [2; 3; 6].

Концепт Міжмор'я не є новим, нещодавно «сконструйованим». Концепція нараховує вже більше століття, починаючи від ідеї Юзефа Пілсудського стосовно необхідності альянсу «від моря до моря», продовжуючи пізнішими міркуваннями вітчизняних науковців та політиків – М. Міхновського, М. Грушевського, С. Рудницького, Ю. Липи, В. Чорновола та інших. Ідея такого альянсу неодноразово висувалася у пострадянські часи як литовськими і польськими політичними діячами (К. Прунскене, Л. Качинський), так і українськими можновладцями (Л. Кучма, В. Ющенко, Д. Кулеба) та експертами (Є. Магда, Ю. Романенко).

Особливим поштовхом до відродження Міжмор'я та реалізації геополітичного проекту у сучасності стала промова польського президента Анджея Дуди, який у 2015 році акцентував ідею створення партнерського блоку держав Чорного, Балтійського та Адріатичного морів [1]. Ця заява породила нову хвилю дискусій навколо проекту Міжмор'я, активізувала увагу науковців та суспільно-політичних діячів до концепції та стала підґрунтям для логічної тези про те, що такий геополітичний проект є актуальним і може бути фактично реалізований у контексті нової геополітичної ситуації регіону.

Нова міжнародно-політична реальність, що втілилася у повномасштабній російсько-українській війні, демонструє безпрецедентне зближення країн Центральної та Східної Європи з Україною.

На фоні офіційного курсу європейської та євроатлантичної інтеграції України, значного посилення польсько-українського та балто-українського партнерства у всіх сферах відносин, а також за наявності спільних стратегічних проблем та орієнтирів країн трьох морів, ідея геополітичного проекту Міжмор'я має усі можливості на відродження у формі створення реального стратегічного альянсу найближчим часом. Такий альянс може стати ефективним засобом підвищення безпекового потенціалу для України, створити сприятливі умови для політичного, економічного, соціального, культурного партнерства країн Міжмор'я, а також посприяти просуванню України на шляху до європейської та євроатлантичної інтеграції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Анжей Дуда виступає за створення блоку держав від Балтійського до Чорного моря. *Польське радіо*. 05.08.2015. URL: <https://web.archive.org/web/20150808011928/http://www.polradio.pl/5/38/Artykul/216158> (дата звернення: 10.02.2023).
2. Загребельний І. В. Міжмор'я: (майже) втрачений шанс. Київ: ФОП Халіков, 2019. 418 с.
3. Лукас Е. Уявне Міжмор'я. *Український тиждень*. 2015. № 46 (418). URL: <http://tyzhden.ua/Columns/50/151822> (дата звернення: 10.02.2023).
4. Тодоров І., Тодорова Н. Геополітичний проект Міжмор'я і Російська агресія. *Геополітика України: історія і сучасність*. 2016. № 2 (17). С. 27–40.
5. Voichenko M. I. Intermarium as One of the Future European Image of Ukraine. *Future Human Image*. 2020. Vol. 13. P. 6-13. URL: <https://doi.org/10.29202/fhi/13/1> (Last accessed: 10.02.2023).
6. Chodakiewicz M. J. Intermarium: The Land between the Black and Baltic Seas. New York: Routledge, 2017. 568 p.

О.М. Кузь
(Україна)

ПРАКТИКИ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН: ТРАНСФОРМАТИВНІ МОЖЛИВОСТІ КОНСТРУКТИВІЗМУ

Перформанс постмодерну не обійшов увагою і систему міжнародних відносин, спричинивши появу конструктивістської школи дослідження останньої. Методологія конструктивізму є перетином багатьох філософських, соціологічних і психолінгвістичних настанов.

Соціальний конструктивізм наполягає, що соціум не слід зводити до заздалегідь заданих умов розвитку і виховання людини. Соціалізація індивіда передбачає, що він не просто «занурюється» в суспільство і пасивно вбирає його підвалини, а активно з ним взаємодіє, накопичуючи при цьому знання та засвоюючи моральні та естетичні норми. Тому в дійсності індивід і суспільство взаємно формують один одного. Соціальний конструктивізм націлений на вивчення шляхів і способів, якими такого взаємного «конструювання» можна досягти. Його елементом, «конструктом», є така ідея, що сприймається як очевидна тими людьми, хто приймає її. При цьому конструкт належить певній історичній культурі або спільноті, тобто не є універсальним. Індивід виявляє вибірковість по відношенню до соціальних конструктів, приймаючи одні й відкидаючи інші. Так він створює суспільство, «життєвий світ».

Ми живемо у відкритому світі, у століття глобальної цифрової комунікації та інформації, коли альтернативи спілкуванню та взаєморозумінню попросту не існує. Відкритий діалог і порозуміння між народами, в тому числі розуміння відмінностей і спільності між народами і цивілізаціями, сприяють мирному вирішенню конфліктів і суперечок і зменшують ймовірність ворожості, конфліктних ситуацій і навіть насильства. Останні три десятиліття стали часом масштабної трансформації світової політичної реальності. Якщо в XX в. визначальну роль в міжнародних відносинах відігравала ідеологія, то в XXI ст. набувають значення цивілізаційні чинники, такі як ідентичність, культура і релігія. В першу чергу це викликано глобалізацією, появою нових міжнародних акторів, прискоренням світових політичних процесів.

Взаєморозуміння між народами не залежить безпосередньо від давності контактів між ними. Показовим є наступний факт: незважаючи на те, що початок масштабних освітніх обмінів між Індією і Китаєм припадає на часи династії Тан (618–907 рр.), між народами обох країн, як і раніше, відзначається «брак розуміння». Про це неодноразово заявляв прем'єр-міністр Індії Нарендра Моді. Не дивлячись на те, що на Китай та Індію – найбільші країни світу, що

розвиваються – припадає 40% світового населення, це не сприяє єднанню, згуртованості, взаєморозумінню народів обох країн.

Актуальність новітніх підходів в дослідженні соціальної реальності, до яких відноситься конструктивізм, не викликає сумніву, адже саме «культура міжнародного середовища» є предметом їхнього дослідження. Незважаючи на те, що конструктивізм виник наприкінці 1980-х рр., сьогодні він став одним з головних напрямків у теоретичному дослідженні міжнародних відносин. За кордоном в індексах цитування роботи конструктивістів вже обійшли класику неореалізму, а в програмах навчальних дисциплін йому приділяється все більше уваги. Конструктивізм зосереджується на людській свідомості та її ролі в міжнародному житті. «Культуру міжнародного середовища» дослідники конструктивізму розуміють як сукупність соціальних спільнот, кожна з яких має власні ціннісні установки та історичну індивідуальність.

Конструктивізм змінює парадигму розуміння соціального конструкту, соціальних норм і правил, ідентичності міжнародних акторів як процесу формування в ході символічної і комунікативної взаємодії. Глобалізація прискорила процеси нестабільності, посилила увагу до ідентичності в міжнародних відносинах, адже дозволяє чітко визначити національні інтереси держав і інтереси інших міжнародних акторів, відрізнити друзів від ворогів, союзників від супротивників, задаючи тим самим напрямок розвитку міжнародних відносин.

Для України це особливо актуально, оскільки вона зараз переживає найдраматичніший період свого існування, виборює право на власне формування свого «Я», що, безумовно, вплине на офіційну зміну суспільних цінностей під впливом повномасштабної війни, зміну складу правлячої еліти, спричинить кризу формування ідентичності. Дослідження конструктивізму як наукового підходу щодо аналізу міжнародної взаємодії може допомогти дослідити специфіку ідентичності, її динаміку та оцінити успішність внутрішньої та зовнішньої політики держави, спрогнозувати поведінку держав на міжнародній арені.

Підкреслимо, що дана тема представляється недостатньо дослідженою. Ґрунтовних та комплексних наукових робіт українських дослідників, які б описували особливості формування конструктивізму як наукового підходу до аналізу міжнародної взаємодії, окреслювали перспективи практичного застосування теоретико-методологічного потенціалу конструктивізму щодо змін у міжнародних відносинах дуже мало; основна увага дослідників зосереджується лише на деяких окремих аспектах. Ця тема власне розглядається переважно зарубіжними вченими, а саме у серії полемічних статей А. Вендта [4; 5], Н. Онуфа [2; 3], Ф. Краточвіла [1] та інших. Українська наукова спільнота розглядає конструктивістську парадигму переважно по дотичній у міждисциплінарних соціально-політичних роботах, що робить звернення до її евристичних і трансформативних можливостей у теорії та практиці міжнародних відносин вкрай бажаною.

ЛІТЕРАТУРА

1. Kratochwil F. *Sociological Approaches to International Relations* // Christian Reus-Smit and Duncan Snidal (eds). *The Oxford handbook of international relations*. Oxford / New York: Oxford University Press, 2008. P. 444-461. URL: <https://hdl.handle.net/1814/10587>
2. Onuf N. Constructivismus: A User's Manual. *International Relations in a Constructed World* / Ed. by V. Kubalkova, N. Onuf, P. Kowert. Armonk. N. Y., 1998. P. 58–78.
3. Onuf N. Rule and Rules in International Relations. URL: http://www.helsinki.fi/eci/Events/Nicholas%20Onuf_Rule%20and%20Rules%20%204-2-14.pdf
4. Wendt A. Anarchy is What States Make of It: The Social Construction of Power Politics. *International Organization*. 1992. Vol, 46. No. 2. P. 391–425.
5. Wendt A. *Social Theory of International Politics*. Cambridge: Cambridge University Press, 1999. 429 p.

М.В. Кумсієв
(Україна)

ПРОТЕСТНІ РУХИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Глобалізація залишається одним із трендів ХХІ століття, цей процес сьогодні впливає абсолютно на усі сфери суспільства, є відображенням нових взаємозв'язків у політиці, економіці, культурі тощо.

Загальна суть глобалізації визначається етимологією даного поняття, що походить від французького *globali* означає загальний, всесвітній та латинського *globus* – куля і полягає у специфікації простору (економічного, політичного, культурного тощо) у бік інтеграції, уніфікації, це процес формування цілісної загальнолюдської спільноти. Як зазначає М. Хаустова, «Глобалізація – це всесвітній процес, який охоплює усі сторони життя суспільства та зв'язує національні держави в єдину суспільну систему» [3].

Даний процес оцінюють з різних позицій, глобалізація постає у якості амбівалентного явища, що має і позитивні, і негативні наслідки, та беззаперечним є її вплив на усі соціальні явища і процеси. У вимірі політичної глобалізації визначальними аспектами дослідження постають питання міграції та проблеми, обумовлені даним явищем; постнаціональна політика та політичні відносини в умовах глобалізації; процеси демократизації; розвиток «глобального» громадянського суспільства, зокрема у контексті функціонування протестних рухів.

Розглядаючи питання функціонування протестних рухів в умовах глобалізації, необхідно уточнити, по-перше, поняття політичного протесту, який буде розглядатися найбільш широко – як певна форма незгоди або ж окремої особи, або певної соціальної спільноти як з наявним політичним курсом чи рішенням державних органів влади, так і щодо тих чи інших соціальних явищ, політичних дій [1, с. 569]. І, по-друге, слід звернути увагу на одну з найбільш розповсюджених форм колективного протесту – суспільні рухи, які вбачається доцільним розглядати саме як протестні рухи, адже обидва явища (суспільні та протестні рухи) є колективними діями, що визначаються однаковими факторами [5, р. 170-171].

При розгляді протестних рухів в умовах глобалізації, можна виокремити два аспекти – наявність відкритого протесту проти політики глобалізації, проти нівелювання такої політичної одиниці як національна держава та негативних наслідків цього процесу. Даний протест втілюється у антиглобалістському суспільному русі. Він достатньо різномірний та його діяльність сконцентрована

на питаннях захисту прав найманих працівників, охорони довкілля, захисті пам'яток культури. Через різноманітність та різноспрямованість антиглобалістського руху існує думка про «бренд-парасольку» щодо антиглобалізму, який нав'язаний засобами масової інформації [2]. В той же час необхідно відмітити певний потенціал даного руху, пов'язаний із актуалізацією глобальних проблем людства, які призводять до погіршення якості життя і у цьому контексті антиглобалістський рух постає специфічною мембраною із головною властивістю – здійснити спробу перешкодити впливу негативних тенденцій на суспільство.

Другий аспект пов'язаний із можливостями, що виникають саме в умовах глобалізації і надають протестним рухам нових характеристик – мережевий характер, масовість, різноманіття форм (віртуальні та реальні), масштабність тощо. У практичній площині зазначені можливості протестних рухів виявляли себе в кольорових революціях, «арабській весні» та інших подібних масових виступах.

Беззаперечним є взаємозв'язок двох аспектів, так, наприклад, М. Кастельс розглядає суспільні рухи як відповідь знизу на руйнівні процеси (у першу чергу руйнування місцевої ідентичності), що несе глобалізація [4].

Отже, протестні рухи, що виявляють свою дію в умовах глобалізації, по-перше постають наслідком суперечливих глобальних процесів, по-друге, постають у новій якості як за організаційними формами, так і змістовно – вони у першу чергу обстоюють нематеріальні цінності, що наближує їх до «нових суспільних рухів». За умов сучасних процесів глобалізації, постає доцільним розгляд нової якості протестних рухів, що постають у вигляді «нових суспільних рухів».

ЛІТЕРАТУРА

1. Політологічний енциклопедичний словник / Упорядник В. П. Горбатенко. – 2-е вид., доп. і перероб. Київ: Генеза, 2004. – 736 с.
2. Трофименко М. Сутність антиглобалістського руху. *Віче*. 2010. №14. URL: <https://veche.kiev.ua/journal/2113/>
3. Хаустова М.Г. Феномен глобалізації та плюралізм її інтерпретації. *Форум права*. – 2013. № 4. – С. 430–440. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.

4. Castels M. Communication power. Oxford; New York: Oxford University Press, 2009.
5. Rule J. B. Theories of Civil Violence. – Berkeley, CA: University of California Press, 1988. 364 p.
4. Улистское искушение: Обратная сторона иллюзии идентичности. Пер. с нидер. Д. Дитюк. – К.: Вид-во Жупанського, 2020. – 256 с.

Г. М. Куц
(Україна)

РОЗДІЛОВІ ЗНАКИ В ТЕКСТАХ: ПОЛІТИЧНИЙ ПІДТЕКСТ

Поява розділових знаків у текстах має власну непросту історію. Через відсутність розділових знаків тексти в епоху Античності (та навіть у ранньому Середньовіччі) були схожими на безкінечні потоки букв, які навіть письменні люди багато разів читали, щоб зрозуміти.

Розділові знаки в текстах закріпилися завдяки християнству. Адже слова Біблії апріорі мали бути зрозумілими та виключати можливість різного тлумачення.

Знак оклику та знак питання появились в результаті економії пергаменту, на якому писали тексти. Щоб висловити радість чи захоплення, у латинському тексті писали слово «Io» (щось на кшталт «ура»). Щоб економити пергамент, букву «o» стали писати під буквою «I». Згодом «o» перетворилося на крапку і ми отримали знак оклику. Аналогічна ситуація зі знаком питання. Спочатку в кінці фрази латиною писали «Quaestio». Потім скоротили до «Qo» і теж писали букву під буквою. I, врешті, ми отримали знак питання.

Цікаву роль відіграють розділові знаки у сучасних текстах в соціальних мережах. На думку Філіпа Коувелла, надмірне вживання знаків оклику у дописах політиків дає багато інформації про їхні справжні наміри [2].

Походження знаку оклику, як «галасливого знаку» пунктуації, зазначає Ф. Коувелл, є досить тихим. Знак оклику називали наприкінці XIV-го століття «знаком захоплення». А вже у XVII-му столітті його стали означувати «знаком подиву».

Знаку оклику притаманне й гендерне забарвлення [2]. Дослідження продемонстрували, що жінки значно частіше використовують знак оклику, ніж чоловіки. Причини такого надмірного використання цього знаку полягають не в тому, що жінки більш емоційні, а в тому, що жінки мають схильність більш часто висловлювати власне захоплення чимось.

Ф. Коувелл зазначає, що під час виборчої кампанії Дональду Трампу, який часто використовував у своїх дописах знак оклику, вибачали «істеричні», «жіночі» риси. А от Хіларі Клінтон виборці жорстко критикували саме за відсутність цих рис. На думку Ф. Коувелла, проблема політичних текстів Х. Клінтон полягала в тому, що вона недооцінила силу знаку оклику.

Тобто, розділові знаки у політичних текстах здатні відображати те, як політик розставляє акценти у власному житті.

Сучасне покоління покликане розставити розділові знаки у різновимірних текстах нашого бурхливого політичного життя. Політична дійсність сучасної України, яка страждає від російської агресії, нагадує безкінечний потік подій, в якому дехто з нас здійснює спроби розставити розділові знаки на власний розсуд. А декого ці інформаційні потоки поглинають і, щоб не втонути, люди хапаються за рятувальний круг випадкових сенсів.

У такі часи рясно квітнуть ідеї популізму. І популярність популізму цілком зрозуміла: на перший погляд здається, що нарешті з'явилися люди, які розставляють розділові знаки та роз'ясняють сенси політичного буття. Але згодом виявляється, що популісти просто повисмикували окремі букви із потоків текстів політичного життя, створивши ілюзію розставлення розділових знаків.

Або виявляється ще гірша ситуація, коли приховані антиукраїнські політичні проекти створюють ілюзію розстановки розділових знаків, висмикуючи цілі слова чи речення. І ці пустоти без сенсів пропонуються нам як новий вихолощений сенс, але вже без української душі. Щось на кшталт кави без кофеїну.

Яким чином власними силами розставити розділові знаки на тканині нашої політичної дійсності? Звертаємось до класиків. Коли сьогодні розмірковують

про демократію чи громадянське суспільство, то переважно обговорюються суто функціональні речі (наявність та принципи функціонування певних інституцій, законодавче забезпечення тощо).

На жаль, рідко хто сьогодні згадує про ту основу, що скріплює демократію, про її душу. Ш.-Л. Монтеск'є насамперед відомий тим, що з його легкої руки у Конституціях більшості країн введено принцип розподілу влади на три гілки. Але він ще й детально прописав, як оберігати демократію в державі. Душею демократії він вважав доброчесність. Доброчесність треба постійно виховувати, щоб демократія розвивалася та процвітала. Бо народ, де відсутня доброчесність, не здатний привести до влади доброчесних людей. Закони виховання мають бути різними для кожного виду правління: у монархіях їх предметом буде честь, у республіках – доброчесність, у деспотіях – страх [1, с. 179-185].

Тобто, індивіди покликані розвивати у собі добро та чесність по відношенню один до одного. Такі ж відносини мають бути між владою та народом. У демократіях людям треба прищеплювати політичну доброчесність: любов до законів та своєї країни. І насамперед у сім'ях має культивуватися доброчесність, бо діти завжди наслідують батьків.

Схожі думки можна виявити і в Гегеля, який писав, що громадянське суспільство зруйнується без чесних відносин у родині та в корпораціях (бізнесі).

Наша місія – розставити розділові знаки політичного буття. Рецепти виписані класиками: моральність, доброчесність, взаємоповага.

ЛІТЕРАТУРА

1. Монтеск'є Ш.-Л. О духе законов // Избранные произведения / Шарль Луи Монтеск'є; [пер. с фр.; ред. И. Щербина]. – М.: Гос-е изд-во политической литературы, 1955. – 800 с. – С. 157–733.
2. Cowell Philip. What overusing exclamation marks says about you. – 2017. – URL: <https://www.bbc.com/culture/article/20170301-what-overusing-exclamation-marks-says-about-you>.

НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Для того, щоб змістовно досліджувати цю тему, потрібно дати визначення термінам «національна ідентичність» та «глобалізація».

Національна ідентичність

Національна ідентичність – це усвідомлена, раціональна, емоціональна та духовна приналежність індивіда до певної нації на основі цінностей, світогляду, мови, культури, приналежності до етнічної групи.

Глобалізація

Глобалізація – це процес всесвітньої економічної, політичної та культурної інтеграції різних країн у межах регіону, країн, світу [1, с.1].

Часто термін «глобалізацію» пов'язують з лібералізацією економічного та культурного життя різних країн, розвитком громадських прав і свобод людини. Але існує й велика частка суто економічної глобалізації, яка є синонімом міжнародної торгівлі.

Протиставлення національної ідентичності глобалізації

Багато дослідників та політичних діячів протиставляють національну ідентичність глобалізації.

З одного боку, це правдиве твердження, адже глобалізаційні процеси з формуванням «спільних цінностей» дійсно можуть розмити певні національні традиції. Деякі люди навіть починають вважати себе космополітами та «громадянами світу». Відповідно, вони менше приділяють уваги розвитку національним традиціям чи культурі.

З іншого боку, глобалізація у більшості випадків не може «розмити» національні традиції та культуру. Зокрема, через різні мови країн, різний менталітет, різну культуру та врешті-решт сильну національну ідентичність.

Європейський Союз як успішний кейс глобалізації

Найбільш успішний приклад глобалізаційного проекту – Європейський Союз, який великою спільною інтеграцією в політиці, економіці, культурі. В ЄС

навіть немає кордонів у їх традиційному розумінні. Але національна ідентичність поляків, німців, французів, італійців, іспанців залишається на високому рівні.

Самоідентифікація «громадян світу»

Національна ідентичність визначається в першу чергу спорідненістю до культури і мови, а потім приналежністю до геополітичного блоку як ЄС чи НАТО. Хоча деякі громадяни ЄС і можуть позиціонувати себе як «громадян світу» з космополітичною позицією, таких громадян – переважна меншість, вони майже не помітні на національному рівні. Скоріше за все, такі громадяни відрізняються знанням різних мов і різних культурних особливостей, але все одно позиціонують себе як представники певних націй.

Роль глобалізації в російсько-українській війні

Глобалізація зіграла велику роль і в російсько-українській війні, де США, Європейський Союз та Великобританії, як демократично-правові країни, підтримали українців у захисті територіальної цілісності та суверенітету України, відстоюванні демократичних і правових цінностей. Об'єднання західних країн навколо ліберально-демократичних цінностей і норм становить величезну роль для українців.

Глобалізаційні процеси, які відбувалися протягом минулих десятиліть, позначалися не тільки на економічній інтеграції між країнами, але й ціннісній інтеграції, коли демократія, лібералізм, загальнолюдські права і свободи, повага до міжнародного права стали сильнішими, ніж авторитаризм і диктатура.

ЛІТЕРАТУРА

1. Сіденко В.Р. Глобалізація // Енциклопедія Сучасної України : енциклопедія [електронна версія] / ред.: І.М. Дзюба, А.І. Жуковський, М.Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2006. Т. 5. URL: <https://esu.com.ua/article-30448>

РАДИКАЛІЗМ ЯК ПОЛІТИЧНЕ ЯВИЩЕ

Радикалізм як соціально-політичне явище актуалізується у різні часи, зокрема, в контексті сучасних безпекових викликів та специфіки сучасного політичного процесу, що викликає необхідність наукового осмислення даного явища.

Смислове навантаження даного терміну сформувалося у Англії XVIII ст. і означало «рішучий розрив із минулим та докорінні зміни у європейських державах за прикладом Франції». Як зазначає М. Требін, у XIX ст. даний термін пов'язується із перетвореннями, які або були представлені у вигляді роздумів або ж політичної практики, втіленої у реформах [3, с. 119]. Наразі, протягом XIX-XX ст. радикалізм утверджується у якості альтернативного варіанту суспільного розвитку.

Політологічний словник визначає радикалізм (лат. *radix, radicalis* – корінний) як суспільно-політичний принцип, на базі якого об'єднуються прихильники крайніх, рішучих дій і поглядів; політичні течії, групи, що потребують рішучих перетворень, реформ, змін, зокрема дрібних і приватних, для здійснення будь-яких програм, рішення соціально-політичних проблем, досягнення визначених цілей [2, с. 560].

Тобто, акцентуючи увагу на радикалізмі, ми, по-перше, виокремлюємо специфічну орієнтацію, навіть ідеологію – нестандартні ідеї, орієнтовані на рішучі дії, кардинальні перетворення (тут протилежністю радикалізму постає консерватизм). В той же час слід зазначити про неможливість віднесення радикалізму до визначених політичних позицій, даний принцип може бути присутнім у різних ідеологічних напрямках (так, виокремлюють лівий та правий радикалізм). По-друге, за допомогою даного терміну визначаємо функціональну (практичну) складову та її носіїв - особливі групи, діяльність яких базується на відповідних ідеях і втілюється в активності, спрямованій на рішучі зміни,

«крайніх» політичних рішеннях, які виступають основою досягнення цілей групи.

На думку Л. Левченко, в «основі радикалізму лежить негативне ставлення до існуючого політичного феномену; визнання одного з можливих способів виходу з реальної ситуації як єдиного можливого» [1, с. 78].

М. Требін, розглядаючи радикалізм як спосіб мислення і відповідну модель поведінки, виокремлює три його основні елементи:

- «фундаменталізм – суворе дотримання вимог будь-якої доктрини;
- утопізм – уявлення про можливості побудови суспільства, в якому будуть викоренені основні види соціального зла;
- революціонізм - визнання неминучим кардинальної і насильницької зміни наявних соціальних відносин, правопорядку, що їх закріплює»[3, с. 120-121].

За рахунок даних елементів вибудовується світогляд носіїв радикалізму, модель ідеального суспільства, що постає метою, та метод, з використанням якого можна досягнути зазначеної мети.

Можна зазначити, що загальна суть радикалізму пов'язана із конфліктом – дане явище відтворюється через конфлікти та протиріччя, це конфліктна форма взаємодії, яка є специфічним індикатором суспільно-політичних протиріч.

В даному контексті радикалізм виступає певною мірою як доцільне та необхідне явище, як відповідь на неефективне управління і виявляється більшою мірою через різноманітні протестні рухи, що мобілізують громадськість. Тут необхідно звернути увагу та «тонку» межу, що відокремлює радикалізм від екстремізму.

Дана обставина а також орієнтація радикалізму на крайнощі, сприяють тому, що дане явище також може бути руйнівною силою, поглиблювати конфлікти, створювати нові протиріччя, роз'єднувати політичну систему.

Неоднозначність радикалізму пов'язана із особливостями соціально-політичної системи, в межах якої спостерігаємо виявлення радикалізму – радикальні ідеї та дії можуть вважатися доцільними та такими, що призведуть до

позитивних змін в системі; а можуть також розглядатися і як загрозливі щодо даної системи.

Отже, радикалізм постає як досить складне та багатогранне явище. В сучасних умовах більшою мірою знаходимо вияв радикалізму у якості одного з елементів соціально-політичних програм та дій. В той же час радикалізм знаходить свій вияв і в діяльності окремих соціально-політичних утворень, які позиціонують себе як радикальні. Радикалізм сьогодні постає як звичайне явище, вплетене у соціально-політичну тканину українського суспільства. На жаль, цей факт сьогодні надає можливість використання радикально налаштованих груп, організацій та рухів у політичних цілях.

ЛІТЕРАТУРА

1. Левченко Л.О. Радикалізм та екстремізм як крайні прояви нонконформної поведінки: загальнотеоретичний аспект. *Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили]. Сер.: Політологія.* 2009. Т. 110, Вип. 97. С. 77-80. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdupol_2009_110_97_16/
2. Радикалізм. *Політологія: навчальний енциклопедичний словник довідник для студентів ВНЗ I-IV рівнів акредитації / За наук. ред. д-ра політ. н. Хоми Н. М. Львів : «НовийСвіт – 2000», 2014. С. 560.*
3. Требін М.П. Радикалізм у сучасному світі: соціально-політичний аналіз. *Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.* – 2019. – № 4. – С. 118-132.

Г.В. Магда
(Україна)

МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ БАЗ ДАНИХ: ДОСВІД АНАЛІЗУ ПРОВЕДЕНИХ ВИБОРЧИХ КАМПАНІЙ

Курс «Прикладна політологія» спрямований на отримання знань, умінь та навичок, які дозволяють розглядати проблеми, пов'язані з ефективною реалізацією політики в суспільній практиці. Майбутні політологи повинні робити розширений аналіз політичної ситуації, надавати практичні рекомендації конкретним учасникам політичного процесу. Ефективне розроблення технологій політичних процесів, виборчих кампаній, передвиборчих акцій неможливо без

урахування конкретної політичної ситуації та моделювання варіантів дій політичних суб'єктів.

Прикладні аналітичні дослідження повинні спиратися на: порівняльний аналіз минулих виборчих кампаній, моніторинг ситуації, електоральні преференції, виокремлення специфічних питань, що впливають на перебіг виборчої кампанії.

Найбільш ефективним є використання інформаційних баз даних для аналізу вже проведених виборчих кампаній та планування майбутніх кампаній політичної партії (актуально для теми курсу «Політичні технології»).

Майбутні політологи, використовуючи інформаційний потенціал баз даних, в межах курсу можуть власноруч розробляти моделі діяльності політичної партії в своєму регіоні та моделі проведення виборчих кампаній регіонального рівня. Для таких практичних проектів найбільш інформативними пропонуємо вважати: адміністративно-територіальний розподіл регіону (по населених пунктах, по територіальних громадах), дислокації виборчих дільниць різного рівня: територіальні, дільничні, дані ЦВК останніх проведених виборів до Верховної та місцевих рад, бази урахування членів партії на рівні регіону або району, списки виборців, карти та картосхеми населених пунктів, що входять до територіальних громад регіону тощо.

Для підготовки проекту проведення майбутньої виборчої кампанії пропонується розподілити всю роботу на 3 основні блоки: підготовчий етап, етап розробки теоретичних моделей, етап впровадження теоретичних моделей в діяльність регіонального відділення політичної партії.

Підготовчий етап повинен включати: аналіз виборчої кампанії, що минула, з розподілом отриманих голосів по виборчих дільницях та населеним пунктам та диференціацією дільниць з урахуванням отриманих результатів; суміщення бази урахування членів партії та дислокацією виборчих дільниць (територіальний розподіл членів партії по виборчих дільницях); аналіз мажоритарної складової депутатського корпусу діючої каденції з метою виявлення перспективних населених пунктів для впровадження певних технологічних прийомів.

Етап розробки технологічних моделей може базуватися на: територіальній диференціації виборчого поля по виборчому потенціалу ділянок з точки зору конкретної політичної сили (перспективні, малоперспективні, безперспективні ділянки); створення моделей підготовки та проведення майбутньої виборчої кампанії виходячи з підготовчого етапу та моніторингу соціально-політичних подій регіонального масштабу; детальна розробка технологічних та креативних моделей, підготовка їх до впровадження. Особливого значення на цьому етапі набуває підготовка до проведення агітаційної кампанії регіональної організації політичної партії (агітаційні проекти, маршрутні листи, карти з розташуванням місць пікетів тощо). Результатом має стати детально розроблена технологічна модель проведення виборчої кампанії з урахуванням особливостей територіальних громад регіону та варіативністю в залежності от ситуації.

Етап впровадження нових технологічних моделей стосується безпосередньо планування діяльності районного або регіонального осередку політичної партії, відноситься виключно до її компетенції. На цьому етапі можливо залучення майбутніх політологів до виконання проекту.

А.П. Монастирний
(Україна)

МЕХАНІЗМ КОГНІТИВНИХ УПЕРЕДЖЕНЬ У КОНТЕКСТІ ПРИЙНЯТТЯ ПОЛІТИЧНИХ РІШЕНЬ

У сучасному світі, де політичні рішення впливають на життя мільйонів людей, важливо розуміти механізми, які лежать в основі цього процесу. Одним з ключових елементів є когнітивні упередження, що можуть впливати на сприйняття та інтерпретацію інформації, що, своєю чергою, впливає на прийняття рішень.

Дослідження в області когнітивних спотворень та їх впливу на прийняття рішень вже проводилися (Schacteretal., 1998; Johnsonetal., 1993; Bartlett, 1932).

Однак, вивчення цього явища в контексті політичних рішень вимагає подальшого дослідження.

Метою цієї роботи є розкриття ролі когнітивних спотворень у процесі прийняття політичних рішень:

- Когнітивні спотворення можуть впливати на сприйняття та інтерпретацію інформації при прийнятті рішень.
- Політичні рішення, які приймаються на основі спотвореної інформації, можуть мати значні наслідки.
- Розуміння механізмів когнітивних спотворень може допомогти в поліпшенні процесу прийняття політичних рішень.

Політичне рішення – рішення, що стосується вибору, зробленого окремою особою або групою в політичному контексті, який має наслідки для розподілу влади, ресурсів або цінностей в суспільстві. Таке рішення можуть приймати різні актори, такі як політики, виборці або бюрократи, і воно може стосуватися широкого спектра питань, від вибору політики до електоральних стратегій. Специфіка характеру політичного рішення часто обумовлюється його публічністю, впливом на колективні блага і впливом на правила та структури суспільства. Цей концепт широко обговорюється в праці "Politics: Who Gets What, When, How" Гарольда Лассвелла. Професор Бартлетт у своїй праці "Remembering: A study in experimental and social psychology." проводить ряд експериментів, які можуть мати значення для розуміння ролі когнітивних упереджень у процесі прийняття політичних рішень.

В одному з експериментів, він досліджує явище викривлення сприймаємої інформації, через гру, що він називає як "Плітки" (Gossip) або "руський скандал" (Russian Scandal), де інформація передається від однієї особи до іншої в ланцюгу. Результати показують, що кінцева версія інформації може бути майже невпізнаваною порівняно з оригіналом. Це може мати важливе значення для розуміння, як когнітивні упередження можуть впливати на політичне прийняття рішень, оскільки це показує, як інформація може бути спотворена або викривлена в процесі її передачі.

Бартлетт також досліджує процеси відтворення пам'яті, включаючи як люди відтворюють різні об'єкти та ситуації після певного проміжку часу. Він виявляє, що точне відтворення є винятком, а не правилом, і що пам'ять більше схожа на процес конструювання, ніж на відтворення. Це може мати важливе значення для розуміння, як когнітивні упередження можуть впливати на політичне прийняття рішень, оскільки це показує, як люди можуть спотворювати або викривляти інформацію на основі своїх попередніх досвідів та уявлень.

Професор Бартлетт пояснює причини спотворення інформації в «грі» і вказує, що це явище виникає через процес, який він називає «*effort after meaning*» (прибл. пер. «зусилля знайти значення») – наполегливе намагання виразити незнайомі ідеї більш звичними термінами в спробі зрозуміти неоднозначний або незнайомий матеріал. Люди мають схильність до сприйняття інформації як цілісного образу, виокремлюючи домінуючі елементи, а не аналізуючи кожен елемент окремо. Це призводить до того, що люди формують загальне враження від отриманої інформації і потім вгадують деталі на основі цього враження. Їхні спроби підтвердити своє загальне враження можуть призвести до викривлення інтерпретації.

Він формулює уявлення, що люди використовують свої попередні досвіди для реагування на навколишнє середовище, що може призвести до викривлення інформації або до вибіркового сприйняття, що підтримує їхні існуючі переконання.

Бартлетт також зазначає, що процес передачі інформації від однієї особи до іншої може призвести до кумулятивних змін, які можуть спотворити оригінальне повідомлення до майже невпізнаваного стану.

Ці відкриття можуть бути використані й у політичній науці. Наприклад, вони можуть допомогти пояснити, чому політичні лідери або громадяни можуть ігнорувати або спотворювати інформацію, яка суперечить їхнім вже існуючим переконанням – явище, відоме як підтвердження упередженості. Вони також можуть пояснити, чому інформація, яка передається через політичні канали,

може бути спотворена або викривлена, що призводить до неправильного сприйняття або нерозуміння важливих політичних питань серед громадян.

Когнітивні спотворення відіграють важливу роль у процесі прийняття політичних рішень, впливаючи на сприйняття та інтерпретацію інформації. Розуміння цих механізмів може допомогти в поліпшенні процесу прийняття рішень та уникненні потенційно шкідливих наслідків.

ЛІТЕРАТУРА

1. Bartlett, F. C. Remembering: A study in experimental and social psychology. Cambridge University Press, 1932
2. Lassewell H. Politics: Who Gets What, When, How.- N.Y.: World Publishing Company, 1958.

О.Г. Оксененко
(Україна)

СІМ'Я ЯК ОБ'ЄКТ ГЕНДЕРНОГО АНАЛІЗУ

Однією з нагальних проблем сучасного суспільства залишається гендерна рівність – проблема, що пов'язана із порушенням прав особистості, фізичною недоторканістю та моральною гідністю. Саме сім'я постає тим осередком, де актуалізується проблема гендерної рівності, адже, по-перше, гендерні ролі історично формувалися у сім'ї, саме, родина постає основою гендерної соціалізації особистості, по-друге, сім'я – це соціальний інститут, що виявляє певну чутливість до того, що відбувається у суспільстві, тож соціально-економічні проблеми можуть стати фактором конфліктних ситуацій та, подекуди, насильства в сім'ї.

Перед сучасною сім'єю постає низка проблем, що потребують внутрішньої мобілізації ресурсів та психологічної адаптації. Саме вирішення цих проблем подекуди пов'язано із орієнтацією сім'ї на виконання тих чи інших гендерних ролей – поведінки, яка пов'язана із низкою соціальних приписів, що адресуються суспільством індивідам, в залежності від їх статі. Так, основною лінією диференціації ролей чоловіків та жінок у сучасному суспільстві є лінія «дім – робота»: від чоловіка традиційно потрібно в першу чергу, щоб він став дипломованим спеціалістом (професіоналом), зайнятим на постійної, добре

оплачуваної роботі, сім'я у разі розглядається як щось підлегле, другорядне по відношенню до роботи, а на жінку покладається відповідальність за будинок, сім'ю, дітей тощо.

В умовах сучасного суспільства гендерні ролі дещо «відступають» від класичного розподілу обов'язків у сім'ї. Ми спостерігаємо за трансформацією рольових відносин у родині, що є найважливішою стороною сучасної перебудови шлюбно-сімейних відносин. Незважаючи на це, залишаються актуальними низка гендерних проблем, які потребують подальшого дослідження: послаблення відповідальності чоловіка за свою сім'ю та невиконання обов'язків батька, високий рівень сімейних конфліктів та розлучень, високе фізичне перевантаження жінок, фізичне та психологічне насильство, архаїчна гендерна соціалізація.

Г.С. Панасенко

(Україна)

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СВІТОГЛЯДНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОДІЇ ЛЮДИНИ ТА ДЕРЖАВИ

Актуальність дослідження зазначеної проблеми полягає в тому, що незважаючи на сучасні досягнення людства, посилення міждержавних контактів та стрімку глобалізацію, війни продовжують виникати по своїй території планети – існує вірогідність виникнення збройного конфлікту на будь-якому з рівнів міжнародних відносин – глобальному, регіональному, локальному. Саме в такий період гостро відчувається потреба підготовки людини до активної, свідомої, цілеспрямованої участі в політичному житті суспільства. До традиційних форм ведення війни додаються нові, нетрадиційні, що є не менш важливими елементами ведення конфлікту. Сьогодні поняття «політична соціалізація» та «політична культура» виступають базовими категоріями політичної науки.

Політична соціалізація особистості, її особливості в трансформаційний період розвитку суспільства зумовлена посиленням глобалізації та розвитком

інформаційного суспільства, виникаючими новими проблемами, які загрожують не тільки якимось конкретним учасникам збройного конфлікту, а світовому порядку і безпеці в цілому. Наше суспільство сьогодні, на жаль, характеризується неоднозначністю, конфліктністю, суперечливістю, амбівалентністю всіх компонентів соціальної і політичної систем [1, с. 136].

У зарубіжній науці не так багато праць, присвячених даній проблемі. Серед них можна згадати роботи Р. Мерелмана, Т. Адорно, Д. Істона, Г. Алмонда, У. Бека, Ф. Гринштейна, Ф. Васбурна, М. Горкхаймера, С. Верби, Ю. Габермаса, Г. Гарда, Г. Гаймена, М. Дюверже, Р. Мертона, Т. Парсонса, Д. Пауелла, та ін. Проблеми політичної соціалізації цікавлять і українських науковців, серед яких: П. Шляхтун, В. Андрущенко, Н. Юрій О. Бабкіна, Н. Хома, М. Головатий, В. Бебик, В. Бушанський, В. Кремень, І. Варзар, П. Сліпець, В. Васютинський, К. Ващенко, Н. Гедікова, М. Ожеван, Є. Головаха, Ю. Римаренко, В. Горбатенко, Л. Губерський, С. Рябов, М. Дмитренко, Ю. Загородній, І. Жадан, О. Картунов, С. Савченко, В. Козьма, О. Скрипнюк, В. Корнієнко, В. Курило, М. Михальченко, В. Москаленко, І. Надольний, М. Остапенко, Ю. Пахомов, Я. Подолян, Ю. Шайгородський, Н. Пробийгорова, М. Катаєва, В. Савельєв, В. Якушик та ін. Проте, не зважаючи на досить значну кількість праць, проблему політичної соціалізації, особливо в контексті забезпечення світоглядної безпеки України, її сучасного суспільства, не можна вважати розкритою.

Коли індивід входить до соціального середовища, тоді говоримо про включення особистості в політичний процес, який включає процес соціалізації, тобто пізнання: через зміну і самореалізацію, всебічний і гармонійний розвиток самої людини, її спілкування, навички практичної діяльності, активну перебудову навколишнього світу. Сьогодні ми відчуваємо прискорення суспільно-політичних змін, які одночасно охоплюють різні сфери соціального життя, і, як наслідок, громадяни не усвідомлюють суть і спрямованість політичних подій, не встигають за таким перебігом подій, стикаються з деформацією власної політичної свідомості та культури [2, с. 38].

Однією з територій конфліктності сьогодні є Україна. Було здійснено декілька спроб припинити бойові дії і домовитись про подальше вирішення протиріч, але наразі триває війна, в тому числі і позиційна, а існуючі інструменти вирішення такого протистояння, на жаль, не забезпечують очікуваного результату.

У такий період нагальними завданнями політичної соціалізації особистості є розвиток політичної культури та свідомості громадян через самореалізацію людини, її потребу в захисті від популізму, маніпуляцій політиків тощо [3, с. 237]. Кожна людина, живучі в суспільстві, визначає політичний статус, виконуючи певні політичні ролі.

Сьогодні ряд проблем потребують особливого розгляду: визначення змісту поняття «політична соціалізація» у контексті сучасного стану війни; акцентування уваги на суб'єктах та чинниках такої соціалізації; наповнення в процесі політичної соціалізації компонентів політичної культури; особливості суспільства воєнного часу як середовища, що впливає на політичну соціалізацію особистості; проблема формування патріотичних політичних цінностей у конфліктному суспільстві [4, с. 261-262].

Проблеми взаємодії людини та держави в контексті забезпечення світоглядної безпеки України призводить нас до дослідження поняття «війна», її проявів на сучасному етапі, а також видів та інструментів на глобальному рівні та, зокрема, на території України. Цей акцент необхідний для оцінки ступеню небезпеки глобальному світовому порядку; для формування адекватного інструментарію протидії та запобігання виникненню війни; для висвітлення основних характеристик та специфічних риси трансформаційного суспільства в Україні як середовища, що впливає на процеси політичної соціалізації особистості; для аналізу і прогнозування виникнення воєнних суперечностей в світі, а також методів ведення війни суб'єктів міжнародних відносин; для пошуків способів захисту від війни як глобальної загрози; для визначення суперечностей трансформаційного періоду, його дестабілізаційних чинників, ризиків та загроз для процесу політичної соціалізації особистості й можливих

шляхів їхнього подолання; для створення захисних механізмів від розв'язання війни на території держави; для пошуку шляхів вирішення війни на території України, деокупації українських територій, створення відповідного для сучасності арсеналу зброї із залученням сучасних технологій, для забезпечення захисту української держави від подальшого розповсюдження ворожої агресії.

Зважаючи на постійне збільшення кількості воєн, їх вдосконалення та зміни, накопичується досвід їх вирішення, який можна залучити при виробленні власної стратегії. По мірі того, як змінюються війни, вдосконалюються та розробляються нові механізми для їх припинення. Проте їхня ефективність не завжди однакова. Головною особливістю вирішення сучасних воєнних конфліктів є активне сприяння міжнародної спільноти, участь ООН у недопущенні подальшої ескалації конфлікту. Практика залучення дипломатичних, гуманітарних, миротворчих місій є механізмами впливу ООН на ситуацію з метою переходу конфлікту в дипломатичну площину. Проте це не означає, що конфлікти вирішуються за однаковим сценарієм. Оскільки кожен з них має своє коріння і специфіку, мова йде про наявність різних варіантів вирішення військових конфліктів, завершення активної фази воєн, різних за ефективністю та результатами.

Отже, одна з головних загроз глобальній, міжнародній безпеці була і є війна. Особливість війни сьогодні – розмиття кордонів між станом війни і миру між державами, на планеті. Попри суттєвий скачок людства на шляху розробки міжнародних підходів до правил ведення війни, унеможливлення її та недопущення перетворення на гуманітарну катастрофу, війни не зникли. Вони змінилися. Міжнародне право стає не тільки засобом впливу, воно стає ширмою, яку намагаються обійти його суб'єкти. Звідси збільшення «нетрадиційних» війн, нетипових явищ для класичної війни. Збільшується кількість потенційних суб'єктів ведення війни. Збільшується набір методів її ведення та простори, в яких вона може тривати. Виникає все більше різновидів війни. Важливо відмітити, що загроза ядерної війни залишається. Держава сьогодні повинна адекватно досліджувати рівень та якість загроз, які можуть виникати як за

межами, так і в середині держави. Це вимагає значних інвестицій в науку, армію, технології, реформування оборонного сектору. Інакше слабкій державі загрожує роль залежної, маріонеткової, використаної в чужих інтересах, але «союзної» одному з центрів сили.

Таким чином, проблеми взаємодії людини, яка в результаті тривалої взаємодії з навколишнім світом набуває статусу політичної особистості, та держави в контексті забезпечення світоглядної безпеки України залежать від характеру відносин індивіда та влади в конкретному суспільстві, де особистість фактично формується політичними, національними, економічними, соціальними, ідеологічними відносинами та їхніми зв'язками.

ЛІТЕРАТУРА

1. Воронянський О.В. Політологія: підручник / [Воронянський О.В., Кулішенко Т.Ю., Скубій І.В.]; Харків. нац. техн. ун-т сіл. госп-ва ім. Петра Василенка. Харків : ХНТУСГ ім. Петра Василенка, 2017. 179 с.
2. Кін Дж. Громадянське суспільство: старі образи, нове бачення. К.: К.І.С.: Аналітично-дослідницький центр "АНОД", 2000. 191 с.
3. Політологія: підручник / [М.П. Требін та ін.]; за ред. проф. М.П. Требіна; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. 2-ге вид., перероб. і допов. Харків: Право, 2018. 460 с.
4. Сучасна політична лексика: енциклопедичний словник-довідник / [І.Я. Вдовичин, Л.Я. Угрин, Г.В. Шипунов та ін.]; за наук. ред. Н. М. Хоми. – Львів : «Новий Світ 2000», 2015. 396 с.

І.О. Радіонова
(Україна)

Elliott D.
(Great Britain)

«ГЕНДЕРНО ЧУТЛИВИЙ» ПІДХІД У ЯДЕРНІЙ ПОЛІТИЦІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Пряма загроза з боку Росії, країни агресора, застосувати ядерну зброю проти України, країни яка відмовилася від ядерного статусу, уможливила для світу ядерну катастрофу. Крихкість сучасного стану контролю ядерної зброї постає з усією очевидністю. Отже, оцінка ефективності сучасних інтервенцій в безпековій сфері є надзвичайно актуальною.

Протягом останнього десятиліття відбувається імплементація «гендерно чутливого» підходу у різні дискурси та практики міжнародної безпеки, у тому рахунку й у дискурси та практики ядерної політики. Особливу роль у цьому процесі відіграє ООН. Першим міжнародним договором, у якому визнана актуальність гендерної чутливості у полі ядерної політики, був Договір про заборону ядерної зброї 2017 року (Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons). У TPNW визначена гендерна природа фізіологічних, психологічних та соціальних ефектів застосування ядерної зброї [The Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons, 2017]. Однак сам сенс гендерної чутливості та її вимоги не мають чіткого визначення як у договорі, так і в межах дискурсу та практик ним започаткованих.

У документі, за висновком Л. Браун та Л. Консідін, домінує розуміння гендеру як індивідуальної, соціально сконструйованої бінарної характеристики. «Гендерно чутливий підхід» зведено до загальної твердження про необхідність «гендерної перспективи», «гендерної свідомості», «гендерної оптики», а з іншого боку йдеться про більше залучення жінок у ядерне нерозповсюдження та роззброєння. Отже, акцент зроблено на залученні гендерної перспективи та інклюзії жінок, котрі імпліцитно визначаються як аутсайтери стосовно дискурсу та практик ядерної політики, як ті, хто знаходяться «поза межами» та тільки повинні бути залученими. Ця інклюзія як на рівні оптики, так і на рівні особистої участі розглядається саме як інституціоналізація гендерної чутливості у сфері ядерної політики. Однак такий підхід не дозволяє поглибити розуміння того, як гендер як такий історично впливав на ядерну політику та як він може на неї впливати надалі (gender analysis of policy). Хоча поле ядерної політики визначається як поле домінації чоловіків, у межах дискурсу вплив гендеру чоловіка та соціальної конструкції маскулінності у полі ядерній політиці не проблематизуються [Braun, Considine, 2022, p. 1249 – 1251]. Відзначимо, що спрощене бінарне розуміння соціальних конструкцій гендеру вже не відповідає сучасним вимогам досвіду інтерсекційності. На часі множинні версії чоловіка та жінки.

Сучасний спрощений підхід інклюзії жінок може у парадоксальний спосіб перетворитися для політичних акторів та інституцій засобом фактичного збереження статус кво і в той самий час збільшення їхнього політичного капіталу. Відповідно актуальним завданням є критичний аналіз досвіду імплементації гендерно чутливого підходу в ядерній політиці, запобігання есенціалістському підходу (бачення жінки як миролюбної, як більш готової до пошуку консенсусу) та подальша його розробка. Прикладом теоретичної розвідки є підхід гендерних багаторівневих ігор у зовнішній політиці [Aggestam, True, 2021]. Його перевагою є процесуальний підхід: спроба відстежувати відкриті динамічні процеси взаємовпливів у надскладному глобальному світі з урахуванням регіональної специфіки.

Гендер у ХХІ столітті вже став, і все більше постає як лінія розлому у глобальній політиці в усіх її вимірах [Aggestam, True, 2021, p. 404]. Урахування досвіду імплементації гендерно чутливого підходу буде доречним під час розробки, після перемоги у війні з Росією, безпекової стратегії України як сучасної впливової сили на регіональному та світовому рівні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Aggestam K., True J., 2021. Political leadership and gendered multilevel games in foreign policy. *International Affairs* 97. N 2. Pp. 385 – 404.
2. Braun L.R., Considine L., 2022. Examining ‘gender-sensitive’ approaches to nuclear policy: a study of the Non-Proliferation Treaty. *International Affairs* 98. N 4. Pp. 1249 – 1266.
3. The Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons. URL: <https://www.un.org/disarmament/wmd/nuclear/tpnw/>.

К.Ю. Рай
(Україна)

СОЦІАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРІ: МЕДІА-ТЕХНОЛОГІЧНИЙ ВИМІР

На початку ХХІ ст. активно піднімається проблема дослідження особистості, яка функціонує у межах інформаційного суспільства. Інформаційний простір є основою нашої сучасності, оскільки він напряму залежить від світового соціального організму, що швидкими темпами

інформується і глобалізується. Сучасний глобальний світ поширює комп'ютерні мережі впливаючи на існуючу систему соціальних відносин і соціалізацію особистості. Соціалізація особистості – це процес, завдяки якому людина входить в соціальне середовище через засвоєння соціального досвіду. В широкому розумінні – це включення індивіда в суспільні процеси, процес становлення особистості [2].

В наш час переважна більшість людей довіряють телебаченню та недостовірним новинам. Так зокрема, це навіть є певною формою влади, що здійснює безупинний вплив на людей та їх рішення. Варто зауважити, що є як позитивні, так і негативні моменти впливу масової інформації на людину. Таким чином, ЗМІ стають ключовим інститутом соціалізації та є фундаментальною силою формування реальності. Це пов'язано з їх універсальною доступністю (хочемо ми того чи ні). Вони здійснюють формування думки, ставлення та надають інформацію для процесів прийняття рішень. Сучасні медіа впливають і будуть впливати на образ світу у свідомості людей, на життєві стратегії, але, на жаль, вони не відповідають за те, який буде результат.

Для того щоб стати повноправним членом інформаційного суспільства, людині слід володіти не лише комп'ютерною грамотністю – знаннями про призначення, а також можливості комп'ютера для обробки інформації, вміннями користуватися поширеними програмами. Важливо також мати високий рівень інформаційної та технологічної культури.

Соціальний розвиток суспільства визначається багато в чому тим, яким змістом наповнений інформаційний простір, в якому здійснюють свою діяльність окремі індивіди, соціальні групи і організації. Культура, як відомо, є одним з критеріїв суспільного прогресу [3]. Адекватне використання можливостей інформаційного простору та інформаційних технологій може стати запорукою успішної і безпечної діяльності людини, соціальної групи, суспільства. В іншому випадку очевидні блага інформаційної революції та інформаційного суспільства можуть обернутися негативними явищами. Наразі

інформаційна культура є показником, професійної культури, але з часом стане важливим фактором розвитку кожної особистості [1].

Отже, процес соціалізації особистості в інформаційному просторі, який, на нашу думку, полягає в оволодінні технологіями міжособистісного спілкування, соціальної навігації та правил поведінки в комп'ютерних мережах, а також соціальних норм, цінностей і рольових вимог, які існують як у конкретних спільнотах мережних співтовариствах, так і в соціальній спільноті інформаційного простору в цілому. В сучасних умовах ЗМІ є одним із визначальних чинників соціалізації особистості. Вплив засобів масової інформації на процес соціалізації не можна оцінити однозначно, зважаючи на те, що він може бути як позитивним, так і негативним і багато в чому залежить від способу їх використання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Єрмолаєва В. В. Вплив інформаційних технологій на життя людини. *Молодий вчений*. 2018. № 22 (208). С. 42–44.
2. Особистість у сучасному інформаційному суспільстві: монографія – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2020. 245 с.
3. Net-Club Погляд в інформаційне суспільство. Інформаційна культура. URL: <http://www.fio.vrn.ru/2005/6/4.htm>.

С.О. Сааков
(Україна)

ПОНЯТТЯ «ПОЛІТИЧНОГО» ТА «РЕЛІГІЙНОГО» В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ПОЛІТИЦІ

В цивілізаційній парадигмі ХХІ ст. релігія продовжує зберігати домінуючу роль у суспільстві, а церква як соціальний інститут – лідерство у рейтингах громадянської довіри, тож для більшості сучасних країн поширеним явищем є активне залучення релігійного чинника у політичну сферу. Саме тому науковий дискурс навколо діалектичного взаємозв'язку між політикою та релігією відзначається різноманітністю наукових позицій та пропозицій, щодо методології дослідження.

В роботі «Поняття політичного» Карлом Шміттом робиться акцент на тому, що для «політичного» характерним є наявність антагоністичної структури, яка визначається через акт ідентифікації та акт диференціації: «друзі» (політичні прибічники) та «вороги» (політичні опоненти) [2]. Відповідно, феномен та природу «політичного», згідно з концептуальними поглядами Шмітта, слід розуміти виключно в екзистенціальному протиборстві «друзів» та «ворогів», саме у цьому протиборстві відбувається самоідентифікація індивіда, визначення його колективної приналежності до певної групи за політичною ознакою (політичної ідеології, політичної партії тощо). У просторі релігії відбувається ідентифікація та диференціація за подібним принципом, на що свого часу звернув увагу Макс Вебер, адже братерство за релігійною ознакою та непримириме суперництво з опонентами в ході суспільного розвитку стало частиною релігійної етики, яка згодом поширилась й на політичну сферу та стала частиною практик політико-владної боротьби: «у сучасних політичних об'єднаннях створює такий пафос і таке відчуття спільності, таку готовність віддати свої сили і таку безумовну жертвовність, ... – що виходить за всякі межі природних зв'язків, які здатні загалом дорівнювати релігійній етиці братерства» [1, с. 450].

Саме тому, використання релігійної компоненти, в якості потужної об'єднавчої та мобілізаційної сили, є поширеною практикою у політиці, навіть серед сучасних світських країн. Аналіз новітньої історії та реалій сьогодення засвідчує, що в Україні релігія також традиційно має вагомий вплив на перебіг політичних процесів. Загалом, українській політиці властиво вбудовувати релігійну компоненту у політичний порядок денний, підсилювати політико-ідеологічну риторику апеляцією до релігійних цінностей та демонструвати належності до певної релігійної громади/конфесії.

Найбільш активним та помітним використанням релігії в якості політичного інструмента є у період передвиборчих компаній, коли кандидати у боротьбі за владу, фактично, намагаються створити єдиний фронт з «дружніх» політичних та релігійних прибічників та протиставити його політичним

опонентам, які часто є належними до іншої релігійної групи (тобто «ворожого» табору). Враховуючи, цю антагоністичну природу «релігійного» та «політичного», вони видаються зручним інструментом у цій політичній боротьбі, але в той самий час нашаровування цих двох світоглядних сфер значно підсилює конфронтацію та радикалізацію між представниками різних соціальних груп. Відтак, акцентуючи на релігійній компоненті політики продукують або підвищують конфліктогенність українського суспільства, що безперечно є негативним явищем, яке може мати далекосяжні деструктивні наслідки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Макс Вебер. Соціологія. Загальноісторичні аналізи. Політика. Пер. О. Погорілий. – К.: Основи, 1998. 534 с.
2. Carl Schmitt. The Concept of Political: Expanded Edition. University of Chicago Press. 2007. 162 p.

Т.П. Савельєва
(Україна)

В.М. Демченко
(Грузія)

ВОЛОНТЕРСЬКИЙ РУХ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Будь-яке суспільство постійно зазнає соціальних змін, за рахунок яких воно набуває нових визначальних рис як у цілому, так і в окремих аспектах. Так, ми можемо констатувати, що із змінами соціальних практик, змінюється соціалізаційна траєкторія особистості, зазнають змін моделі поведінки агентів соціалізації, що можна спостерігати за умов сучасного українського суспільства, коли практично усе населення стоїть перед викликами військового часу.

До цього також необхідно зважати на «глобальні» характеристики сучасного суспільства, яке, зокрема, відповідає постіндустріальному типу суспільства або, як його називає А. Турен, програмованому, де центри прийняття рішень постають у вигляді систем, що самоорганізуються та самозмінюються, без центрального пункту або ж, якщо більш чітко виокремити дану визначальну

рису, його можна назвати суспільством із пануванням мереж (мережеве суспільство). Всі ці умови, надзвичайно сприяють розвитку такого соціального явища як волонтерство.

Теоретичні розвідки вітчизняних дослідників пов'язують розквіт волонтерства в українському суспільстві із подіями 2013-2014 років та подальшим збройним конфліктом в Україні (АТО, ООС).

Волонтерство постає у вигляді двостороннього явища – з одного боку, це частина добродійної діяльності, в межах якої допомога іншим представлена у якості культурної норми [6, с. 144], з іншого – це і соціально спрямовані об'єднання, що може набути вигляду громадських організацій.

Дані сторони волонтерства можна об'єднати поняттям волонтерський рух, який, згідно проекту Закону України «Про волонтерський рух» визначається як «громадський рух, який базується на добровільному об'єднанні волонтерів з метою провадження будь-якої соціальної, добровільної, неприбуткової та вмотивованої діяльності, що має суспільно корисний характер» [5].

Чітко окреслити сутність волонтерства та волонтерської діяльності достатньо складно через низку причин – різні наголоси вітчизняних та зарубіжних дослідників, нерівнозначні визначення у правовому та науковому полі, через динамічність даного явища. Та, не вдаючись до аналізу різнопланових визначень волонтерства, звернімо увагу на загальне сенсове навантаження даного поняття, що пов'язує волонтерство із добровільною суспільно-корисною діяльністю на безоплатній основі. В такому ракурсі – це один з інститутів громадянського суспільства, де відповідна діяльність спрямована як на покращення якості життя загалом, так і на власний розвиток та інтеграцію суспільства. Зокрема, можна казати про волонтерство у якості ідентифікаційної моделі для особистості, волонтерство як компенсаторний механізм, що доповнює своїми функціями певні соціальні інститути, та волонтерство як маркер тих чи інших системних конфліктів [6, с. 165-166].

Сьогодні існує чимало досліджень, які відображають стан та особливості волонтерської діяльності в Україні. Одним із найбільш глобальних досліджень

рівня благодійності (волонтерство в рамках даного дослідження є частиною благодійної діяльності) є так званий Всесвітній індекс благодійності (WGI), що формується Charities Aid Foundation з 2010 року на основі даних досліджень інституту Геллапа, серед країн, охоплених даним дослідженням включено і Україну.

Аналізуючи дані, представлені CAF щодо України, можна простежити практично незмінний показник долі населення (у відсотковому значенні), що брала участь у благодійній діяльності з 2014 р. по 2019 р., у 2020 та 2021 роках доля участі населення у благодійній діяльності зросла практично у два рази, за рахунок чого Україна посіла 20-у сходинку у рейтингу 2020 року та 10-у в 2021 році (Таблиця 1). Таке зростання дало змогу стати Україні єдиною європейською країною, що посіла у даному рейтингу топ-10.

Таблиця 1. Доля участі населення України у благодійній діяльності 2014–2021 роки [8].

Рік	Місце у загальному рейтингу	Загальний показник участі населення (%)	Допомога нужденним (%)	Пожертви (%)	Волонтерство (%)
2014	103	23	35	9	26
2015	89	29	35	38	13
2016	106	26	36	26	16
2017	107	29	42	29	16
2018	81	29	42	29	15
2019	101	24	35	18	19
2020	20	43	66	43	19
2021	10	49	75	49	24

Для визначення рівня благодійності у рейтингу використовуються три показники – допомога нужденним (незнайомим людям), фінансова допомога (організації) та саме волонтерська діяльність (використання свого вільного часу на безоплатну роботу у некомерційних організаціях). Показники волонтерської діяльності в інтерпретації даного дослідження набували пікового зростання у першу чергу в роки, пов’язані із масштабними за своїм впливом на країну подіями і відповідними суспільнозначущими потребами, які не можуть

задовольнити інші інституції – це 2014 рік (зафіксовано 26% населення, що приймало участь у волонтерській діяльності), знаменний Революцією Гідності та початком військової агресії РФ та 2021 рік (24% населення), пов'язаний із важкою ситуацією через пандемію COVID-19 (Таблиця 1).

Дослідження благодійності практично не зачіпає 2022 рік, в нього включено тільки дані отримані з січня по березень цього року, тож про безпосередній вплив масштабного вторгнення РФ у лютому 2022 р. на ці дані не коректно говорити, але вищевказана тенденція має себе проявити у черговому проекті.

Щодо 2022 року, можна звернути увагу на спроби аналізу питань благодійності українських аналітиків. Так, у червні-липні 2022 року Zagoriy Foundation разом з дослідницькою агенцією «Соціоінформ» було проведено дослідження «Благодійність у часи війни». Дані дослідження показують зростання кількості мешканців України, що брали участь у благодійній діяльності у 2022 р. на 19% по зрівнянню із 2021 р., (2022 рік – 86% мешканців, 2021 рік – 67%) [1]. Зафіксовано зростання залученості до благодійності практично за усіма способам допомоги – від волонтерства та добрих вчинків до збору пожертв та проведення благодійних заходів.

Автори дослідження зазначають, що із усіх благодійників, 39% займалися волонтерською діяльністю з 24 лютого, здебільшого це була посильна фізична робота, третина волонтерів займалася менеджментом гуманітарної допомоги і ще третина була зорієнтована на надання інформаційної підтримки. Четверть волонтерів свої зусилля спрямували на закупівлю або доставку допомоги військовим. Для кожного десятого волонтерська діяльність була пов'язана із збором коштів, організацією благодійних заходів або ж із кіберволонтерством. При цьому пік волонтерських ініціатив зафіксовано на початку повномасштабної військової агресії [1].

Отже, масштабна гуманітарна криза в межах цілої країни призвела до активізації різноманітних форм благодійності, в тому числі і волонтерства як в Україні, так і поза її межами.

Більшість населення, опинившись у надзвичайній ситуації виявило ключову модель поведінки із домінуванням солідарності і взаємодопомоги, що дозволило сформувати мережеву структуру, яка складалася із розгалуженої системи інформаційних платформ у месенджерах, соціальних мережах, за допомогою яких можна було знайти прихисток, отримати різного роду консультації професіоналів, від медичних до правових; а також із мережевих групових об'єднань індивідів, переважно за місцем проживання, для взаємопідтримки (як у віртуальному просторі, так і безпосередньо у місцях перебування потребуючих допомоги).

На сьогодні ця структура набула чітких окреслених рис, виокремилося волонтерство у військовому полі (допомога Збройним Силам України) та в цивільному, яке на сьогодні містить широкий спектр допомоги, у тому числі евакуація, перевезення (як людей, так і тварин), надання житла, медична, психологічна допомога (спостерігаємо різні формати – як онлайн, так і оффлайн допомога) тощо.

Як зазначають В. Потапенко та А. Двігун, нинішні волонтерські організації можна порівняти із маркетинговими компаніями – вони так само аналізують потреби військових і цивільного населення, збирають кошти, здійснюють пошук необхідних товарів, обладнання для задоволення наявних потреб і далі здійснюють завершальний цикл, пов'язаний із логістикою – завезення, оформлення та транспортування до кінцевого споживача [4].

Виявили свою гнучкість та мобільність приватні компанії та організації, які раніше у своїй діяльності не мали окремого напрямку діяльності, пов'язаного із волонтерством, наразі зорієнтувалися на впровадження «волонтерських послуг» або ж переорієнтували свою діяльність згідно із вимогами військового часу. Зокрема, на початку весни 2022 р. Сервіс Uber впровадив декілька напрямків у своїй діяльності – можливість клієнтам та водіям робити пожертви для Міжнародного комітету порятунку, безкоштовне перевезення людей з українського кордону до польських міст, передача продуктів харчування та

товарів першої необхідності, фінансова допомога громадським організаціям, що підтримують українців [3].

Сьогоднішній волонтер – це людина, яка не тільки використовує свої професійні навички, а й ще спеціально навчається новим навичкам та вмінням, у тому числі і поведження у надзвичайних умовах. З'являється чимало ресурсів, які допомагають отримати професійні знання та знання, що допоможуть зорієнтуватися у надзвичайних ситуаціях, переважно в дистанційному форматі та безкоштовно (платформи Genius, Prometheus), - це постає також певним різновидом волонтерської діяльності. Популярна в Україні освітня платформа Prometheus у 2022 році надала доступ до низки безкоштовних курсів, серед яких «Волонтерство під час війни» (реалізовано за підтримки Українсько-данського молодіжного дому, авторство – Українська волонтерська служба), «Медіаграмотність: як не піддаватися маніпуляціям?» (проводиться за підтримки Посольства США в Україні), «Основи тактики застосування коптерів DJI Mavic 3 та Autel EVO II в бойових умовах» (розробник фонд «Повернись живим»), «Життестійкість молоді в умовах криз» (реалізується Радою жінок Донеччини спільно з UNFPA, Фондом ООН у галузі народонаселення, за участі Українського католицького університету та Маріупольського державного університету) та багато інших [2].

Отже, сьогоднішня презентує благодійність та, зокрема, волонтерство у різноманітні його форм у якості глобального тренду. Це повноцінний дієвий інститут громадянського суспільства, який приймає на себе виклики та намагається «стабілізувати» ситуацію у різних сферах, це один із факторів формування нової колективної ідентичності – бути корисним у купі із іншими громадянами своєї країни, докладати можливих зусиль для захисту і оборони своєї країни. Головне, щоб у подальшому волонтерство продовжувало залишатися стабільним і дієвим системним елементом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Благодійність у часи війни. Zagoriy Foundation: веб-сайт. URL: <https://zagoriy.foundation/wp-content/uploads/2022/08/doslidzhennya-2022-1.pdf>. (дата звернення: 14.12.22)

2. Каталог програм. Prometheus: веб-сайт. URL: <https://prometheus.org.ua/courses-catalog>. (дата звернення: 14.12.22)
3. Не тільки довезуть, а й допоможуть: як під час війни працюють Uber, Uklon і Bolt. Сьогодні: веб-сайт. URL: <https://economics.segodnya.ua/ua/economics/transport/ne-tolkodovezut-no-i-pomogut-kak-vo-vremya-voynu-rabotayut-uber-uklon-i-bolt-1608023.html>. (дата звернення: 14.12.22)
4. Потапенко В. Двігун А. Аналіз українського волонтерства на основі методології нових соціальних рухів Національний інститут стратегічних досліджень: веб-сайт. Листопад 2022. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/analiz-ukrayinskoho-volonterstva-na-osnovi-metodolohiyi-novykh-sotsialnykh> (дата звернення: 14.12.22)
5. Проект Закону України «Про волонтерський рух» від 13.04.2009 № 4345. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/JF3CP00A> (дата звернення: 26.11.22)
6. Савельєва Т.П. Суспільно-політичні рухи як чинник державотворення: політико-інституційний вимір: дис. ... канд. пол. н.: 052 Політологія / Харківський національний педагогічний університет ім. Г.С. Сковороди. Харків, 2018. 214 с.
7. Стрельнікова О. О. *Форми добровільної діяльності. Сучасне суспільство: політичні науки, соціологічні науки, культурологічні науки*: зб. наук. праць. Харків, 2013. Вип. 2 (13). С. 141–148.
8. World Value Survey: веб-сайт. URL: <https://www.worldvaluessurvey.org/>. URL: (дата звернення: 14.12.22)

О.В. Скалацька
(Україна)

ВПЛИВ ОНЛАЙН ПРАКТИК У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ НА СОЦІАЛІЗАЦІЮ ОСОБИСТОСТІ

У ХХІ столітті процес соціалізації особистості зазнає значних змін. Індивід отримує інформацію, досвід та адаптується одночасно у соціальному та віртуальному просторах. Актуальним міждисциплінарним питанням є дослідження особливостей комунікації у соціальних мережах, у тому числі онлайн практик та їх вплив на цифрову соціалізацію індивіда.

Розвиток нових медіа значно розширив перелік соціальних практик та сформував їх новий різновид – медійні практики. Філософський дискурс медійності у процесі соціалізації особистості розгортається навколо обговорення питань медіаритуалів, формування особистого іміджу та бренду у віртуальному просторі. Медіаритуали як соціальні та релігійні можна розподілити на індивідуальні та колективні. До перших відноситься спостереження за новинами,

контентом, перегляд певних програм, комунікація встановлюється між індивідом та медіа. Колективні медіаритуали відбуваються у форматі онлайн-трансляцій, що об'єднує різноманітні групи глядачів.

Прямий ефір (live) також є технологією маркетингових комунікацій для залучення аудиторії до перегляду контенту. Прямий ефір транслюється в реальному часі та передає інформацію з місця подій, надаючи можливість аудиторії спостерігати за подіями та приєднуватися до них.

Прикладами медіаритуалів є прямі трансляції важливих або надзвичайних подій, на яких важко бути присутніми у реальному житті: явища природи, спортивні змагання, культурні події та ін. Збільшення прямих трансляцій, організація спеціальних сервісів, потокова передача мобільного відео сприяли зацікавленості аудиторії у перегляді цього контенту та відкритті спеціалізованих онлайн-платформ.

Онлайн-трансляції є ефективним видом комунікації, якій дозволяє залучити аудиторію та збільшити кількість переглядів. У кожному каналі трансляції онлайн-ритуали мають свої технічні та комунікаційні особливості: репрезентація індивіда у прямому етері дозволяє не тільки транслювати реальні події, а й отримувати зворотний зв'язок з глядачем; онлайн-трансляція в соціальних мережах демонструє нові можливості залучення аудиторії.

Онлайн практики рясніють своїм різноманіттям та постійно оновлюються. Індивід, спостерігаючи або наслідуючи ці практики отримує новий досвід, представляє себе у віртуальному просторі, створює власні медійні ритуали, соціалізується у віртуальному та соціальному просторах.

ПРИВАТНІ ВІЙСЬКОВІ КОМПАНІЇ: СУЧАСНІ РЕАЛІЇ ТА РИЗИКИ МАЙБУТНЬОГО

Традиційно у своїй військовій політиці держави спирались на збройні сили (сформовані на основі загальнообов'язкового призову або професійно-контрактної форми), проте впродовж останніх десятиліть ситуація почала докорінно змінюватись – потужним військовим ресурсом стають приватні військові компанії (ПВК) (згідно з міжнародною термінологією *Private Military Companies (PMCs)*). ПВК стають афілійованим суб'єктом сучасних війн та військово-політичних конфліктів, вони набувають ознак впливових регіональних, національних та глобальних сил, що інтегрують у собі різноманітні сфери інтересів підприємців, військових та політиків. Діяльність ПВК охоплює широкий спектр послуг, так в документі Монтерьо зазначається про «Військові та охоронні послуги, зокрема, військова охорона та захист осіб і об'єктів, наприклад транспортних колон, будівель та інших місць; технічне обслуговування та експлуатація бойових комплексів; утримання під вартою ув'язнених; консультування або підготовка місцевих військовослужбовців та охоронців» [2]. Виходячи з оцінки Брукінгського інституту (США), запит на послуги ПВК у сучасному світі є значним, адже щорічний прибуток ПВК становить приблизно \$ 180 млрд. [1].

Змістовну дефініцію ПВК наводить американський дослідник П. Сінгер: «ПВК – це високоорганізована структура, орієнтована на отримання прибутку, яка продає професійні послуги, пов'язані з війною. Ці компанії спеціалізуються на наданні військових технологій та технічної допомоги, включаючи допомогу у тактичних військових операціях, стратегічному плануванні, зборі, аналізі розвідувальних даних, військових операцій та підготовки військових кадрів» [5]. Тож, справедливо стверджувати – діяльність ПВК попри свою фінансово-комерційну суть знаходиться у прямій залежності від політичної кон'юнктури конкретних держав та загалом від світового порядку.

Згідно з аналітичними даними у світі нараховується понад 3000 комерційних воєнізованих організацій (фірм, компаній) з приблизно 2 млн. співробітників. ПВК діють у понад ста країнах світу та зареєстровані у США (55%), 27% – у країнах ЄС (переважно у Великій Британії), 9% у країнах Близького сходу та Африці [1]. Науковці, враховуючи досвід військово-політичних компаній в Афганістані, Сирії, Іраку, Ірані, Єгипті, Конго, Малі та особливо в Україні, прогнозують, що практика залучення ПВК в якості потужного військового інструменту, яким оперують уряди, комерційні структури, неурядові організації та конкретні фізичні особи далі буде лише зростати.

Посилення ролі ПВК у військових компаніях ХХІ ст. може створити низку потенційних ризиків, як на локальному, так і на глобальному рівнях. Наприклад, Ш. Макфейт у роботі «Сучасний найманець» висловлює занепокоєння, щодо зростання у найближчому майбутньому конфліктогенності, оскільки, користуючись фінансово-комерційними мотивами, ПВК вочевидь стають зацікавленою стороною у продовженні війн або навмисному розв'язуванні нових [4]. Ю. Семенюк зауважує: «впродовж останніх десятиліть цей вид підприємницької діяльності вийшов на принципово новий рівень, демонструючи, що ПВК є ефективним підрозділом, який може виконувати нетипові операції і навіть скласти кістяк окупаційної армії» [3, с. 231], тож для багатьох країн-агресорів ПВК стають зручним та ефективним інструментом для ведення загарбницьких військових компаній. Окрім того, дослідники наголошують на тому, що діяльність ПВК часто перебуває поза правовим полем та морально-етичними нормами, відтак пов'язана з порушенням прав людини, корупцією, участю у воєнних злочинах та тероризмі, що дає підстави зробити висновок – діяльність ПВК може становити загрозу національній безпеці держави та провокувати міжнародну нестабільність.

Відтак, дослідники наголошують на категоричній необхідності ґрунтовної та комплексної наукової експертизи, щодо визначення правового статусу та

нормативного регулювання діяльності ПВК, а також встановлення принципів їх взаємодії з державою та критеріїв політичної легітимності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Веденєєв Д. Армія тіньової світобудови. Чи потрібні Україні приватні військові компанії? URL: <http://sg-sofia.com.ua/armija-tinvoi-svitobudovi-chi-potribni-ukraini-privatni-vikovi-kampanii>
2. Документ Монтрьо. URL: [file:///C:/Users/LenovoUser/Downloads/Montreux_5_Report%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/LenovoUser/Downloads/Montreux_5_Report%20(1).pdf)
3. Семенюк Ю.В. Застосування приватних військових компаній для забезпечення національних інтересів і безпеки держави. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління*. 2020, Том 31 (70), № 2. С. 230–235.
4. Sean McFate. *The Modern Mercenary: Private Armies and What They Mean for World Order*. Oxford University Press. 2015.
5. Singer P. *Corporate warriors. The Rise of the Private Military Industry*, Cornell University Press. New York. 2008.

О.В. Старіков
(Україна)

КРИЗА ООН ЯК ФАКТОР МІЖНАРОДНОЇ БЕЗПЕКИ: ПОЛІТОЛОГІЧНИЙ ВИМІР

Актуальність проблеми забезпечення міжнародної безпеки видається беззаперечною, особливо, з огляду на розв'язану РФ війну проти України – наймасштабнішу війну в Європі після 1945 року. Слід зазначити, що дисфункціональність системи безпеки проявилась значно раніше 20-х років ХХІ століття. Пов'язано це, зокрема, з неефективною діяльністю стрижневого інституту в архітектурі міжнародної безпеки – Організації Об'єднаних Націй, яка, на теперішній момент, являє собою скоріше симулякр аніж реально дієву структуру. Можна навести певний перелік подій в яких роль ООН була сумнівною або відверто шкідливою для об'єктів агресії: конфлікти за участю РФ на пострадянському просторі на початку 1990-х років (Придністров'я, Абхазія, Нагірний Карабах, Чечня); геноцид в Руанді (1994 р.); вторгнення США до Іраку (2003 р.); війна РФ проти Грузії з подальшою анексією Південної Осетії (2008 р.); війна РФ проти України (з 2014 року).

Більшість наведених кейсів супроводжувалися воєнними злочинами, геноцидом цивільного населення та іншими незаконними діями з боку агресивної сторони, що мало б викликати адекватну, у тому числі й силову, реакцію ООН. Але у цілому ООН обмежується символічними актами: висловленням занепокоєння та продукуванням резолюцій, які не мають практичних наслідків.

Варто зазначити, що ООН є продуктом біполярної системи міжнародних відносин, яка вже давно перестала існувати. ООН має структурні недоліки, що також знижує рівень її ефективності. Зокрема, потребує трансформації механізм функціонування Ради Безпеки, де постійні місця займають переможці у Другій Світовій війні, яка закінчилась майже 80 років тому. Зокрема, такі країни як Німеччина, Японія, Туреччина, Індія вже вимагають перегляду свого статусу в межах ООН.

Але головною проблемою цього наднаціонального інституту є неможливість забезпечити режим дотримання кожною державою норм міжнародного права. Відсутність дієвих механізмів впливу, інерційність, ігнорування відвертих загроз та проявів агресії вимагає від світового співтовариства реформування ООН або розбудови нової архітектури міжнародної безпеки.

О.О. Стрельнікова, Н.О. Єсіна
(Україна)

МАНІПУЛЯТИВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЗМК У СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Інформаційне суспільство має власні принципові властивості, що вирізняють його в часі, а вивчення феномену маніпуляції стає пріоритетним як за часів розвитку ринкових відносин в Україні, так і у зв'язку з повномасштабним військовим вторгнення з боку Російської Федерації. На сучасному етапі розвитку українського суспільства засоби масової комунікації стають одним з провідних

інструментів, за допомогою котрих можна досягти поставленої мети. Повідомлення, а також і тексти, що мають ознаки реклами (адже саме у таких повідомленнях найчастіше і наявне маніпулювання свідомістю), сьогодні відіграють важливу роль у формуванні ціннісних настанов і потреб індивіда й суспільства в цілому. Сучасне суспільство набуває знакового характеру, тексти ж як специфічні знаки формують власний самоцінний, віртуальний світ. Не випадково, що ефективність таких повідомлень часто прямо пов'язана з урахуванням соціально-психологічних особливостей їхніх споживачів, маніпуляція якими значною мірою забезпечує потрібний ефект.

Спектр маніпулятивних прийомів, що здійснюються через ЗМК, дуже широкий, але усі вони прагнуть досягти однієї мети: створюючи певний емоційний стан і використовуючи інші умови маніпулювання, пропускати до свідомості людей одну інформацію і не пропускати іншу, формувати таким чином вигідні для того, хто маніпулює, уявлення про дійсність, способи поведінки й ставлення до неї, тощо. Комунікація, що має місце у ЗМК, реалізується в дуже специфічній мовній ситуації, усі складові якої мають досить узагальнений, а часом і фіктивний характер. Принципово важливо, що даний дискурс виключає ідею реальності як таку, оскільки споконвічно ґрунтується на ілюзорних цілях. В ідеальному варіанті масова комунікація має на увазі діалогічність спілкування, але в сучасному інформаційному просторі комунікація стає монологічною. ЗМІ нав'язують свої ідеї, погляди й бачення як єдиновірні масовому адресатові інформації (саме масовому, оскільки змінити які-небудь ціннісні настанови, сформувати потребу й думку конкретного адресата неможливо).

Такі властивості інформаційного дискурсу як: інтегрований характер, що виявляється в жанровому різноманітті, масовість, опосередкованість, інтенсивність, постійність, загальнодоступність, декларативний характер, повторюваність у твердженнях – обумовлюють потенціал впливу ЗМК на суспільну свідомість. Цим пояснюється «прихильність» даного дискурсу до успішного проходження маніпулятивних технологій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гребінь А.А. Соціальні мережі – сучасне середовище спілкування з користувачем. Бібліотека. Наука. Комунікація: матеріали міжнарод. наук. конференції (Київ, 21-22 квітня 2019 р.). Київ, 2019. С.111- 112.
2. Лобовікова О.О. Соціальні мережі як феномен інформаційного суспільства. Вісник Львівського університету. Серія соціологічна, 2011. Вип. 5. С. 154–160.
3. Рижанова А.О. Засоби масової інформації та актуальні соціально-педагогічні проблеми сучасності. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2013. Вип. 33. С. 353-358.

Тесфайє Л.А.

(Україна)

ПОЛІТИЧНИЙ СЕРІАЛ ЯК МЕХАНІЗМ ПОЛІТИЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В ЕЛЕКТОРАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Не зважаючи на те, що більшості представників шоу-бізнесу в Україні не вдалося остаточно закріпитися в якості політичних діячів, а їх основна діяльність часто обмежується привертанням уваги до важливих суспільних проблем, успіх Володимира Зеленського на президентських виборах викликає інтерес до політтехнологічних механізмів його виборчої кампанії. Ми вже згадували інтерактивний (виборці мали змогу обирати колір та стиль логотипу, брали участь у флеш-мобах разом із кандидатом) та технологічний (діяльність партії «Слуга Народу» активно висвітлювалася у всіх популярних в Україні соціальних мережах, а їх функціонал використовувався в повному обсязі) характер політичної комунікації партії Володимира Зеленського. Одним із найважливіших елементів виборчої кампанії (та за оцінками багатьох експертів «ключовим фактором її успіху) був серіал «Слуга народу», який на момент початку виборчої кампанії транслювався вже четвертий рік (перший сезон вийшов у 2016 році) та був лідером за кількістю глядачів на телеканалі «1+1» за всіма аудиторіями, у тому числі від 18 до 54 років. В Україні його переглянули більше 20 мільйонів телеглядачів, а офіційний You-Tube канал серіалу нараховує близько 100 мільйонів переглядів що є приголомшливим успіхом для українського проекту. Відповідь на питання яким чином завдяки комедійному

серіалу кандидату без політичного досвіду вдалося перемогти на президентських виборах може стати певним алгоритмом для інтеграції представників шоу-бізнесу до політичного простору.

Для світової політичної реальності досвід використання медіа-контенту в рамках виборчих кампаній не є чимось безпрецедентно новим. Цілий ряд політичних фільмів, серіалів ТВ-шоу було створено для того, щоб оцінити реакцію суспільства на певне політичне явище, фігуру чи процес; ще одною метою подібного контенту є дати глядачам (як потенційним виборцям) можливість звикнути до нових типажів кандидатів на роль президента.

В. Д. Троян
(Україна)

ІНТЕРНЕТ-ТРОЛІНГ ЯК ЗАСІБ ПОЛІТИЧНОЇ МАНІПУЛЯЦІЇ

Динаміка розвитку соціальних мереж, інформаційно-аналітичних платформ, різноманітних форумів, блогів та чатів, які стали невід'ємним сегментом суспільного життя та важливим елементом функціонування особистості в соціумі, перетворює мільйони учасників на творців контенту незалежно від віку, соціальної приналежності, рівня освіти, національності, політичних та інших вподобань. Важливою характеристикою віртуального спілкування є можливість кожного суб'єкта позиціонувати себе як персоніфіковано (з певним комплексом авторських даних), так і анонімно. Саме можливість анонімності висловлювань перед необмеженою аудиторією стала однією з головних мотивацій виникнення такого феноменального явища мережевої комунікації як тролінг.

Найчастіше поняття тролінг вживають поряд із терміном фейк (провокаційні повідомлення з метою викликати дискусію заради дискусії), розпалити конфлікти і викликати ворожнечу, війну між учасниками тощо.

Тролями називають людей, які розміщують фейки в Інтернеті (на форумах, в соціальних мережах, у групах новин тощо).

Виділяють кілька видів тролів:

1) люди, які отримують задоволення від розпалювання ворожнечі в мережі Інтернет. Це, як правило користувачі з певними психологічними розладами;

2) тролі, яких наймають конкуренти для знищення чи спотворення іміджу компанії чи політика;

3) воїни, які беруть участь в інформаційній війні між державами. В їх обов'язки входить створення і розповсюдження фейків і маніпулювання та переконування аудиторії в замовленій інформації [3, с. 42].

Сьогодні серед різновидів тролінгу особливу увагу привертає політичний тролінг, сутність якого – вплив на свідомість та підсвідомість електорату для реалізації власних політичних інтересів.

Відмінністю політичного тролінгу від звичайного є те, що він має на меті дискредитацію конкурентів та пропагування власних ідей. У своїй діяльності політичні тролі застосовують різні методи діяльності: публікують матеріали та коментарі провокаційного змісту, які викликають бурхливі реакції та дискусії, що прагнуть відвернути увагу учасників від актуальної теми до дій по дискредитації іміджу конкурентів [2, с. 79].

Метою роботи політичних тролів є перебування на новинних сайтах, блогах, сторінках інтернет-видань, соціальних мережах і розповсюдження матеріалів та коментарів агітаційного змісту на підтримку певного кандидата. Вони діють скоординовано і масово, з'являються в коментарях до статей, новин, інформаційних замітках, в яких йдеться про конкретного політичного діяча. Головним завданням політичних тролів є інформаційна підтримка свого кандидата та дискредитація супротивника [1, с. 89]. Вони намагаються створити видимість суспільного невдоволення існуючою владою чи певним політиком, для чого реєструють сотні однотипних акаунтів з нібито різних регіонів та відправляють від їх імені сотні повідомлень негативного характеру, тим самим дискредитуючи опонента.

Тролі умовно розділяють учасників комунікації на два протилежно непримиримих табори, спілкування яких переростає в справжнє інформаційне

протистояння. Замість ведення конструктивної дискусії, тролі на всі заперечення відповідають одноманітними фразами і скопійованим текстом [2, с. 80].

Мережевий політичний тролінг в Україні сьогодні є настільки ж поширеним явищем, як і найняті за гроші й відповідним чином організовані мітингувальники на вулицях і майданах. Політтехнологи засвідчують, що троль-коментарі сьогодні масово заповнюють сторінки в соціальних мережах українських журналістів, експертів, політиків. Троль-новини з'являються майже щодня на різноманітних сайтах, і люди несвідомо поширюють їх не маючи можливості детально перевірити джерела [4, с. 15].

Отже сьогодні технології тролінгу активно використовуються під час ведення мережевих організації інформаційних провокацій за підготовленими сценаріями впливу на задану масову аудиторію соціальних мереж, форумів, інформаційних порталів, блогів, Інтернет-видань тощо. Тролінг став дійсно популярною ефективною маніпулятивною методикою формування громадської думки в медіапросторі. І тому боротися з цим феноменом потрібно не лише на індивідуальному рівні вдосконалюючи свою медіаграмотність, а й на державному.

ЛІТЕРАТУРА

1. Данько Ю.А. Феномен «тролінгу» як форма комунікативної інтернет-взаємодії: політичний контекст / Ю.А. Данько // Вісник Національного університету "Юридична академія України імені Ярослава Мудрого" Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. – 2015. – №2 (25). – С. 83-94.
2. Кокарча Ю.А. Тролінг як засіб політичної маніпуляції в інтернет-просторі / Ю.А. Кокарча // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова/ Серія: Серія 22. Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін. – 2016. – 20. – С. 77-82.
3. Мудра І.М. Поняття «тролінг» і його види в соціальних мережах [Електронний Ресурс] / І.М. Мудра // Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Sciences. – 2016. – IV(17). – С. 42-44. – Режим доступу: <https://seanewdim.com/wp-content/uploads/2021/03/The-term-trolling-and-his-views-on-social-networks-I.-M.-Mudra.pdf>
4. Назаренко Г.І. Тролінг-коментарі в інструментарії інформаційних війн у медійному просторі України / Г.І. Назаренко // Матеріали XII міжнародної науково-технічної конференції «ABIA-2015»: Тези доповіді. – К.: НАУ, 2015. – С. 13-16.

КУЛЬТУРНА ДИПЛОМАТІЯ: ВДОСКОНАЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ КРАЇНИ ТА ПЕРЕХІД ДО КОМУНІКАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

Створити позитивний імідж країни – це завдання державної інформаційної політики. Остання, у свою чергу, з урахуванням переходу до інформаційного суспільства поступово перетворюється на комунікативну політику.

Враховуючи основні особливості кожного етапу розвитку інформаційного суспільства, основним принципом, який відрізняє нижчий рівень від вищого, є ступінь безпеки взаємодії. Тобто рівень участі громадян у процесі прийняття рішень на державному рівні.

Враховуючи процес глобалізації інформаційного простору, інформаційна політика, а отже й комунікаційна, має враховувати необхідність взаємодії не лише з цільовими аудиторіями в межах однієї країни, а й із світовою спільнотою, зокрема, емігрантами, партнерськими організаціями, містами-побратимами та спільними країнами. Це фактори, які враховує культура дипломатія.

ЗМІ поширюють плюралістичні демократичні цінності та норми двома способами: через пряме присвоєння та непряму презентацію. Пряма передача плюралістичних демократичних цінностей і правил відбувається прямими засобами відповідних норм, а опосередкована передача плюралістичних демократичних цінностей і норм відбувається через «оживлення» цих норм. Передача плюралістичних демократичних цінностей і правил через ЗМІ це часто відбувається опосередковано. Таким чином, ЗМІ, наприклад, через свободу вираження поглядів, передають ці цінності саме як складову плюралістичної демократії [3, с. 75].

Якщо порівнювати це явище з українською дійсністю, то можна відзначити трансмісію цього явища між культурами. Давно не секрет, що найбільші видання та навіть медіагрупи беззаперечно залежать від обох вищезгаданих факторів. Як і у Франції 50-х років минулого століття, в Україні поки що можна говорити

лише про перспективи незалежності ЗМІ від політичних та економічних факторів.

Комунікація була і залишається пошуком відповідей на фундаментальні питання про переваги та потенційні недоліки медіатехнологій, форми їх контролю чи регулювання, які дозволяють їх найкращим чином впроваджувати та мінімізувати недоліки, а також про те, як використовувати масу. Режим інформації може служити демократичному та мультикультурному суспільству. Ці питання були причиною постійних дискусій і суперечок протягом останнього століття.

Незважаючи на риторику про комунікаційні технології, німецький досвід впровадження культурної дипломатії свідчить про ефективність цього інструменту. Оскільки одним із етапів його реалізації є вивчення громадської думки (що можливо під час існування двостороння комунікація з цільовою аудиторією, тобто для спілкування, а не для односторонньої інформації), беззаперечно, що виробництво та поширення певних знань про культуру може стати ефективною стратегією реалізації інформаційної політики держави та перетворення її на комунікаційну.

Зокрема, це може слугувати додатковою підтримкою для впровадження реформ та формування позитивного іміджу нашої держави на національному та міжнародному рівнях. Крім того, застосовуючи принципи культурної дипломатії, стає можливим трансформувати інформаційну політику держави в комунікативну. Отже, політика держави в міжнародному інформаційному просторі враховуватиме наслідки такого глобального явища, як міжкультурна комунікація.

ЛІТЕРАТУРА

1. Rhomberg, M. Politische Kommunikation: eine Einführung für Politikwissenschaftler / Markus Rhomberg. Paderborn: Fink, 2009. p.267
2. Соловійов, С. Г. Інформаційна й комунікативна складові повідомлення в державноуправлінській комунікації. Публічне адміністрування: теорія та практика. – Електронний збірник наукових праць. Вип. 2 (10), 2013. URL: [http://www.dbuapa.dp.ua/zbirnik/2013-02\(10\)/5.pdf](http://www.dbuapa.dp.ua/zbirnik/2013-02(10)/5.pdf)
3. Stromeier, G. Politik und Massenmedien [Text] / Gerd Stromeier. – Baden-Baden: Nomos, 2004. – p.304

4. Die Entdeckung der kommunikativen Welt: Studien zur kulturvergleichenden Mediengeschichte [Text] / Michael Giesecke. Frankfurt am Main, 2006. p.534
5. Kommunikation, Medien, Macht [Text] / hrsg. von Rudolf Maresch und Niels Werber. Frankfurt am Main: Suhrkamp, 2000. p.450

Д.С. Чекалдин
(Україна)

ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО В УКРАЇНІ: ДІАЛЕКТИКА ІНДИВІДУАЛЬНОГО ТА КОЛЕКТИВНОГО

Філософія громадянського суспільства, від міркувань Дж. Локка, І. Канта, Г. Гегеля, А. Токвіля, Дж. Мілля і до рефлексії сучасних теоретиків Х. Арндт, Дж. Александера, З. Бжезінського, Ю. Габермаса, Дж. Голдстоуна, Ф. Фуко та ін., є інтелектуальним пошуком «ідеальної моделі» взаємодії між громадянами та державою, яка на практиці реалізується у вигляді свободи громадянина та ініціативності суспільства, щодо самовизначення теперішнього та майбутнього держави. В історичних реаліях ХХІ століття українське суспільство неодноразово демонструвало свою безпрецедентну соціальну активність та безкомпромісну громадянську позицію, щодо парадигми національного державотворення – пріоритету прав і свобод громадян, верховенства права та демократії. Численні громадські організації, волонтерські рухи, добровольчі батальйони та інші форми інститутів громадянського суспільства, які стали рушійною силою України під час Євромайдану, Революції Гідності і особливо з початком військової агресії РФ, засвідчили розвиток українського громадянського суспільства, яке наділено потужним об'єднаним потенціалом і перспективами реалізації ідеалів демократії європейського зразка.

Відзначимо, що становлення та розвиток громадянського суспільства в сучасній Україні відбувається значною мірою в умовах численних викликів і загроз, але саме в кризових умовах, які загрожують державному суверенітету, українці усвідомлюють себе як націю, як потужну силу об'єднаних громадян, як консолідоване суспільство. Саме здатність до солідарності та усвідомлення необхідності ставити загальнонаціональні інтереси вище за індивідуальні є

специфічною рисою громадянського суспільства, як унікальної форми соціально-політичної організації, що ґрунтується на інтеграції колективної солідарності з індивідуальним волонтаризмом. Про що зазначає авторитетний американський теоретик Дж. Александера: «громадянське суспільство є виміром соціальної організації, укоріненим водночас у радикальній індивідуалізації і в безкомпромісному колективізмі» [1, с. 36]. Власне, у практиках сучасного українського громадянського суспільства знаходимо підтвердження тези Александера, адже саме в солідарності, в усвідомленні українського суспільства, що «Ми – громадяни», «Ми – Україна» й знаходиться можливість захисту індивідуальних інтересів (конкретного громадянина) через колективне (загальнонаціонально) благо. Український дослідник О. Вергун наводить змістовне пояснення даного феномену: «Для потвердження такої широко розгорнутої солідарності необхідно, щоб суб'єктивні зобов'язання були делеговані національній групі як цілому. «Ми народ... » це дещо більше, ніж історично конкретизоване звернення. Це – мова, яка дає можливість і допомагає утвердити громадянське в кожній битві за солідарність у суспільстві» [2, с. 56].

Проблема формування громадянського суспільства та громадянської самосвідомості, а також національного самовизначення є ключовою для демократичного майбутнього України, але на цьому шляху є чимало перешкод. Однією з найбільш суттєвих вад української держави та українського суспільства є корупція, саме це деструктивне явище, що набуло системного характеру та призвело до дискредитації політичних інститутів і політичної еліти (а наразі до цього ряду додаються ще й не добросовісні організації, що під брендом волонтерських та громадських організацій здійснюють корупційну діяльність), стають реальним бар'єром на шляху реалізації проекту європейського майбутнього України. Про що наголошує науковець О. Лотюк у своєму ґрунтовному дослідженні «Конституційні засади розвитку та формування громадянського суспільства в Україні»: «...нині перед громадянським суспільством стоїть безліч викликів, похідних від загроз які постали перед всією Українською державою. Серед них слід визначити насамперед корупцію» та

посилаючи на слова А. Фергюсона додає: «... якщо сила нації полягає в тих людях, на яких вона має покластися, і які випадково чи цілеспрямовано об'єднані з метою її збереження, із цього випливає, що спосіб поведінки настільки ж важливий, як і численність чи багатство, і що головною причиною занепаду чи краху нації слід визначити корупцію» [3, с. 9-10].

Тож, для української держави, окрім зовнішньої загрози у вигляді агресії РФ, залишається й внутрішня – у вигляді масштабної корупції. Постає питанням, чи спроможне громадянське суспільство в Україні на таку ж безкомпромісну боротьбу з «внутрішнім ворогом» – корупцією, як і з зовнішнім? У даному контексті логічним видається повернення до наведеного принципу діалектики «індивідуально» та «колективного», громадянське суспільство має застосувати солідаристський підхід і вимагати від держави кардинальних і рішучих заходів у боротьбі з корупцією, адже як лаконічно та змістовно сформулював свого часу К. Поппер: «Я вимагаю від держави захисту не лише для себе, а й для інших» [4, с. 208].

ЛІТЕРАТУРА

1. Александер Дж.С. Парадокси громадянського суспільства. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 1999. №1. С. 27-41.
2. Вергун О. Соціологія громадянського суспільства: постструктуралістична парадигма М. Фуко. *Наукові записки*. 1999. Том 11. Соціологія. С. 53-57.
3. Лотюк О.С. Конституційні засади розвитку та функціонування громадянського суспільства в Україні: монографія. Київ: Видавництво Ліра-К, 2015. 356 с.
4. Поппер К. Відкрите суспільство та його вороги. Переклад з англійської. К.: Основи, 1994. 444 с.

О.О. Чуприна

(Республіка Ірландія)

ДО ПИТАННЯ КЛАСИФІКАЦІЇ СУЧАСНИХ ПОЛІТИЧНИХ РЕЖИМІВ

У суспільно-політичній думці проблема класифікації політичних систем була актуальною щонайменше з часів Аристотеля. Такою вона залишається і тепер в сучасній політології. Особливо це стосується теми класифікації сучасних політичних режимів. Найбільш загальним чином можемо визначити політичний

режим як концепт який комплексно охоплює політичну систему будь-якого суспільства у всій його складності, включаючи державу з усіма її інституціями, разом з іншими політичними та соціальними підсистемами, процесами та відносинами, як формальними так і неформальними в межах даного суспільства. Найпоширеніша класифікація в сучасній політологічній думці розрізняє авторитарний та демократичний політичні режими. Авторитаризм – це політичний режим в якому влада здійснюється зверху незалежно від згоди керованих. Його часто асоціюють з абсолютною монархією, будь-якою диктатурою чи військовим правлінням. І хоча авторитарні режими, особливо популістського толку, можуть мати значну, або навіть домінуючу підтримку з боку підлеглого їм суспільства, основними елементами здійснення влади в них є силові методи. Авторитарна влада монополізує політичну сферу шляхом скасування політичних свобод та репресій проти політичної опозиції. Корупція на всіх рівнях та порушення прав людини стають повсякденною нормою при авторитаризмі. Багато дослідників виділяють тоталітаризм як крайню форму авторитаризму при якому держава максимально концентрує владу в своїх руках. На відміну від авторитаризму де зберігається толерантність до релігійних, економічних та особистих свобод людини при тоталітаризмі влада прагне контролювати, регламентувати та обмежувати усі сфери життя суспільства включаючи навіть сферу приватного життя. Найбільш притаманними рисами тоталітарних політичних режимів є монополія офіційної ідеології та всеосяжна масова пропаганда, промивання мізківсуб'єктів у прагненні створити тотальність, тобто всеосяжність, єдність та цілісність усіх верств суспільства і влади для досягнення єдиної “великої” мети. Мети визначеної партією-монополістом в державі та її лідером, де лідер це сильний, часто харизматичний, авторитарний “вождь” з диктаторськими повноваженнями і персональним «культутом особи». В тоталітарних режимах ліквідується будь-яка опозиція шляхом відкритого терору суспільства, встановлюється монополія над засобами масової комунікації і здійснюється державний контроль за всіма аспектами економіки (централізоване планування). Також відбувається політизація та

мілітаризація всіх сторін суспільного та особистого життя і практично скасування незалежного громадянського суспільства. Як правило, тоталітарні режими закриті або напівзакриті як від так і для зовнішнього світу і здійснюють агресивну міжнародну політику, включаючи війни та імперіалістичний експансіонізм. Зазвичай відрізняють “праві” та “ліві” тоталітарні режими в залежності від їх ідеології. Режими засновані на радикальних націоналістичних чи расистських ідеологічних засадах відносять до правих, де класичними зразками вважаються фашистська Італія та нацистська Німеччина.

До лівих відносять тоталітарні режими в Радянському Союзі та інших країнах комуністичного табору. Окремо можна також виділити тоталітарні режими які спираються на радикальну релігійну ідеологію, до них відносяться сучасні теократичні режими в Ірані та Саудівській Аравії.

Сучасні демократичні політичні режими є продуктом історичної дифузії принципів лібералізму та демократії. А тому, головними рисами сучасних демократичних режимів є гарантованість громадянських та політичних свобод та прав людини, розвинута ринкова економіка та сильне громадянське суспільство. При цьому народовладдя здійснюється через загальне виборче право при регулярних конкурентних виборах і рівному доступі різних політичних сил до участі в політичному житті суспільства. Суттєвим є розподіл повноважень між гілками державної влади, система їх взаємного стримування і противаги та верховенство права в державі. Від рівня розвитку усіх вищеназваних факторів залежить наскільки консолідованим та розвиненим є той чи інший демократичний політичний режим.

Багато дискусій в науковій літературі присвячено темі режимів які займають проміжну позицію між демократією та авторитаризмом. Різні автори називають їх по різному. Серед інших вживають такі назви як «електоральна демократія», «часткова демократія», «напівдемократія», «неконсолідована демократія», «несправна демократія», «віртуальна демократія», «псевдодемократія», «демагогічна демократія», «керована демократія», «неліберальна демократія». За влучним виразом Кольєра та Левітського (1997)

усе це «демократія з прикметниками». Деякі дослідники для режимів проміжних між авторитаризмом і демократією використовують такі назви як «виборчий авторитаризм», «конкурентний авторитаризм» або «напівавторитаризм». По аналогії їх також називають «авторитаризм з прикметниками». Об'єднуючим для усіх цих проміжних систем між демократією і автократією є поняття «гібридний політичний режим». Щодо класифікації сучасних політичних режимів загалом, найдоцільнішим виглядає підхід А. Шедлера (1998) який розглядає політичні режими не через призму жорсткої, негнучкої класифікації, а натомість пропонує розглядати їх як спектр, причому спектр динамічний. Адже дійсно, навіть різні гібридні режими можуть істотно відрізнятися ступенем свободи, демократичності, чи навпаки, рівнем автократизму та порушень прав людини. Важливо також зазначити, що навіть в рамках одного гібридного режиму часто можуть відбуватися процеси як подальшої демократизації, так і сповзання в бік авторитаризму.

Отже, з одного боку маємо тоталітарні режими та близькі до них консолідовані автократії, та авторитарні режими різного рівня консолідованості. Далі йде спектр гібридних режимів до яких перш за все належать колишні авторитарні чи тоталітарні режими які здійснили процес демократичного транзиту як це, наприклад, відбулося в багатьох латиноамериканських країнах або країнах колишнього комуністичного табору. Далі йдуть консолідовані демократичні режими, і за ними просунуті демократії. Таким чином, спираючись на такий підхід можна зазначити, що в сучасному світі існує цілий спектр політичних режимів і цей спектр є досить динамічним, де постійно відбуваються процеси демократичного транзиту, демократизації в рамках гібридних режимів, а також зворотні процеси, коли консолідовані демократії поступово сповзають в бік авторитаризму. Розуміння цих процесів призводить перш за все до усвідомлення того, що свобода та демократія не є даністю і вимагають постійної уваги з боку усього суспільства навіть у консолідованих демократіях.

ЛІТЕРАТУРА

1. Arendt, H. (2017). *The origins of totalitarianism*. London: Penguin Books.

2. Beetham, D. (2004). Towards a universal framework for democracy assessment. *Democratization*, 11(2), 1-17.
3. Collier, D., & Levitskiy, S. (1997). Democracy with adjectives: Conceptual innovation in comparative research. *World Politics*, 49(3), 430-451.
4. Dahl, R. A., Shapiro, I. & Cheibub, J.A. (2003). *The Democracy Sourcebook*. Cambridge: MIT Press.
5. Diamond, L. (2002). Elections without democracy: Thinking about hybrid regimes. *Journal of Democracy*, 13(2), 21-35.
6. Diamond, L., & Morlino, L. (2004). The quality of democracy: An overview. *Journal of Democracy*, 15(4), 20-31.
7. Fishkin, J.S. (2009). *When the people speak: Deliberative democracy and public consultation*. Oxford: University Press.
8. Friedrich, C. J., & Brzezinski, Z. K. (1965). *Totalitarian dictatorship and autocracy*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
9. Huntington, S.P. (1991). Democracy's third wave. *Journal of Democracy*, 2(2), 12-34.
10. Levitsky, S., & Way, L. A. (2002). Elections without democracy: The rise of competitive authoritarianism. *Journal of Democracy*, 13(2), 51-65.
11. Møller, J., & Skaaning, S. E. (2013). Regime types and democratic sequencing. *Journal of Democracy*, 24(1), 142-155.
12. Munck, G.L. (Ed.) (2007). *Regimes and democracy in Latin America*. Oxford: University Press.
13. Schedler, A. (1998). What is democratic consolidation? *Journal of Democracy*, 9(2), 91-107.
14. Siaroff, A. (2013). *Comparing political regimes: a thematic introduction to comparative politics*. 3rd edition. Toronto : The University Press.
15. Vander Hook, S. (2011). *Democracy*. Edina, MN: ABDO Publishing.

Г. Щєбликін
(Україна)

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ПОЛІТИЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ: МОЖЛИВОСТІ ТА РИЗИКИ

У ХХІ столітті розвиток інформаційно-комунікативних технологій має бурхливий, динамічний характер. Проте технологічні досягнення потенційно несуть у собі як передбачувані, так і непередбачувані соціокультурні, економічні, політичні можливості та ризики. Навіть можливості можуть бути розгорнуті в альтернативні перспективи.

Нові інформаційно-комунікативні технології суттєво спрощують отримання та передачу інформації для політичних гравців в умовах демократичних суспільств. Хоча громадяни з одного боку перетворюються на споживачів таргетованої інформації політичного характеру, з іншого боку вони постають як

активні учасники поширення інформації, як ті, хто можуть організуватися навколо цієї політичної інформації задля політичної дії. При цьому, оцінюючи перспективи діджиталізації політичної участі навіть в умовах демократії необхідно враховувати цифрову нерівність: наявність доступу до відповідної техніки та Інтернету, а також наявність належних компетенцій.

Особливої уваги потребує непряма дія політичних повідомлень. Вона може бути використана задля вироблення картини світу та певних стереотипів мислення та дії. Кожна соціальна мережа має свою бізнес-модель. Попри усі розбіжності спільною для усіх моделей буде орієнтація на максимальне залучення користувачів. Завдання максимального залучення може провокувати спрощення інформації, розповсюдження інформації, що не відповідає дійсності, збудження емоційної зацікавленості, надмірне загострення дискусій, емоційні провокації. При цьому кожна мережа визначає свою політику і відповідно до неї дозволяє собі виключати когось з користувачів або «банити» ті чи інші повідомлення. Відбувається загальна політична сегментація користувачів соціальних мереж.

Демократичне обговорення як складова політичної комунікації є тим виміром демократії, що найбільше занепадав в останнє десятиліття [1, р. 19]. Захист цілісності та відповідальності політичної комунікації це не тільки виклик в умовах зростання поляризації, демагогії, популізму, а й імператив щодо майбутнього розвитку демократії у глобальному світі, та у кожній окремій країні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Zinnbauer D. Nurturing the Integrity of Political Communication in the Digital Era. An Open Government Perspective. URL: <https://www.opengovpartnership.org/documents/nurturing-the-integrity-of-political-communication-in-the-digital-era/>

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Al Safi Bayan M.S. /Ель Сафі Баян М.С. – доктор філософії з політичних наук, Університет Ілінойс (Чикаго), США.

Elliot Daryna– MSc Economics and Policy of Energy and the Environment, London (Great Britain).

Zavhorodko Liudmyla – PhD candidate in Philosophy, Aurora Colorado (USA).

Абсалямов Кірілл Юрійович – здобувач освітньо-наукового рівня «доктор філософії», 1-го року навчання, спеціальності 052 Політологія Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди.

Бабухіна Світлана Анатоліївна – старший викладач кафедри політології, соціології і культурології Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди.

Безрук Олександр Олександрович – кандидат політичних наук, доцент, завідувач кафедри політології, соціології і культурології Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди.

Білоцерківська Наталя Геннадіївна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри політології, соціології і культурології Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди.

Білоцерківська Олександра Михайлівна – здобувач освітнього рівня «магістр» 2-го року навчання, спеціальності 231 Соціальна робота Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди.

Вакуленко Артем Євгеньович – здобувач освітнього рівня «магістр» 1-го року навчання, спеціальності 052 Політологія Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди.

Воронянський Олександр Володимирович – кандидат історичних наук, професор, професор кафедри ЮНЕСКО «Філософія людського спілкування» та соціально-гуманітарних дисциплін Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка.

Гуськова Анна – архітекторка -урбаністка (м. Дніпро).

Данько Юрій Анатолійович – кандидат політичних наук, доцент кафедри політології, соціології і культурології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.

Дворакова Маркета – директорка міжнародної організації Brdy-Vltava o.p.s, головний менеджер проекту ІОМ в Чехії (Міжнародна організація міграції).

Демченко Вікторія Миколаївна – кандидат філософських наук, вчитель-методист гімназії імені М. Грушевського, м. Тбілісі (Грузія).

Денисенко Ірина Дмитрівна – доктор філософських наук, професор, декан факультету психології і соціології, професор кафедри політології, соціології і

культурології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.

Драпиковський Михайло Сергійович – здобувач освітнього рівня «магістр» 1-го року навчання, спеціальності 052 Політологія Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди.

Дьомкіна Юлія Володимирівна – здобувачка освітньо-наукового рівня «доктор філософії», 4-го року навчання, спеціальності 052 Політологія Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди.

Єсіна Наталія Олександрівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної роботи та соціальної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди.

Жванія Тарас Валеріанович – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди.

Жезняк Марина Миколаївна – здобувачка освітньо-наукового рівня «доктор філософії», 4-го року навчання, спеціальності 052 Політологія Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди.

Жировий Сергій Олександрович – здобувач освітньо-наукового рівня «доктор філософії», 3-го року навчання, спеціальності 052 Політологія Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди.

Калиновський Юрій Юрьович – доктор філософських наук, професор, професор кафедри філософії Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

Калюжна Юлія Іванівна – кандидат політичних наук, доцент кафедри політології, соціології і культурології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.

Кожушко Віктор Вікторович – здобувач освітньо-наукового рівня «доктор філософії», 1-го року навчання, спеціальності 052 Політологія Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди.

Коровко Оксана Валеріївна – заступник керівника відділу з працевлаштування Міністерства федеральної землі Північний Рейн-Вестфалія (Кельн, Федеративна республіка Німеччина).

Кузь Ілля Олегович – здобувач освітньо-наукового рівня «доктор філософії», 3-го року навчання, спеціальності 052 Політологія Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди.

Кузь Олег Миколайович – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри міжнародних відносин, політичних наук і практичної філософії Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця.

Кумсієв Максим Володимирович – здобувач освітньо-наукового рівня «доктор філософії», 1-го року навчання, спеціальності 052 Політологія Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди.

Куц Галина Михайлівна – доктор політичних наук, професор, професор кафедри політології, соціології і культурології Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди.

Левицький Павло Федорович – здобувач освітнього рівня «магістр» 1-го року навчання, спеціальності 052 Політологія Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди.

Лемішко Антон Володимирович – здобувач освітньо-наукового рівня «доктор філософії», 3-го року навчання, спеціальності 052 Політологія Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди.

Монастирний Антон Петрович – здобувач освітньо-наукового рівня «доктор філософії», 3-го року навчання, спеціальності 052 Політологія Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди.

Оксененко Оксана Геннадіївна здобувач освітнього рівня «бакалавр» 3-го року навчання, спеціальності 054 Соціологія Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди.

Панасенко Ганна Сергіївна – кандидат політичних наук, доцентка, доцентка кафедри туристичного бізнесу та країнознавства Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

Радіонова Ірина Олександрівна – доктор філософських наук, професор, професор кафедри політології, соціології і культурології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.

Рай Катерина Юріївна здобувач освітньо-наукового рівня «доктор філософії», 1-го року навчання, спеціальності 052 Політологія Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди.

Сааков Сергій Олегович – здобувач освітньо-наукового рівня «доктор філософії», 1-го року навчання, спеціальності 052 Політологія Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди.

Савельєва Тетяна Павлівна – кандидат політичних наук, викладач кафедри політології, соціології і культурології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.

Скалацька Олена Віталіївна – доктор філософських наук, доцент, декан факультету журналістики, доцент кафедри нових медіа та медіадизайну Одеського національного університету «Одеська юридична академія».

Смірнов Семен Михайлович – здобувач освітньо-наукового рівня «доктор філософії», 1-го року навчання, спеціальності 052 Політологія Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди.

Старіков Олександр Валерійович – здобувач освітнього рівня «магістр» 1-го року навчання, спеціальності 052 Політологія Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди.

Стрельнікова Олена Олександрівна – кандидат соціологічних наук, доцент кафедри політології, соціології і культурології Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди.

Тесфайє Лада Абуніївна – здобувачка освітньо-наукового рівня «доктор філософії», 1-го року навчання, спеціальності 052 Політологія Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди.

Троян Владислав Дмитрович – здобувач освітньо-наукового рівня «доктор філософії», 2-го року навчання, спеціальності 052 Політологія Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди.

Усікова Валерія Ігорівна – здобувачка освітньо-наукового рівня «доктор філософії», 2-го року навчання, спеціальності 052 Політологія Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди.

Чуприна Олег Олексійович – докторант Університету Мейнут (Республіка Ірландія).

Чевичалова Жанна В'ячеславівна – кандидат юридичних наук, доцент, старший викладач кафедри міжнародного приватного права та порівняльного правознавства Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

Чекалді́н Дмитро Сергійович – здобувач освітньо-наукового рівня «доктор філософії», 1-го року навчання, спеціальності 052 Політологія Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди.

Чернова Любов Євсейвна – кандидат філософських наук, соціолог (м. Дніпро).

«СОЦІАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ У СУЧАСНИХ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ТА
СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ КОНТЕКСТАХ»

Матеріали XIII Міжнародної науково-практичної конференції

Відповідальний за випуск: Денисенко І.Д.

Комп'ютерна верстка: Данько Ю.А.

Матеріали конференції опубліковані в авторській редакції мовою оригіналу

Редакція може мати думку, що відрізняється від позиції автора

Підписано до друку 18.05.2023 р.

Формат 60x84/16

Папір офсетний

Гарнітура TimesNewRoman

Друк цифровий

Ум. друк. арк. ____

Обл.-вид.арк. ____

Зам № 12104

Наклад 100 прим.

Ціна договірна

Харківський національний педагогічний

університет імені Г.С. Сковороди

Україна, 61002, м. Харків, вул. Алчевських, 29